

STÁDIUM

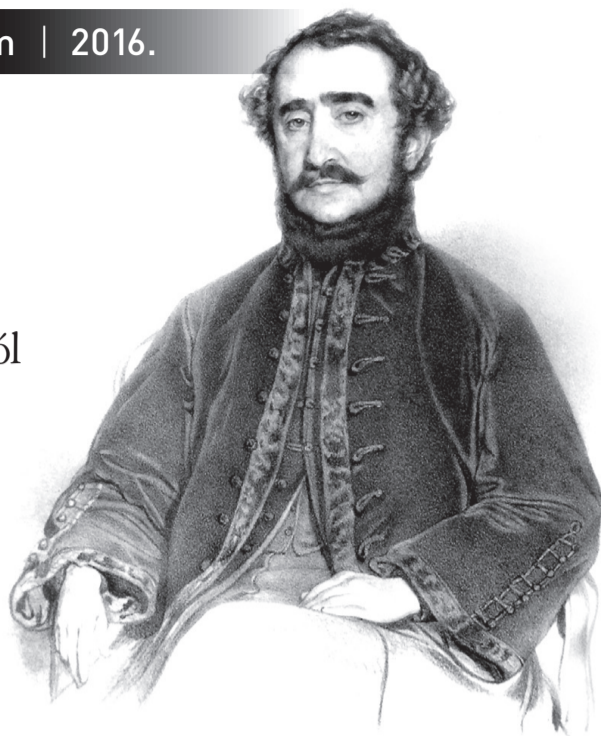
Stádium Társadalmi és Kulturális Hírlap V. évf. 3. szám | 2016.

„... a népdalok hullása és emelkedése nélkül sose értettem volna meg olyan véglegesen, hogy a magyarság miért vesztette el Erdélyt, és az elveszített Erdély hogyan maradt meg mégis eszmének, szerellemek.”

(Csoóri Sándor: Tenger és diólevél)

A TARTALOMBÓL

- Búcsú Csoóri Sándortól, Kósa Csabától és Oláh Jánostól
- Bakonyi István, Kaiser László, Petróczi Éva és Sebők Melinda esszéi
- Csernák Árpád novellája
- Revák István és Pék Eszter Anna rajzai

Ára: 300 Ft

OKTÓBERI FUTAMOK A ZSARNOKSÁGRÓL

Fazekas István

Mindenfajta zsarnok-sággal szemben csak a zsarnokian tárgyilagos mondatok lehetnek igazán hatásosak. Az ellentmondásokat föloldó szavak mindig a helyükre teszik az elbitangolt dolgokat. Fölszabadítják a megbéklyózott lelket és szellemet, a kaszákat kiegyenesítik és fölemelik a cséphadarókat. Elűzik a homályt és befogadják a világosságot. Lerombolják a hazugság oszlopait, s megírják a meg nem írt történelmet. Egyetlen igaz mondat a zsarnokságról: leszámolás a zsarnoksággal!

1956. október 6-án a Kerepesi úti temetőben több mint százezer ember előtt újratemetik a magyar történelem addigi legnagyobb koncepció perének áldozatait. Súlyos gondoktól és még súlyosabb gondolatoktól terhes a magyarság, amikor a törvénytelenül kivégzett Rajk László, Pálffy György, Szőnyi Tibor és Szalai András földi maradványait a párákat lehelő sírokba újfent leeresztik. A sírgödörrel együtt új dimenziók és új mélységek is kinyílnak. Apró Antal a párt nevében fogadalmat tesz: „A párt, a kormány mélyen elítéli a történeteket. Elvtársaink sírja előtt valamennyi magyar kommunista nevében megfogadjuk, hogy tanulva a múlt hibáiból, mindent megteszünk azért, hogy soha többé olyan szörnyűségek elő ne forduljanak, mint amelyeknek drága elvtársaink áldozatul estek!” A sorstársak nevében búcsúzó Szász Béla az egész magyarországi sztálinizmust temeti: „Koholt vád, bitó vetette hét évre jeltelen sírba Rajk Lászlót, de halála ma a magyar nép és a világ előtt figyelmeztető jelképpé magasodik. Mert amikor százezrek vonulnak el a koporsók előtt, nemcsak az áldozatoknak adják meg a végső tisztességet, de szenvedélyes vágyuk, megmásíthatatlan elhatározásuk, hogy egy korszakot temessenek el, örökre eltemessék a törvényteleniséget, az önkényt és a szegyenletes esztendőök erkölcsi halottaikat, örökre veszélytelené tegyék az ököljog és a személyi kultusz magyar tanítványait.” A tiszteletadók közül hiányzik az egykori barát, a Rajkot beismerő valómásra rábíró Kádár János.

Nemcsak a Szovjetunó népei, de az egész földkerekség sokat szenvedett Sztálin politikájától, akinek egyik nem titkolt vágyalma valamiféle fegyver-

ropogásos, véres Apokalipszis eljövele volt. Amerika – fölsimerve, hogy politikai ellenfele maga a személyes Téboly - kénytelen-kelletlen elfogadta a Zsdanov-doktrínát, a „keleti blokk” kialakulását, a berlini blokádot, az NDK létrehozását, a „rubel-övezet” kiszakítását a világgazdaságból, a „vasfüggöny” leeresztését, a kommunista Kína létrejöttét, Tibet megszállását és a Kínai Népköztársasághoz való csatolását. Mindeközben megszűnik nukleáris monopóliuma. A szovjet világuralom esélye egyre valószínűsőbb. A koreai háború egyik pillanatról a másikra olyan mérföldkővé válik, ahonnan nincs többé visszafordulás. Ha a szovjet győz, az egész világ lángba borul! Ennek a fölsimerésnek a szorongató aggodalmában Eisenhower programja, a „New Look” addig soha nem látott méretű fegyverkezést eredményezett. Nukleáris háború rémképe fenyegeti a világot. Azonban 1953. március 5-én Sztálin meghal, rá két hétre pedig a Szovjetunió Minisztertanácsa felkéri Mao Ce-tungot, hogy keressen megoldást a koreai harcok beszüntetésére. A szovjet erőviszonyok jelentősen megváltoznak, s ez a változás jelzi: a bolsevik hatalom tartalma és fölépítése többé már nem lehet független a világpolitikától.

A XX. kongresszus után Kelet-Európában egyre több helyen mozdulnak meg a tiszta és eternális szavak kimondhatóságáért. Hruscsov, bár híve a reformoknak, ám ugyanúgy világuralmat akar, mint Sztálin. Részben ennek érdekében fogalmazza meg a pártkongresszuson a sztálini modelltől élesen eltérő nemzeti kommunizmus eszméjét. Tévednek azok a történészek, akik ezt demokratikus gesztusként értékelik! A szovjet birodalomnak Európában és Ázsiában ekkorra teljesen megszűnt a közvetlen terjeszkedési lehetősége, emiatt a bolsevik expanzió a harmadik világ, az el nem kötelezett országok felé irányult. Ennek a hódítási kísérletnek lett az egyik eszköze a nemzeti kommunizmus illúziója. Egyiptom a szovjet terjeszkedés új céljává vált. Ez a politika Nasszerben, az egyiptomi elnökben jó szövetségesre talált. A Szovjetunió nem fukarkodott az ígéreteivel, és közülük néhányat valóra is váltott. Egyiptom – és ezzel Szuéz – megszerzése és katonai ellenőrzése a világgazdaság megbénítását jelentette volna. Moszkva felmérhetetlen előnyöket remélt ettől a vállalkozástól.

1955. május 15-ét követően a szovjet csapatoknak el kellett volna hagyniuk Magyarországot, ugyanis a jaltai egyezmény értelmében Magyarország az osztrák megszállás felvonulási folyosójaként szolgált. Ezért tartózkodhattak itt „ideiglenesen” a szovjet csapatok. Hruscsov egy huzárúvágással május 14-ére Varsóba összehívta a kelet-európai vezetőket, és aláírta velük a Varsói Szerződést. A szerződés aláírását követően több helyen is megsejtik a kelet-európai politika újabb ördögi körét. Lengyelországban 1956. június 28-án tetőzött a poznańi felkelés. Moszkva Kárpátalján Ázsiából átvezényelt egységeket vont össze, melyeket eredetileg Lengyelországban kívánt bevetni. Az utolsó pillanatban azonban az intervenció helyét Hruscsov mást talált ki! A kommunista, de eretneknek számító, a Szovjetunióval, Sztálinnal szembe került Gomulka kell a lengyel párt élére állítani és a nemzeti kommunizmus irányába kell Lengyelországot elmozdítani! Ennek megvalósítása érdekében október 19-én és 20-án Hruscsov és környezete Varsóban erős nyomást gyakorolt a lengyel belpolitikára. A nagy népszerűségnek örvendő Gomulka a lengyel párt vezetője és egyben a szovjet politika foglya lett.

1956. október 23-án Budapesten is kitört a forradalom. A moszkvai vezetésben rögtön két ellentétes álláspont alakult ki: a liberálisabb felfogás szerint hagyni kell, hogy Nagy Imre kinevezésével Magyarországon egyfajta nemzeti kommunizmus jöjjön létre, az ortodox kommunisták viszont azonnali fegyveres beavatkozást követeltek. Hruscsov személy szerint azon a véleményen volt, hogy Moszkvában kell megalakítani egy bábkormányt, és egy esetleges beavatkozás esetén azt bedobni Magyarországon. Ezt az elképzelést Molotov is támogatta. Október 30-án – a budapesti követségi jelentések ellenére – olyan döntés született a Kremlben, amelyik kimondta, hogy a szovjet csapatokat ki kell vonni Magyarországról, és lehetővé kell tenni Magyarországon az ún. nemzeti kommunista jellegű fejlődést. Pekingben, ugyancsak október 30-án, a kínai kommunista párt döntést hozott, miszerint az ún. panca sila elveket kell alkalmazni Magyarországon, tehát biztosítani kell a függetlenséget, a be nem avatkozást és a szabad demokratikus fejlődés lehetőségét, illetve a nemzeti önrendelkezést.

Néhány nap múlva azonban Moszkvában is és Pekingben is visszafelé mozdul a történelem kereke. Vajon mi lehetett ennek az oka? A történészek sokféle magyarázatot adnak, pedig a válasz nagyon egyszerű. Kádár árulása.

Mielőtt valaki Magyarországon egy bírósági perbe politikai hatalmánál fogva megpróbálna beavatkozni, jobb, ha számol azzal, hogy egyéni sorsunk nemcsak magyarságunknak, de az egész emberiségnek is közügye! Kádár János nem számolt ezzel! Hitt az illegálisban gyakran ökörkörként szerveződő kommunisták axiómájában, miszerint a sok igazság, az igazság kiüresítése. Hogyan is gondolkozott életről és halálról? 1957. április 2-án az MSZMP ideiglenes központi bizottságának ülésén a következőket mondta: „Az ellenforradalommal szembeni harcot illetően két dologgal szeretnék fog-

lalkozni. Az országban aktivizálódnak, fellépnek, hatalmat ragadtak kezükbe horthysta katonatisztek, csendőrök s a többi. Ezeknek ügyét is komolyan kézbe kell venni, tárgyalni nem is kell. Meg kell csinálni a népbíróságot, s ahol csak olyan, volt horthystákkal találkozunk, akik vették maguknak a bátorságot és disznóságot csináltak, körmenetben kell bíróság elé állítani, halálra ítélni és kivégezni. Ezeket az ítéleteket nem kell az újságban lehozni.”

Kádár tudta, amíg Nagy Imre él, árulásának eleven mementója. Nagy Imre is tudta ezt. S tudta azt is, ha meginog, ő az áruló, s Kádár lesz az áldozat. Nagy Imre tudta, ha vállalja a sorsközösséget a forradalom mártírjaival, akkor ugyan megölik, de halálával a zsarnok fölött diadalt arat. Attól a pillanattól a nemzet életében nincs fontosabb feladat, mint azt az egy mondatot kimondani a zsarnokságról! Azt a zsarnokian tárgyilagos, igaz mondatot.

PÉK ESZTER ANNA RAJZA

EGY TAVALYI ÍRÁS CSOÓRI SÁNDORRÓL

A MINŐSÉGESZMÉNY JEGYÉBEN

Bakonyi István

„Egyre gyakrabban gondolok arra, hogy valamikor az egyházat kellett Luthernek és követőinek megreformálniuk, hogy a hit megmaradjon, most viszont magát az életet kell megreformálnunk. S ehhez legnagyobb szükségünk az irodalomra lesz, a költészetre, a nyelvre, amelyet nem a természet alkotott, hanem maga az ember” – írta 2005-ben Csoóri Sándor.

A néhány szó megmutatja az ünnepeket költő és író (Vasy Géza fogalmával *A nemzet rebéllisének*) szándékait, az irodalomról és az életről vallott felfogását. A fenti vallomásrészlet kétségtelenül jól jellemzi Csoóri irodalomról, hitről és a létezés értelméről gondolt dolgait. Mindebben Ady küldetéses vétója, hitetlen hívése az egyik alappillér, és ehhez hozzátehetjük Csoóri sajátos, és a felekezeti hovatartozásnál szélesebb látókörű protestantizmusát, az örök reformáció szükségességének felismerését. Természetesen főleg társadalmi, népi és nemzeti értelemben.

gatartásra és erkölcsre, amelyre legjobb elődei és kortársai is példát mutattak és mutatnak. S ő mindig méltósággal szól, legyen szó Trianonról vagy éppen 1956-ról. Vagy éppen a rendszerváltozáshoz nevezett folyamatról, és ebben azért is érvényes a szava, hiszen elévülhetetlenek az érdemei 1989–1990 szellemi előkészítésében. A nagy könyv számos írása, verse és prózája igazolja ezt. Egy személyes emléket hadd idézzek meg – éppen a méltósággal kapcsolatban. Valamikor a nyolcvanas években történt, hogy az Írószövetségben a Csengey Dénes vezette *József Attila Körben* volt jelen Csoóri, és vele szemben a pártot képviselő, egyébként irodalomtörténész Agárdy Péter. Ami megmaradt: az a nyugodt és erkölcsi alapokon nyugvó védekezés, ami a kiátkozásra ítélt költőt jellemezte. De van egy másik példám is: 1984-ben Székesfehérváron Tiszatáj-estet rendeztünk, és Vörös László, Olasz Sándor meg Annus József mellett Csoóri Sándor

szellemi hovatartozásának, minőségigényének, a Németh László-i minőség-eszmény megvalósításának, ám néhány kiragadott mondata botránnyal okoz. Botránnyal és szakítással. Persze úgy is föl-foghatjuk, hogy aminek el kell válnia a másiktól, az váljon is el...

Kiteljesedő öregkori lírája hű tükröknek a nagyon bonyolult viszonyrendszernek. A veszteségekkel persze már korábban is szembe tudott nézni. A magánemberiekkel épp úgy, mint a közösségekkel. Már a *Párbeszéd sötétben* idején is így volt ez. A címadó versben teszi föl a nyitó kérdést: „Mit veszítettél?” És következik a felsorolás, a vesz-

ményt. A művet létrehozó korszakban illúziók semmisültek meg (miként jóval később, mostanában is!), hitek rendültek meg, emberi és közösségi tragédiák következtek be, a hajdani álmok távolinak tündek és megvalósíthatatlannak, stb. És eljött a nosztalgia ideje is, mely gyakran hamissággal teli, hiszen a múltat megszépítő jellege torzított tudatot szülhet. Csoóri versei sem akkor, sem később nem nosztalgikusak, inkább itt-ott kemények, szavai pattognak, és folytonosan felelősségre, erkölcsi vizsgálatra intenek. Akkor sem nosztalgikus a hangja, ha letűnt korok népi kultúráját siratja. Olyan értékek őrzésére szólít föl,

Káliz Sajtos József
Szebb létre vágyva

*Uram, jól tudod,
hogy' borzaszt
a világ förtelme.*

*De adj időt
mégiscsak
e bolond koldusnak,*

*add meg, hogy
az élet italát
hőrpölyjem. –*

*A kevése jó,
mit eddig kaptam,
nem elég.*

*Mutasd meg: ennél
sokkalta szebb
a földi lét...*

*Tudom, egyszer
mindenért meg kell
majd fizetnem.*

*De töltsd meg
sanyarú létem poharát
mennyei itezekkel.*

*Nézd, utolsó csöppig
kiittam éveim keserűjét.
Szélesszed el, Uram,
e kősrűt éjt. –*

A drámaiság már a korai művekben jelenvaló. Ez a tény összefügg a költő folyamatosan önvizsgáló, de az objektivitásra is mindig érzékenyen reagáló, izig-vérig lírikus alkatával. Mindezek mellett a pálya első szakaszában is láthatjuk a közéleti érdeklődés jeleit, a hatalommal perlekedő ember magatartását. Igaz, ez a legelső időkből még nem volt így, ám Csoóri csakhamar önvizsgálatot tartott. Zámolyra, a szülőfaluba hazatérve gyorsan szembesült a Rákosi-korszak pusztításával, és a sokat emlegetett, Illyés Gyulának megírt levélben józanul látta már a valóságot. (Nem véletlen az sem, hogy a nagy költő jóval később benne látta „jogutódját”...)

Volt idő, amikor a költő nemkívánatos személynek minősült szűkebb hazájában. Magam is emlékszem arra az időre, s mint tudjuk, Hajdú János hírhedt Élet és Irodalom-beli írása is meghozta a következményeket. Pedig a megtámadott írástudó „csak” Duray Miklós *Kutyaszorító* c. műve mellett állt ki. Természetesen nem véletlenül, hiszen Durayhoz hasonlóan Csoóri mindig védelmébe vette a kisebbségben élő magyarságot, többek között Ady, József Attila és Németh László nyomán. Számára sosem a gyűlölködés, hanem éppen a Németh László-i értelemben vett „tejtestvériség” eszméje volt a vezérlő erő. De hát a szocializmusnak nevezett korszakban ez is sok volt a pártállami vezetőknek, az ideológia mestereinek. És jöttek a megbélyegzések, a kiszorítások, a címkézések, s bizony a fasisztázások is. Abban az országban, ahol Csoórin kívül Illyés, Németh László, de még József Attila is ki volt téve az ilyen, övön aluli ütéseknek. És ma is dúlnak az ütközetek, és persze az is a teljes igazság része, hogy az ütések mindegyik oldalról zuhognak.

Pedig Csoóri Sándor életműve éppen nem erre sarkallja az embert. Ellenkezőleg: arra a felelősségteljes ma-

is megjelent a zsúfolásig tele teremben az akkori Építők Művelődési Házban, annak ellenére, hogy pártutasításra a megyei lap nem tehette közzé az eseményt. Mind a négyen mondták a magukét, de biztosan tudom, hogy nem a később elszabadult indulatok jegyében.

A korai versek legtöbbször még formailag, direkttebb módon magán viseli a korai vonásokat, később aztán kissé háttérbe szorulnak a külsődleges jegyek, és egyre inkább az emberi-művészi tartás, a morális felelősség mutatja, hogy az életmű nem parcellázható föl, hogy a korábban adekvátabb tartalmak majd elvontabban jelentkeznek, ám nem veszítik érvényüket. Az is világos, hogy Csoóri rendkívül tudatosan fölépített pályán fut, és nagyszabású kísérletei is részei a vállalt öntudatnak. Mi sem bizonyítja jobban ezt a tudatosságot, mint hogy maga a költő vall később erős kritikával korai korszakáról. Persze miként láthatuk, minden ifjúkori műve nem érdemel szigorú bírálatot. Az ötvenes és a hatvanas évek változásainak nagy társadalmi mozzanatait tehát igen intenzíven élte át. Foglalkoztatja mindvégig a politika, ám verseinek világa áttételesebb, mint az esszék vagy egyéb prózai művek valósága. Vitákat, támadásokat főleg ez utóbbi művek váltottak és váltanak ki, ezekkel viszi leginkább a vásárra a bőrért. Ezekkel osztja meg a közvéleményt és persze az író-társadalmat. Milyen jellemző, hogy amikor végre megvalósul Illyés hajdani álma, és megszületik a Hítel, az első időkből még Esterházy Péter is az új lap munkatársai közé tartozik. Aztán az 1990-es *Nappali hold* után ez már elképzelhetetlen. Az okok persze nem a költő személyiségében keresendők: azok jóval tágabb érvényűek, és jelzik, hogy új világunkban milyen újabb indulatok és dühök feszültek és feszülnek egymás ellen. Ez, a műfaj legjobb hagyományait követő napló ékes bizonyítéka a szerző

teségek sora. A tömörítés és a drámai feszültség szép példája a mű, társa a korábbi, részösszegzést megfogalmazó költeményeknek. Apró képekből áll össze a leltár, pontos önismerettel, költői hitelességgel. Szerkezetileg egyetlen hosszú mondat a válasz, és a legvégén ott a bizonytalanság kifejeződése: „nem tudom, nem tudhatom.” Ettől függetlenül sok mindenről árulkodik a vers. A költő a veszteségek közé sorolja „kiadásait, sebeit, sodró nyomorúságát, világban a világokat.” A szöveg egyik legfontosabb eleme a folyó, ami összetartja a szerkezetet, köréje épül föl a mondat. A folyó a cselekvésre is behelyettesíthető folyamatosságot jelenti, és ezt török meg időnként a lét nagy veszteségeire történő utalások. Másutt, a *Jelenések könyvében* a megszüntethető veszteségről ír. „És hiányoztunk magunknak évekig. A baglyok / ülőszékében lágy férfiak ültek, ágyékuk / kiszáradt moha.” S bár nyomasztó ez a versvilág, érzékelhetjük benne a nyitottságot, a re-

amelyek érzelmileg-értelmileg nem vágathatók ki a nép szellemi vérkeringéséből. Esszéiben sem romantikus ábránddal hívja vissza a letűnt paraszti világot, hanem annak korszerűen továbbvihető elemeit szorgalmazza.

A *Törtet a jövő* c. vers pontosan leírja a belső lélekállapotot és a világ elmentmondásos változásait. „Törtet a jövő árkokon-bokrokra át, / nagy halak / hibátlan csontváza között. / Még a városokat is megremegetti.” És a menedék a vers tanúsága szerint a gyermek Jézus, aki „most tanul járni a vizek fölött”. A halászok pedig észre sem veszik, „hogy valami elkezdődött.”

Jó lenne, ha az olvasó észrevenné a költőt, ha tudatosulna benne, hogy az „adott világ varázsainak mérnöke” arra törekszik, hogy a mindenkori harmóniát megteremtse. Hiszen valami elkezdődött, és folytatódik az idők végezetéig.

(Ezzel a korábbi írással emlékezünk a nemrég elhunyt Csoóri Sándorra.)

Pálfalvi András
In memoriam Takács Imre

*Hatalmas, kérges tenyeredből
Az Idő paripái szemelgetik a zabot
Bársonyos ajkukkal feltűn-óvón
Meg ne harapjanak*

*Te zsörtös, cammogó kis cövekember
Akit a sors úgy belevért a Korba
Amelybe kivetett a végtelenből
Hogy nem mozdíthat ki semmi és senki
Mobos határú vagy, hogy tudjuk
Merre vezet az út, ha be is lepte a hó
S a szélfúttá avar, mert senki se járja*

*Te bölcs, zsörtös kis ember
Tarisznyádban ott lapul a mindenség
Bor, búza, békétlenség
Meg egy falat kenyér és sokkötetnyi vers
Bár inged is vászon
Mégis az égre fested utolsó üzeneted
Hatalmas, kérges tenyeredből
Az Idő paripái szemelgetik a zabot
Lobogó sörényük örvénylik a szélben
Mint a cigarettád örök füstje*

EGY DUNÁNTÚLI KÖLTŐNEMZEDÉK A BARTÓKI MODELL HÚRJAIN

(Nagy László, Takács Imre, Fodor András Bartók-élménye)

Sebők Melinda

Az új népi líra 1920-as években született képviselői – Nagy László (1925), Takács Imre (1926) és Fodor András (1929) – harmóniát nem leelő világokban olyan etikai programot hirdettek, amelynek nemzeti-európai értékeit József Attila költészetében és Bartók zenéjében lelték. Bartók – aki többek között Illyés Gyula *Bartók; Juhász Ferenc Örvénylések Bartók Béla körül; Szilágyi Domokos Bartók Amerikában* és Kányádi Sándor *Halottak napja Bécsben* verseinek is ihletője – disszonáns akkordjainak belső feszültségével időtálló esztétikai értéket képvisel. A művészi példa örökérvényűségének igazolásán keresztül vizsgálja önmaga eszméit a költő. Harmónia és diszharmonia, népi és európai összetettsége is jelképezi azt a példát, amelyet a zenében Bartók jelentett az 1945 után induló dunántúli költőnemzedék számára. 1956 tragikus eseményeire a magyar irodalom többféle választ adott, Fodor András *Józan reggel*, Takács Imre *Kőangyal* és Nagy László *Himnusz minden időben* kötetei a nemzeti felelősségérzet és a morális önvizsgálat intellektuális vívódásai.

A küldetéses költői sors az az egyetemes morális eszmék megfogalmazása vezetete tehát a nemzedéket a bartóki modell útján. Németh László figyelt fel először erre a múlt örökségeit és az egyetemes modern kultúra szintézisét megvalósító művészi törekvése. A Magyar Műhelyben Németh László már 1956-ban ír a bartóki modell megvalósulásáról: „a népben megőrzött mélyebb irodalmi, emberi elemekkel igyekszik sematikusá váló életünket s irodalmunkat gazdagítani. Bartók példája a költők egyikén-másikán már közvetlenül is érezhető, úgyhogy főleg Nagy Lászlóról és Fodor Andrásról szólva joggal beszélhetünk irodalmunk bartóki vonaláról.”¹ Az 1920-as években született dunántúli költőnemzedék tette tehát a legtöbbet a bartóki út térhódításért, hiszen meg tudta valósítani magasabb rendű célját: vagyis az ősi-népi kultúra tradícióit saját látomásos világán keresztül az egyetemes kortárs művészettel kapcsolta össze.

Nagy László a magyar nép sorsproblémáit, nemzettudatát, modernségét és európaiságát a bartóki modell húrjain, a folklór ereztén át az egyetemes kultúra magaslataira emelkedő 1965-ben megjelent *Himnusz minden időben* kötetével tudta megvalósítani. A költői éres olyan fordulópontja ez a kötet, ahol a felsőiskolai nép szokásaiból, a népköltészet ösztönző erejéből táplálkozó költő a világirodalmi folklórforrásokból is ihletet kapva, visszanyúl a nemzeti kulturális örökség hagyományaihoz. Nagy László műfajilag változatos kötetében: a himnusz, a vallomás, a rövidversek, a létfilozófiai dalok és a hosszú-énekek mellett megjelenő portréversek igazi kulturális-szellemi gazdagodást jelentettek addigi pályáján. A megidézett tragikus művészsorsokon keresztül Nagy László saját világképe is megmutatkozik. Minden portré önportré is, a megidézett hősök példázattá lesznek. A portrévers örökérvényű erkölcsi igazsága és a megidézett elődök kulturá-

lis-etikai szemlélete mögött azonban más-más költői beszédmód-változatok figyelhetők meg. A *Himnusz minden időben* kötet tragikus hangoltságú portréversei a változatosság és a művészi hitvallás igényével gazdagítják Nagy László költészetét. A költői beszédmód-váltás objektív-szubjektív kettőssége figyelhető meg a *Bartók és a ragadozók* portréversben is. Bartók a maga drámaiságában először „Új ritmikájú Sárkányölő”, a „programos harc” képviselője, aki „gyémántfejjel ütökzik” a gonosz hatalmakkal, majd művészi erejével diadallal győz a ragadozók felett. Ezt követően a vers átvált egyes szám első személyű költői vallomásra:

„...Nekik Bartók az elkerülhetetlen sorscsapás. Nekem példa és megváltás, mint a legfényesebb árvák: Ady és József Attila. Őt látom a magasban, fehéren izzó haját, a sztratoszférát legyőző szeméit. Tenyerében óra: méri és ellenőrzi a Mindenség zenéjét.”

A verszárlat látomásos-metaforikus sugallata transzcendens magaslatoiba emeli a zeneszerzőt. A komponista hagyomány és modernség szintézisét úgy tudta megvalósítani a „Mindenség zené”-jével, egyetemes művészetével, hogy a népi folklór és a pantetónia harmonikus világából kromatikus, diszharmonikus dallamot teremtett. A megváltás és a feltámadás keresztény motívumai az égi szféra kozmikus összetettségében mutatják Bartók példaértékű művészegyenységét.

A Rábasömjénben született, Székesfehérváron élő Takács Imre Nagy Lászlóhoz fűződő kapcsolatát nem csupán *A megvert mező* című verse illusztrálja, hanem a nemzedéktárs halálára írott sirató is:

„Meghalt a Táltos.

Mi lesz a táltos-fiakkal?

Az anyanyelv idegrendszerét ki vizsgálja?

Miféle dünnögés lesz a mi beszédünk?

....

Építjük-e olyan megfeszült csendben az égi hazát?”

Takács Imre verse Nagy László halálával a lírai nyelv és a nemzeti sors lehetőségét kérdőjelezi meg: stílusimitációs dialógust folytatva a *Ki visz át a szerelmet* Nagy László-verssel: „dült hiteknek kicsoda állít káromkodásból katedrális?” Takács Imre 1955-ben megjelent *Zsellérek unokája* című kötetének idilli tájképei a Rábasömjénben felnőtt és ennek a vidéknek az élményvilágából táplálkozó költő viszontagságait idézi. Takács Imre számára azonban a szintetizáló igény volt a mérték, és mikor felnőtként megnyílik előtte a nagyváros panorámája, akkor költészete is hangot vált. Elhagyva szűkebb környezetét, életmódot vált, bekapcsolódik az irodalmi életbe: verse expresszív, szenvedélyesebb, diszharmonikusabb lesz. A kötővél válás mozzanata az 1959-ben megjelent *Kőangyal* című

kötete. A korszak tragikumában a Kőangyal szilárd, kikezdetetlen szoborszerű dermedtségével küldetésének tekint az értékek védelmét. Takács Imre nagy szintézisverseinek egyike az 1964-es kötet címadó verse, *A férfi tánca*: az élet körforgásában szemlélődő, a kor ideológiájában létezni akaró ember indulatait kifejező programversben a tánc mint az élet jelképe lendületével feloldja és egyben tagadja a kőangyal-lét tökéletességnek eszményét. Takács Imre pályáján az indulás az otthon, a paraszti életformát idézi, aztán szertefoszlik ez a poézis a *Kőangyal* szilárdságával és *A férfi tánca* diszharmonikus zaklatottságával. Takács Imre az örök változás költője, és ez a heterogenitás előnyére vált költői kiteljesedésének: kiváló érzelme volt ahhoz, hogy ki tudja választani mindazokat az értékeket, amelyekre a magyar és világkultúra tájairól szükség volt: így talál rá Picasso, Giacometti, Henry Moore mellett a magyar kultúra értékeire. Balassitól Kondor Béláig tartó útján fedezi fel: József Attilát és Bartókot. *A megvallott égi térség* című ciklusban költőelődök, művésztszak előtt tisztelgő: a művészek között Bartók zenéje is megihlet. Takács Imre az ismétlődés (*Acélhúr csillogása / Acélhúr feszülése / Acélhúr férfibánat / Acélhúron acélhúr-játékosság! / Acélhúr szakítószilárdsága*) és a hangsúlyos ritmusemlék alakzatára épülő *Bartók* című félszabados verse rapszodikus-elégikus hangon szól az emberi létezés drámájáról, Bartók zenéjének örökérvényűségéről. Nagy László Bartók című verséhez hasonlóan az objektív általánosítás után a költemény záró akkordja személyes hangú vallomásra vált, mikor a lírai én euforikus boldogságban eszmél rá a bartóki hurok lüktetésének örök értékeire:

„a boldog nevetésben könny a szemem és mélyen valahol mélyen és magasan az acélhúr lüktetésének örök értelme van”.

Fodor András, a Somogy megyei Kaposmérőn született költőtárs így méltatta Takács Imre költészetét: „Lírájában Nagy László súlyossága, érdes ereje találkozik Csoóri Sándor oldottabb képi látásával ... megbecsülő gonddal

REVÁK ISTVÁN RAJZA

nézem Takács Imre költői sorsát. Erre jogost az erő, mellyel a lehetetlenség mélyvilágából idáig jutott.”²

Fodor András – Takács Imréhez hasonlóan – a kortársak közül Nagy László, a zeneművészetből Bartók és Sztravinszkij vezet rá a líra műhelytitkaira. Első kötet – csakúgy, mint Takács Imrének a *Zsellérek unokája* – 1955-ben jelent meg *Hazafélé* címmel. Bár korán bezárulnak előtte az Eötvös Kollégium kapui, ott köt egy életre szóló barátságot Colin Mason angol zenetörténésszel, aki megismerteti Bartók művészetével. A falusi élményvilágból táplálkozó pályakezdő költő a modern művészet tartományait is meghódította. Már 1948-ban a *Válaszban* napvilágot látott Bartók című ars poeticája, melyet beválogat első kötetébe. A Bartók költői dikcióját a visszatérő ismétlődések és ellentétek alakzatai formálják. A zeneművekkel való nagy találkozás, a rácsodálkozás az alapja a közvetlen hangú személyes vallomással kezdődő versnek. Bartók zenéje iránti rajongásának úgy ad hangot, hogy az operaházi-hangversenytermi emlékek áradása közben a *Fából faragott királyfihoz*, a *Cantata profanához*, a *Divertimentóhoz* fűződő személyes élményeit eleveníti fel. Mondatainak szaggatottsága, tagolatlansága is érezteti a Bartók-zene diszszonanciáját:

„Most szakad! Most! Forróság, hidegség, ijedt gyönyör: érzed az új zenét”. Zötyögő, csörgő, csettegés, a pattogó vékony lécek éles pergése, gépek, forgótárcsás fegyverek rideg kattogása”.

Olyan nyelvi eszközökkel képes felidézni a zenét, hogy a hangutánzó szavak akusztikus hatásával éreztet a „vibráló borzadályt”. Bartók portréja két hasonlatban is felsejlik, mintegy ellentéteve a diszszonanciát:

„hamvasan fénylik, mint a porcelán, de izzó fehér, mint tűz fölött a fém”.

Már Nagy László költészetében is megfigyelhető az a fajta líro-epikai költői beszédmód, amit Voigt Vilmos nyomán a „narratív dal” fogalmával pontosíthatunk. A „narratív dal” az az állapot, amikor a lírai érzemvilág az epika köntösében szerepel: grammatikai-szemléleti vetülete a személyváltó alkotói aspektus, amely először harmadik, majd első vagy második személyben szólal meg. „Hol szubjektíven azonosul, hol objektíven kívülről tekint hősére, mintha azt az ingamozgást és váltásidőt imitálná, amikor a líra megkísérli, hogy kiszakadjon az epikum közegeből.”³ A Fodor András-vers alanya többször is nézőpontot vált. Az emlékezés és vallomás után: a személyes hangnemet meg-megtöri egy-egy meditatív vagy Bartókot megszólító rész. „De lámcsak győztél!” / Kirajzolódik finomélű arcod”, majd ars poetica érvényűen szól a bar-

tóki hurok tágas kulturális értékeiről, a népi folklór nemzeti és európai távlatáról: impressziók, reflexiók, emlékek, vallomások és megfigyelések váltakozása után a verszárlat a művészi rokonság felismerésével zárul. Fodor András több esszéjében vall Bartókhöz kötődő élményéről (*Vallomások Bartókról, Szomjúság zenére*). Kortörténeti precizitással és személyes emlékezet élményszerűségével idézi föl azt a „küzdelmet”, amelyet a kommunista diktatúra éveiben az akkori fiatal értelmiségnek a bartóki örökség földolgozásáért kellett vívnia. „Nagy feszültségeket sűrítő, hatalmas tereket átfogó az arányok súlyos megválasztásával is monumentálisra törekvő architektúrát”⁴ a zenében Bartók (később Sztravinszkij) jelentett Fodor András számára. Rónay László szerint Fodor Andrásnak „meghatározó, egész költészetét átható eszménye volt, hogy felroppenhessen szavak, színek bizsergő szárnyain. Felroppenni a rútt, a rossz fölé egy idilli világba, ahonnan rácsodálkozhat a világ szépségére, és kiküzdheti a vágyott egyensúlyt, amelyet kora nem kínált”⁵.

Bartók irányjelölő géniusza mellett talán épp a kiküzdhetetlen, vágyott egyensúly, az eszmei harc, az örök helytállás köti össze leginkább az 1950-es évek szorításában induló dunántúli költőnemzedéket. S mindemellett még milyen jellegzetességek hozhatják közös nevezőre a magyar nép sorsproblémáit kifejező Nagy László, a parasztság életét idillikus érzékenységgel ábrázoló Takács Imre és a zenei-képzőművészeti inspirációkra is felizzó Fodor András költészetét? A Dunántúl bűvölete, a természet varázsa: az iszkázi, a vasi vagy a somogyi dunántúli táj élményforrása. A lokalitás azonban nem pusztán a személyes emlékezet tere, hanem olyan földrajzi-szociológiai mező is – amelynek élményvilágából kiszakadva ugyan – de mégis a népi-nemzeti tradíciókhoz visszatérve, a folklór ereztén át jutnak el az európai kultúra azon művészeti tájaira, amelyben megtalálják a kor ideológiájával szemben is időtálló etikai-esztétikai értékeket: a magyar tradíciók mellett a multikulturális tájékozottságot, a modern művészi irányzatok iránti fogékonyságot. A Bartók-élmény szinte szükségszerűen vezette el a költőnemzedéket a művészetek egyetemes szemléletéhez, a szellemi tágasság igényéhez.

Jegyzetek

1 NÉMETH László *gondolatait idézi TARJÁN Tamás, Nincs főzene – A bartóki modell egy húrjáról, Alföld, 2008/3., 53.*

2 FODOR András, *Kulcsolt vállak tengelye, Összegyűjtött esszék, Gondolat Kiadó, Budapest, 2014, 347.*

3 JÁNOSI Zoltán, *A Csodafü-szarvas mitológikus költői világa – Nagy László bartóki szintéziséhez, Alföld, 1992/8., 37.*

4 CSÜRÖS Miklós, *Fodor András, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, 51.*

5 RÓNAY László, *Fodor Andrásról. = Uő., Alulról nézve, Éghajlat Kiadó, Budapest, 2010, 150.*

A VIRÁGOK SZÜLETÉSE

Kürthy Réka

Réges-régen, amikor az ember még csak tanulta az életet, olyan új volt, ismeretlen; akkortájt a földön nem volt semmi, amire ne lett volna szüksége az élőlényeknek. Voltak gyümölcsök, zöltségek, bogycók, megszámlálhatatlanul sok hasznos növény, hogy legyen mit ennünk, voltak állatok, húsuk jó volt, mindene megvolt az élőknek, ami csak kellett az életben maradáshoz. Nem is szenvedett hiányt az ember semmiben, mindig megadatott bevető falatja, meleg ruhája.

Volt akkoriban egy kis falu, olyan, mint bármelyik másik, abban a faluban egy kis kunyhó, amely semmiben sem különbözött az összes többitől. Abban a kunyhóban élt egy házaspár.

Történt egyszer, hogy a tél szokatlannul hosszúra nyúlt, kemény volt, fagyos, reménytelen, és a házaspárnak elfogytak a télire felhalmozott tartalékai. Mikor már éhezni kezdtek volna, így szólt a férj:

– Holnap virradatkor elmegyek az erdőbe, addig megyek, míg vadra nem találok, nyúlra, fácánra vagy őzre, azt elejtem, hogy legyen mit ennünk.

Az asszony bölintott, majd még aznap elment a falu bölcséhez, egy vén vén anyókaéhoz, és így szólt hozzá:

– Anyóka, a férjem vadászni indul, nyúlra, fácánra vagy őzre, mondd, miből szőjek neki ruhát, hogy baj ne érje?

Az anyóka haragos lett erre a beszédre, összevonta a szemöldökét, és csak úgy odavetette a választ az asszonynak:

– Ej, te! Ilyen semmiségre vesztegeted a drága időmet? Hogy férjed nyúlra, fácánra vagy őzre indul vadászni? Ilyen haszontalansággal állsz elm? Hát fogd az első fonalat, amit otthon találsz, legyen az bár szakadós, legyen az bármilyen ócska, s abból szőj ruhát a férjednek.

Az asszony hazament, fogta az első fonalat, amit talált, s amit korábban egyszer félredobott, mert haszontalan volt az, ócska; majd az éjjel szövetet szőtt belőle, s ruhát varrt a férjének.

Hajnalban a férj magára öltötte a gúnyát, s vadászni indult. Jó mélyen ment az erdőbe, ott aztán kitétte a csapdát, s

várt türelmesen. Majdnem sötét volt már, mire az első nyúl arra járt, s bizony vigyázatlan volt a kis állat, a csapda elejtette, s a férfi estére pecsenyének valóval térhetett haza a feleségéhez. A nyulat megsütötték, s jó étvágygal megették.

Eltelt egy esztendő, és újra kemény tél sanyargatta a falut. Arra azonban már jobban felkészültek, volt bőven baromfi, disznó minden háznál, s nem is lett volna baj, bármilyen hosszú legyen is a tél, ha egy farkas nem dézsmálta volna rendszeresen a jószágot. Hol egyik, hol másik háznál járt éjjel, s az emberek félni kezdtek. Féltek az állatokat is, de jobban sajtá magukat, így a farkas szabadon garázdálkodhatott, s az élelem kezdett vésszen fogyni minden háznál. Mikor már az egész falu rettegésben élt, így szólt a férj a feleségéhez:

– Holnap virradatkor elmegyek az erdőbe, addig megyek, míg a farkast meg nem találok, s megküzdök vele, hogy a falu népének ne kelljen félnie többé.

Az asszony bölintott, majd még aznap elment a vén vén anyókaéhoz, és így szólt hozzá:

– Anyóka, a férjem vadászni indul, elejteni a farkast, amely rettegésben tartja a falut, mondd, miből szőjek neki ruhát, hogy baj ne érje?

Az anyóka gondolkodott, forgatta fejében, mi lenne itt a jó, aztán kamrájába ment, kutakodott, végül egy nagy acéllemezt választott ki, s azt az asszonynak adta.

– Ebből varrj páncélt a férjednek! – mondta.

Az asszony hazament, szabott és varrt, finom kezét felsebezte a durva fém, de reggelre kész lett a kemény vért a férjének.

Hajnalban a férfi magára öltötte a gúnyát, fogta a puskáját, s elindult a farkas ellen. Jó mélyen bent járt már az erdőben, s ő még nem sejtette közelében az állatot, amikor az már őt nézte, s tudta, ellenségre talált. Hátulról támadt a férfinak, s halálra is marta volna, ha a páncél nem védi őt. Így csak megsebezte, az ember fürgén elugrott, majd kapta a puskáját, és lelőtte a farkast.

Majdnem sötét volt már, mire a férfi hazaért, a falu ünnepelni akarta őt, ő azonban nem engedte, hogy hálójukat kifejezzék, ment egyenesen haza a kunyhójába, felesége mellé feküdt, megcsókolta őt, majd magához ölelte, és így aludtak el.

Eltelt egy esztendő, és a faluban új baj ütötte fel a fejét, melyhez éhínség és farkas-veszedelem nem volt fogható, baj, amely nagyobb félelmet keltett, mint addig bármi. Egy hétfejű sárkány vert tanyát a falu határában, s az összes állatot és minden más ételmezt követelt, mindent, ami csak volt az embereknek. Mind a hét feje lángot szórt, de úgy, hogy a füst első-tétítette az eget, és a sárkány azt mondta, tűzbe borítja az egész falut, ha nem kapja meg, amit akar, egyetlen leheletével porig égeti az összes házat, s bennük minden embert, ha csak egy kis darab hús, egyetlen szem gyümölcs nem kerül beszolgáltatásra. Akkor a férj így szólt a feleségéhez:

– Holnap virradatkor elmegyek a falu szélére a sárkányhoz, és megküzdök vele, hogy a falu életben maradhasson.

Az asszony bölintott, majd még aznap elment a vén vén anyókaéhoz, és így szólt hozzá:

– Anyóka, a férjem a hétfejű sárkány ellen indul, mondd, miből szőjek neki ruhát, hogy baj ne érje?

Az anyóka szeretettel nézett az asszonynya, s így szólt hozzá:

– Bizony kedvesem, ez már igazán kemény dió! Ha így áll a dolog, saját hajdból kell vértet szőj a férjednek!

Az asszony hazament, levágta hosszú haját, s abból varrt ruhát a férjének.

Hajnalban a férfi magára öltötte a gúnyát, s mivel története nem volt már, a puskát nem vihette, fényes, hosszú kardjával indult hát a sárkány ellen. Ment egyenesen a falu szélére, ott találta a fenevadat, s annak mind a hét fejével farkasszem nézett. A sárkány megpróbálta tüzzel elriasztani az embert, de a tűz csak megégette, el nem emészthette a férjet, akit felesége haja védelmezett. Aztán lábával akart belemarni, de csak megsebezte, meg nem ölhette az embert, akit a hajból való ruha védett. Aztán a férfi öz-

szeszedte minden erejét, és hét erős kardvágással levágta a szörnyeteg mind a hét fejét. Kardja kettétört, amikor a hetedik fejet hasította le, de akkor maradt erejét megháromszorozta, s a kard csónkjával is képes volt végezni a sárkány egyetlen megmaradt fejével.

Majdnem sötét volt már, mire a férfi hazaért, a falu ünnepelni akarta őt, ő azonban nem engedte, hogy hálójukat kifejezzék, ment egyenesen haza a kunyhójába, felesége mellé feküdt, megcsókolta őt, majd magához ölelte, és így aludtak el.

Újabb esztendő telt el, és azon a télen az emberek olyan szörnyűséggel találták szembe magukat, hogy visszakívántak volna minden addigi veszelét, minden éhínséget és bajt, amellyel valaha szembenézett az emberiség. Akkor ugyanis a hatalmas, százfejű sárkány fenyegetett, de nem ám egy falut, hanem az egész országot, mind a száz fejével tudott lángot szórni, s csupán lélegzetével olyan füstöt ereretett, hogy az égbolt elsötétült, és az emberek nem látták többé a napot.

A százfejű sárkány az ország minden falujától és városától hét-hét gyermeket követelt, hogy szörnyű éhségét velük csillapítsa. Máskülönb lángra borítja az egész országot, elpusztít mindent, hogy életnek híre sem maradjon az egész földön. Akkor a férj így szólt a feleségéhez:

– Holnap virradatkor elmegyek a sárkányhoz és megküzdök vele, hogy az ország népe életben maradhasson.

Az asszony bölintott, majd még aznap elment a vén vén anyókaéhoz, és így szólt hozzá:

– Anyóka, a férjem a százfejű sárkány ellen indul, mondd, miből szőjek neki ruhát, hogy baj ne érje?

Az anyóka két kezébe fogta az asszony gyöngye kezét, fejét lehajította, s hiába akarta elkerülni, forró könnye az asszony kezére hullt.

– Lányom! – szólt kedvesen. – Bizony, ha férjed a százfejű sárkány ellen indul, akkor neked tulajdon véredből kell ruhát szőnöd, megvédeni őt.

Az asszony hazament, s aznap éjjel saját piros vérből varrt ruhát a férjének.

Hajnalra az asszony halott volt, a férfi

pedig magára öltötte a gúnyát, s elindult a százfejű sárkány ellen. Története nem volt már, sem kardja, egyetlen kicsiny törrel indult az ország határára, hogy megmérkőzzön a szörnyeteggel.

Bátran megállt a fenevad előtt és párbajra hívta őt. Amaz kinevette, és iszonyú lángot lehel rá mind a száz fejből, de még csak meg sem égethette a férjet, akit felesége vére védelmezett. Aztán lábával akart belemarni, de még egy karcolást sem ejthetett a férfin, akit erős vértje védett. Aztán az ember összeszedte minden erejét, és törét egyenesen a sárkány szívébe döfte. A sárkány mind a száz feje a földre zuhant, teste elvágódott, és nem mozdult többé.

Majdnem sötét volt már, mire a férfi hazaért, a falu ünnepelni akarta őt, ő azonban nem engedte, hogy hálójukat kifejezzék, ment egyenesen haza, hogy sírt ásson a feleségének. Nagy és mély árkot vájt, utána koporsóba fektette az asszonyt, s a koporsót a földre eresztette. Azután felesége mellé feküdt, megcsókolta őt, majd magához ölelte, és így aludtak el.

Eljött a tavasz, és a természet újra éledni kezdett. A növények rügyet bontottak, bő termést ígértek, az állatok párt választottak, s az emberek jó évrnek néztek elébe.

A kertben, ahol egyszerű földsírban a házaspár feküdt, a koporsó fölött is kisarjadt egy növény. Az emberek nézték, szemlélték, minden nap, kíváncsian, mert ez a palánta nem hasonlított semelyik másikhoz, amit az emberek ismertek.

Telt-múlt az idő és a siron sarjadtt növény virágot bontott. Apró, négyzirmú kis szépségek borították az egész bokrot. Az emberek csodálkozva nézték a hófehér csodákat, és nem értették, mi ez, látták, hogy hasznos növény nem fog kisarjadni belőle, de hagyták, mert a hősök sírján nőtt, és tiszteletből senkinek sem jutott eszébe kivágni a virágzó bokrot.

A virágok magját pedig messze vitte a szél, észrevétlenül teleszórta a falut, majd az országot, végül ott volt már mindenütt a földön. Azóta sokféle színe és formája lett, és az emberek lassan megértették, hogy szépségét nem nélkülözhetik.

SELYEMHERNYÓ

Nehrer György

Kínában régen úgy tartották, hogy a selyemhernyó életciklusa az emberi életet, halált és újjászületést jelképezi. Hatékony mikro ökológiai körforgást alakítottak ki: a falvak kis tavaiban élő halakat a selyemhernyó hulladékával etették, és a tavakból kinyert iszappal trágyázták az eperfákat, amelynek levelei a selyemhernyók táplálékául szolgáltak.

A történet nem Kínáról, és nem a mikroökológiai körforgásról, hanem a tradicionális magyar selyemkészítés hatvanas évekbéli megújításáról szól.

Hogyan jut eszébe az embernek egy ilyen történetet megírni?

Nos, a dolog nagyon egyszerű. Az egyik barátunktól kaptunk két éve egy

eperfahajtást, amit mifelénk csak szederfának hívnak. Olyan méteres forma lehetett, amikor elültettem, és tavaly már néhány szem édes lilaszeder is termett rajta. Megmutatta magát, hogy mit várhatunk tőle.

Aggódtam kicsit, hogy hogyan bírja majd ezt a kavicsos sziklás talajt, de boldogulnak a gyökerei, mert szépen erősödik a törzse. Erről a kis fáról, és valaha a nagyapámék udvarán álló hatalmas szederfáról jutott eszembe ez a történet.

Hazánkban a narancsültetvényekkel való próbálkozások nem váltak be, mert valahogy a mi éghajlatunk nem igazán kedvez a déligyümölcsök természetének. Ezért kellett találni valamit, aminek voltak hagyományai, és egykoron európai szintű sikereket értünk el. Mi

más lehetett ez, mint a selyemgyártás megújítása, amit anno Széchenyi István, Kossuth Lajos, Wesselényi Miklós, Bezerédj István neve fémjelzett.

Az 1960-as évek közepén jártunk, és magyarosan belevágtunk a selyemgyártás fellendítésébe. Szederfák nélkül, merthogy azokat addigra szinte teljesen kiirtották az országból.

Az iskolai tantervünket viszont kiegészítették a selyemhernyó-tenyésztés tudományával, amit biológiaórán ismerettek velünk, mint a jövő nagy selyemtermelő reménységeivel. A belénk vetett bizalom komolyságát tanúsította az is, hogy ingyen kaptunk egy papírzacsokban tíz darab selyemhernyógubót. A gubók úgy három centi hosszúak és másfél centiméter átmérőjűek voltak, úgy néz-

tek ki, mint valami óriási fehércérnába csomagolt kapszulák. Kioktattak bennünket, hogy ha kikelnek a bábokból a lepkék, akkor rengeteg petét fognak rakni, és a rengeteg petéből rengeteg hernyó lesz. A sok hernyónak pedig szederfalevél kell, mert csak azt eszik meg. Mással ne is próbálkozzunk, mert elpusztulnak. A mi utcánkban, de még a környékünkön sem volt szederfa.

Hogy ki honnan szerez szederfalevelet, senkit nem érdekelt.

A tantervi előírásokat teljesítették és a kioktatásunk is megtörtént. Szóval így állt neki az ország a selyemtermelés újraindításának.

Eltelt egy hét, és a gubók még mindig zacskóban voltak. Valami rendes helyet kellett keríteni nekik, ahol

otthonosan érezhetik magukat. Legalkalmasabbnak erre a célra egy régi szekrény bizonyult, amit felcipelünk a pincéből. Bátyámmal közös szobánk átrendezése után a szekrénynek is találtunk helyet. Az öreg szekrény ajtaja már nem záródott rendesen, így egy meggömbített szeggel zárhatóvá tettük, és a szekrény aljába elhelyeztük a gubókat. Eleinte naponta ellenőriztük az anyagi jólétünket megalapozó tenyészetünket, aztán ezek az ellenőrzések egyre ritkábbá váltak. Egy szép napon végül kibújtak a lepkék a gubóból. Kövér potrohú, nagy fehér lepkék. Repdestek rémülten az ajtó kinyitása után, a fénytől megzavarodottan. Néhányan meglógtak és a szobai lámpa körül cikáztak kétségbeesetten. Sikeresen összefogdosztuk a

szökevényeket, és szekrénybe zárva őket vártuk a tenyészet gyarapodását. Múltak a napok és a szekrény oldalai, valamint a polcok tele lettek petékkel, lepkéink pedig elpusztultak. Gyors számvetést készítettünk, és már gondolatban költöttük is a több ezer selyemgubóért járó pénzt. Mivel sok minden nem történt az öreg bútordarabban, ezért egy idő után feledésbe merült a selyemtermelésünk is. A peték szépen átteleltek, az iskolában pedig kikerült a tananyagból a magyar selyemnagyhatalom megújítása című fejezet. Ez eddig rendben is lett volna, csak erről nem tájékoztatta senki azt a több ezer petét, amikben már ott fejlődött a sok kis hernyó. Az ormótlan bútordarabot kerülgettük egész télen, és már meg is feledkeztünk róla, hogy miért van a szobában. Következő év májusában ide-oda pakolgatás közben merült fel a gondolat, hogy a szekrényt lehetne valami másra is használni. A peték már biztos elpusztultak, így egy nagyobb takarítással és egy kis javítással

használható állapotba lehetne hozni. Az ajtó kinyitása után ért bennünket meglepetés, mert bent hemzsegték a kicsi és szürke színű hernyók. Az ajtót rémülten visszacsaptuk, aztán szép lassan ismét belestünk rajta, hogy nem tévedés-e, amit láttunk. Így ismét előtérbe került a meggazdagodásunk. Már nem is állunk olyan messze tőle, állapítottuk meg a bátyámmal. Célunk megvalósításának mindent alárendeltünk, így anyai nagyapámék szederfájának néhány ágát lecsupaszítottuk. A látványt az öreg nem nagyon örült, mert ő is gyors számvetést végzett, hogy mennyivel kevesebb gyümölcs jut így a pálinkába. Próbáltuk meggyőzni, hogy gyönyörű országunk selyemnagyhatalmá tétele érdekében az idej pálinkát fel kellene áldozni a selyemgyártás oltárán.

Hogy az oltár szótól vagy a feláldozástól lett-e ideges a papa, azt nem tudtuk meg. Mindenesetre a barna svájcisapkáját földhöz vágta, és még bele is rúgott egy nagyot, aztán néhány cifra

szó kíséretében leparancsolt bennünket a fáról. A leveleket visszazagasztgatni már úgysem lehetett, így azokat egy zsákba összeszedtük és vittük haza a leendő tenyészetünkbe. A levelek egy részét összetépdesztük és beraktuk a szekrény polcaira. A hernyóink napról napra növekedtek, a levél pedig egyre fogyott. Reményünk sem volt utánpótlásra, mert a papa valami okból kifolyólag teljes mértékben elzárkózott a hernyók élelmészének biztosítása elől. Úgyhogy drukoltunk, nehogy éhen pusztuljanak, amíg be nem gubózódnak, hogy aztán eladhassuk őket. Az utolsó adag falevelünket is felzabálták, és már négy centis, szinte ujjnyi vastag hernyók mászkáltak a szekrényben. Ezt anyánk meg ne lássa, mert szekrényestől kidobnak bennünket. A hernyóink szépen elnyugodtak és elkezdtek bebábozni magukat. Ezzel le volt róluk a gond, most már csak ki kell várni, amíg eladható állapotba kerülnek.

Sajnos közbejött a szünet.

Nyáridőben többnyire Agárdon voltunk apai nagyanyánkkal vagy a szüleinkkel, így aztán a gazdagodásunknál fontosabb volt a pecázgatás, a fürdés és a szomszéd kölykökkel való zsványkodás. A mama szokás szerint hetente hazament, kiszellőztetett és összeszedte az ajtó nyílásán bedobált postai küldeményeket.

A szekrényben lévő tenyészetéről meglepedtünk, de a gubókból időközben kikeltek a lepkék, és a természet rendje szerint ismét petéket kezdtek rakni.

A vagyonunk inntól kezdve gyakorlatilag szárnyra kelt, és semmivé foszlott. A mama egy darabig kíváncsian hallgatta, hogy honnan jönnek a furcsa hangok, míg végül kinyitotta a szekrényünk ajtaját. Szerencsére már átélt két világháborút, így kevés dolog volt az életben, amitől megijedt volna. A konyhából gyorsan előkerítette gumilapos légyecsapóját, és nekiállt a szerinte gigantikus méretű molylepkék kiirtásának. Az ablakot szélesre tárva a lepkék egy részét

kihessegette, a maradékot pedig légyecsapóval a szoba falain likvidálta. A mama vérengzését követően egy tenyérynnyi hely sem maradt a falakon, ahol ne lett volna egy-egy lepkeshulla. Ennek az lett a következménye, hogy ősszel újra kellett festetni a szobánkat.

Mama a délutáni vonattal ért vissza Agárdra, holtfáradtan a lepkegyilkolástól. Leroskadtt egy székre, és anyáknak rögtön javasolta, hogy nézessen meg bennünket pszichológussal, mert az nem normális dolog, hogy serdülő gyerekek molylepkéket tenyésztenek ruhásszekrényben.

Anyánknál elég nehezen magyaráztuk ki ezt a dolgot, hogy tulajdonképpen mi csak az önállóságra, és az anyagi függetlenségre való törekvés áldozatai vagyunk, akiket amúgy áramilag és tantervileg is helytelen irányba befolyásoltak.

Ezek után jólétünkbe vetett hitünk ugyanúgy elszállt, mint az a gondolat, hogy kis hazánk ismét selyemnagyhatalom lesz.

FÉRFISZERELEM

Óvári Edit

Úgy érzem, mintha az idők kezdete óta rohannék az ismeretlenbe. A pillanatnyi múltakat átlépkedve, számtalanszor bejárt utakon, monoton léptekkel. Illékony létük pillanatokon belül történelemmé válik a szemem láttára, itt a jelenben. Múlt – jelen – jövő egy szempillantás alatti szédítő körforgása. Saját lényem, éppen úgy, mint a történések, ezen törvényszerűség alapján működik.

Úgy érzem, bármikor megállíthatom a pillanatot, a fékevesztett rohanást. Megállok a jelenben, a kifeszített másodpercben, melyben nem vagyok képes hátrahélni, és nem látok előre. Kikapcsolom a külvilág észlelésére teremtődött minden érzékszervem. Nincs szemem, orrom, szám és fülem. Összekulcsolt kezeim sem alkalmasak tapintani.

Süketen, némán és vakon saját belsőmben vagyok. Vajon ismerem ezt a velem lélegző világot? Furcsa sötétség vesz körül, és mintha fálnék is egy kicsit. Ez tehát a valóságom. Nem látok senkit magam körül, nem hallok nesze-

ket sem, nem érzem az eső és a virágok illatát. Nem tapintom a kézzelfogható világot. Vajon működött, amikor szemem, szám, orrom és kezem volt hozzá?

Ülök a megbénított valóságomban. Sejtjeiben elraktározott üzenetek érkeznek hozzám. Rövid villanások, melyek buborékokba zártan úsznak el a belső érzékelésem látóhatárán, mielőtt elpukkanva a semmibe vesznek. Átlátszó gömbökbe zárt tómondatok által formálódó önmagamra.

Jól érzem magam selymes kültakaróm védelmében. Kedvelnek az évszakok. Az őszi eső frissítő permetet szór rá, a tél kristályai hófehéren pihennek meg az általuk érinthető területeken. A tavaszi szellő puha csókokat lehel bársonyára, a nyári nap sugarai bronzos patinát varázsolnak.

Tökéletes a testem. Férfinak születtem. Bőröm alatt erőből duzzadó, remekbe szabott izmok feszülnek. Ellenállhatatlan vonzeróm pillanatnyi megállásra készíti a külső szemlélt.

Látványom rabul ejtő. Egyesek túl közel merészkednek, így működésükre lenné teszik a mágnes, melynek kellő

távolságra van szüksége, hogy hatását kifejtsen. Mások belépnek a bűvös körbe, és mint éjszakai szobába betévedt látogatók, keringenek a fény és a meleg körül. Vannak, akik hónapokká hizlalt pillanatokra töltönek bódulattal telített börtönükben. A rácsokba kapaszkodva boldogan tekintenek a belőlem áradó, cellákba szűrődő pislákoló fénybe. A lakat bezáródik, a kulcs a kezemben van.

Férfi vagyok. Tiszta tekintetemből derű sugárzik, egy-egy csóvjára rávetődik finom mívű, érzéki számra. Ajkaimat nem hagyják el önmagam által gúzsba kötött lelkem segélykiáltásai.

Látom a színeket, de nem csalogatom őket ecsetem végére, mellyel életem vásznát festetem. Hallom a madarak énekét, de nem lopom be a kottát sorsom muzsikájának komponálásához. Érzékelem a tavaszt, bár virágait nem gyűjtöm csokorba, mielőtt az őszi enyészetebe hervadnak.

Az érző lények évezredes titka gondosan lepecsételve palackban szunnyad bensőm rejtékelyén. A szellem nem szabadulhat ki a palackból. A varázs-

szócskát csak én ismerem. Tudatosan nem engedem szolgálatomba állítani a benne rejlő erőt.

Jó ember vagyok. Szelíd, kedves és szerethető. A bőrömon kívüli valóságból simogató kezek apró szeretetmozaikokat tapasztanak rám. A hiányzó kockákat lesütött szemmel elraktározom a remekművem megalkotásához. Szándékosan zárom be lelkem tükrének ablakait, hogy ne látszódjék a belső szobámban készülő kép. Senki nem láthatja, nem tudhatja, hogy pótolhatatlan darabokat ajándékozott saját magából. Senki nem láthatja, hogy mit raboltam el tőle.

Tökéletes testben lakozó férfi vagyok. Gondosan elfüggönyözött vi-

lágomban kiengedem a palackba zárt szellemet, hogy szolgáljon. Parancsszavamra színes darabkákat, begyűjtött érzelmkavicsokat rendezget a készülő műhöz.

Összeáll a kép. Láttán ismeretlen érzés kerít hatalmába. Az utazás kezdetén érzett vacogás forró hullámokba csap át. Forgószél kapja fel a tarajukat és tovább rohanva vöröstre festi a régóta várakozó fahasábokat. Az első bátortalan lángnyelv játszópajtásokat ébresztget, hogy együttes táncuk az égik érjen. A váratlan fény bevilágítja tudatom elzárt szobáját.

Szerelmes vagyok. Szerelmes a tökéletes férfiba. Szerelmes vagyok önmagamba!

Saitos Lajos versei

Száll a Szégyen

Nagy Gáspár emlékének

Sebaj! – mondtam álomban
„Semmi baj?!“ kérdésre minap,
a XXI. század hajnalpiros
hajnalán. Pedig hát szorgalmas
aktakészítőink, -tologatóink
ugyanúgy „dolgoznak”/ténykednek
most is, mint annak előtte
(harminc-negyven éve);
nap mint nap: keddes kedden –
csütörtökös csütörtökön...
Miközben száll, száll a szégyen,
a ragacos szégyenbélyeg
a tupírozott lapokon
a vallató- és tekintélyes
nevesincs besúgó-székekre:
hol az egyedüli megnevezett
voltál, voltam s vagyok;
„én vagyok” – én, én a „senki fia”.
Irgalom, édesanyám, mama,
nézd, jaj kész ez a vers is!

A vers születése

Amikor a költő néhány
versével vemhes

különös élet-ézés
vesz rajta erőt

de a vers születését
nem lesheted meg...!

Gál Csaba Sándor

Ichtus

fényhal az égen
cikázik rabol
észrevétlenül
evakuálja
kítartó földi
halászait

egyre több idő fogy
egyre több fény marad

ókori nyarak lenyomata a felbökön
könnyedség
összeboruló lombok alatt
elfelejtett forrás
a szűkülő térben
átdőftt kupolák
az összerokadásban
győztes vezérágak
lassú nyilak repülnek
a sűrű zöld gomolygó pára
epicentruma felé
az ég kinyíló rétvéről
ezüstös holdvirágpor szítál
a kiszáradó idő medrére

egyre több
fényhal az égen
cikázik észrevétlen

REVÁK ISTVÁN RAJZA

AKIKNEK MÉG MA IS VAN EMBERI ARCUK

A PARÁZS AZ AVARBAN C. ANTOLÓGIÁRÓL

Lukácsy József

„Életünk harmadik szakaszában meg-sokasodnak gondjaink, bölcsők és koporsók mellett állunk” - mondta valamikor egy érettségi találkozáson Bérczes József tanár úr, a szatmárnémeti Kólcsey Gimnázium legendás tanára. Azért jutottak eszembe ezek a gyönyörű és megrendítő szavak, mert három közismert és megbecsült költőnk antológiáját tartom a kezemben, akik idén töltik be hetvenedik életévüket, azaz életük harmadik szakaszába érkeztek. A Vörösmarty Társaság ezen rendhagyó válogatás kiadásával is tiszteleg személyük előtt. A kötetet László Zsolt szerkesztette.

Időnként szükségét érezzük, hogy „létüres” mindennapjainkat – főleg mostanában, mikor öreg kontinensünkön lassan két éve már csak „sakálók dalolnak és pacsírták vonyanak” (Illyés Gy.) - kitölteni valamiféle maradandó szellemi élménnyel, például Balajthy Ferenc, Bobory Zoltán és Pálfalvi András költészetével.

A költészet a legmagasabb rendű irodalmi-művészeti forma, amely létmódunk legapróbb rezdüléseit, változásait is képes megfogalmazni, megjeleníteni, és tükrözteni. Az istenadta tehetséggel megáldott költők, sajátos belső érzékenységgel, érzületeikkel, ön- és emberismeretükkel és műveltségükkel egy közelebről meg nem határozott, úgynevezett belső készlet hatására kezdik el az alkotás folyamatát. Bármilyen hétköznapi vagy létfilozófiai kérdést pertraktál, egy vers esztétikai-tartalmi végkicsengését a nyelv mélyszerkezete és a forrásként használt gondolat- és szóképlet terjedelme, mélysége határozza meg. Mindezt befolyásolja a nemzeti nyelv karaktere és valódi eredete.

A három protagonista közül elsőként az üzemélnőki és tanári diplomával rendelkező Balajthy Ferenc 23 versét olvashatjuk. Az emberi és költői tulajdonságok közül Balajthynál a szenvedélyt emelném ki először. Ezt legegyszerűbben a *Vers* című, háromszakaszos, himnikus hangvételű verse bizonyítja: „A vers az, amit írni kell / A vers az, amit mondani kell./ A vers az Ember, az Emberiség, / A vers az, amit szeretni kell.” Külön érdeme, hogy már pályája kezdetén számos gyermekverset írt, a közelmúltban külön kötettel jelentkezett ebben a műfajban.

Balajthy Ferenc alapvetően derűs, jó kedélyű, a szellemi-kulturális javak iránt igen fogékony ember, akivel örömteli érzés találkozni, irodalmi este-ken vele közösen részt venni, főleg akkor, ha ezeken saját verseit is felolvassa, netán a Vörösmartyról szólót, amely ebben a kötetben nem szerepel. Költészet nem létfilozófiai kérdéseket feszeget, hanem ember és világ viszonyát, vagyis az életet magát, ennek különböző aspektusait felmutatva. Verseinek gyakori jellemzői a játékoság és a zeneiség. Sokszor úgy érezzük, hogy ezek kiváló dalszövegek is lehetnének. Szerencsére Cserta Gábor zeneszerző és előadóművész ezt már régen észreverte. Így született kitűnő dal példának okáért a *Kutyasétáltatóból*: „Büszke eb a magyar vizsla, / Nem kell nekik alalmazna./ Fű alatt kúszik a tacska./ Szájában egy tejeszacskó.”

Az emberi jószág és szépség iránti vonzalom okán születhettek olyan versek, mint a *Valami szépet* című: „Valami szépet kéne írni egyszer./ Szemeidben a gyönyör miként táncol, / Üveg-gömbben, ahogy bújócskát játszol.” Vagy a lepréslt gyöngyvirág, amely

egy mélabús tünődés az elmúlásról: „De lesz-e szép / Világunk, ha mi már nem/ Leszünk:esők leszünk/ Tüzek leszünk,szárnyaló/ Porok s hiányoznak majd/A rossz lányok/ S a jó borok.”

A Vajda János-díjas Balajthy Ferenc életművében a hagyományos versektől a kötött formájú szonettekén át, a sűrű,sokszor indulatoktól sem mentes, hőmpölygő szabadversekig sokféle versforma megtalálható. Az utóbbiak gyakran foglaloznak közéleti kérdésekkel, életünk, egzisztenciánk árnyoldalaival, mégpedig a történelmi érzékenység és a nemzeti közösség iránti felelősség jegyében. A *meztelen király lánya és az Egyszerű számvetés az idővel* ezek közé tartozik. Rám mégis a legnagyobb hatást a *Csak ennyi* című verse gyakorolta, amelyben a szerző a rá ritkábban jellemző kiábrándult és rezignált hangnemből tiltakozik a megállíthatatlan idő és az elmúlás ellen. Felsorolja mindennapjaink szokványos foglalatosságait, amelyek bár profán jellegűek, mégis életünk tartalmát és értelmét jelentik: „...sültkolbászt sem/Eszem mustárral a piacon és nem járja át testemet egy forró fürdő varázslatos/ Melege, csak ennyi, csak ennyi ...csak.” Persze egy rímfaragó ember életmódja sem nélkülözheti a jó értelemben vett hedonizmust.

Bobory Zoltán költészetében az elmúlt időszakban úgy nyelvi-fogalmi, mint gondolati síkon egy emelkedő, minőségi változáson ment keresztül, nevezetesen a hit, remény, szeretet és az istenhit jegyében a szakralitás irányába fordult. Ebben az antológiában zömében új verseit olvashatjuk, amelyek – néhány kivétellel – önálló kötetben még nem jelentek meg, csak különböző irodalmi lapokban és folyóiratokban, többek között a *Hitelben*. Közülük az *Ünnepe*l csak magyar című, a *Hitel* 2015. évi decemberi számának címadó verse volt, ami mindenkinek, így a Jósika Miklós-díjas Bobory Zoltánnak is megtiszteltetés számba ment.

A szerkesztő által kiválasztott huszonöt vers közül már az első is, az *Apokalipszis*, meg- és felrizza az embert. A szerző eddigi életművének és a kortárs magyar költészetnek egyik legkorszerűbb darabja, azért, ahogy és milyen költői-nyelvi eszközökkel teremt meg azt a szürrealisztikus hangulatot, amivel a kívánt hatás elérhető: „védtelen szerelmek görnyedeznek és az árulások/ árokszélei öklendezéseit hallgatható csömmel”. Aztán az első istenes vers, a *Hajnali párbeszéd* hatása és mondanivalója nem kisebb az előbbinél: „Uram!/- Mit szeretnél mond? /Azt, hogy a világ ne olyan legyen, amilyenek én látom.../Miért hallgatsz?/Ez nem az én dolgom, fiam.”

Van itt egy másik vers, az *In memoriam Cs.I.*, amely valamilyen oknál fogva nem került be egy korábbi válogatásba. Pedig a Cs.I. (Csurka István) helyett akár az A.J. (Antall József) vagy az M.I. (Makovecz Imre) család- és keresztnevek betűjelzései is szerepelhetek volna, ezek a sorok, szavak és tartalmak mindenik esetben megállják a helyüket: „Gondoltál-e végül arra,/ hogy a végső elszámolásnál/ micsoda magára maradt /reménye vesztett/ fekete sereg köszöni meg,/ szomorú imájával, énekelve / amit érte cselekedté/ életnyi harcokban?”

Egy kisebb csokorra való szerzemény tartozik az echte politikai poézis kategóriájába. Aminek persze, ma már történelmi vonatkozása is van. A múlt rendszer korábbi és későbbi teljhatalmú

elvtársainak, élet-halál urainak elviselhetetlen „autoriter és despotikus magatartása kerül pellengérré az Újra idézik szellemét című versben: „Dicsőség neked, Nyugat, / meg persze,most már Isten, / és közeli közel-kelet/meg távoli vad vad-nyugat,/Nem megmondtuk? Előre ország népe, / csak előre,amerre mutatják az utat...”

A hit, remény, szeretet triáza magába foglalja a családot,a hitves,a gyerekek és az unokák szeretetét is. Ebbe a „műfajba” tartozik a versek egy másik csoportja: *A férfiú csödjé, az Istenem, de rég volt, a Mostantól mindig, minden, a Megszülettek, a Ma már tudom, a Majd eljön és a Kint és bent*. Külön említésre méltó a *Porban élő* című költemény, melyben a költő házuk padlásának régi bútorain, tárgyain és a „sűrű, nehéz por...és félhomály” keltette különös,melankolikus hangulatban idézi fel családjá életének boldog és felejthetetlen epizódjait. Rendhagyó,szimbolikusan megírt memoár-irodalom verses formában: „Halkan, sóhajtvá, mosollyal szóltam: de jó volna újraélni mindent,/amit e tárgyak között megéltünk! / A padlásra hordott,megunt, / most itt porosodó lim-lom kacatok, / régi világod hallgató tanúi között...!”

A történelmi és nemzeti sorskérdések iránti elkötelezettség példái a *Hallgatásért való ének – az aradi vár falánál*,valamint *A fehérvári Szent István szobornál* című verse.

Számomra az utóbbi idők egyik legmaradandóbb irodalmi élményét Bobory *Megtestesítés* című istenes verse jelentette. Egy olyan sajátos „fikció”, ami a lehétköznapibb emberi tulajdonságokkal ruhazza fel a Teremtőt, és fordítva, „isteni” képességekkel az egyszerű embert, mégpedig ember és isten közvetlen érintkezése által.” Simogass meg Uram / Add meg hogy kezem kezébe fogadod/ fogd úgy ahogy anyám tette élteben / s fogja holtában holtunkban is – örökre” – ez önmagában egy önálló négy sorosként is értelmezhető, és az utolsó sorok: „Várom hogy mozduljon kezéd / felém aki leborulok lábad elé/ a szeretetedért a békéért megbocsátani / mindenkinek és magamnak Uram / Legyen meg a mi akaratumk!”

Pálfalvi András. Filosz, az ELTE-n végzett könyvtáros-népművelő szakon. Ahogy a székelyek mondanák, egész életében „és még azon felül is”, városunk kulturális intézményeiben tevékenykedett szervezőként és vezetőként. Sokat tanultam tőle. Többek között azt, hogy a rendszerátalakítás előtt is volt élet, alkotó munka, születtek maradandó értékek és művek, különösen a kultúra területén, amelyeket át kell adni a következő generációknak és amelyekre tovább lehet építkezni. De azt is, hogy mai idősebb honfitársaink akkori fiatal, aktív, sikeres életét és munkájuknak eredményeit nem lehet zárójelbe tenni. És azt, hogy mindennek nem sok köze van a politikai hatalom „mindentudomka” autoriter és dilettáns magatartásához.

Pálfalvi András igen fiatalon írta első verseit. Aztán több évtizedes szilencium következett. Nagy kár. Ezen figyelemfelkeltő recenzió tárgyát képező antológiában olvasható versei mondatják ezt velem. Amelyek többek között azt is elárulják, hogy ebben a komoly, csendes, olykor komornak tűnő férfúban milyen érzékeny, szolidáris-humánus, és a természeti szépségekre fogékony lélek lakozik.

A Fő utca kövei még a rezignáltan kritikus költő megnyilvánulása: „Fehér határrá lesz a múlt / De majd olyan lesz, / Amilyet akarunk / És ami joggal jár nekünk /...A fényreklám lüktető indái között / Ahová lenézve jó Hunyadi Mátyás / Azon töpreng,mit is keres itt/ És hogyan került ide”, de a *Szociális versike* újjagdagoknak már a valódi szociális érzékenység példázata: „Kinőtt ruhába menni iskolába/ uzsonna nélkül megint és megint /... azt hitted tegnap, mára lesz kenyér / Rajta vaj, vastagon megkenve, / És szalámi vagy aprított szalonna /...bár ízének már emléke sincsen”.

A *Virágok* a legegyszerűbb, legismertebb és leggyakrabban előforduló virágaink megéneklése, játékos mesébe foglalva, a szépség és a jóság jegyében, a kifinomult lélek, a gazdag szókinccs, és könnyed verselési technika bizonyítékaként: „Az úri negyedben pompázó gögös rózsabokor / kisasszonyait, a hamvas bimbókat megannyi/ Testőrként őrzik a tuskék / Kóbor trubadúr-nak tiltott csemege / De jön az este”

Az öt kis vers egy mini ciklus a harminc verses ciklusban. Számomra a 2-vel és az 5-tel jelöltek voltak a legérdekesebbek. A másodikban a gondolatot a vasúton különböző manővereket elszenvedő vonathoz hasonlítja: „Olyan ez a gondolat,/ Mint a sínen zötyögő vonat/ átváltja minden váltót/ Feltételes megálló”. Az ötödikben, a fridsiderről szólóban Pálfalvi groteszk humora is megnyilvánul: „Lidércnyomások gyötörték / 220-ról 110-re esett az áram nyomása”.

Az *Emlék a boldogságról* egy olyan kislány felejthetetlen örömről szól, aki „a nagymama kezét szorítva” kilépett a siófoki strand udvarára: „Talaná maga a Tenger / A távolság illata és a tisztaság/Amiről hatévnyi lavór-élete alatt/ Oly sokszor álmodott/ Most végre itt van”. A lavór-életek. Sokatmondó, elgondolkodtató költői kép.

Az *Én* csak az Istent szánom című opusa, a kiábrándultság és a csalódottság megéneklése: „Én csak az Istent szánom / Örökre szóló iszonyú magányát / Mi még csak elvagyunk magunkkal / Valahogy, egymást gyötörve / Tudjuk, hogy rabságunk / E nyomorult test börtönében hamar véget ér”, vagy „mondd, oldható-e az ősmagány /mert kivel oszthatnád meg százmilliárd laborban kísérletezve / A végtelen kudarcok stresszét”. Bátor és merész vállalkozás ez a vers, amelyben ismeretelméleti és filozófiai vonatkozások mellett, epilógusként egy apokrif teológiai kérdés is felmerül: „És keresem, hogy /Milyen isten lehetett az a másik, / aki erre kárhoztatta őt / Én édes Istenem ki tette ezt veled / Hogy az maradt egyetlen reményed / Hátha mégis visszaroiban a világ”.

A kétsorosról a harminchét sorosig terjedő, gondolat- és érzelemvezérelt versek közül feltétlenül kiemelkedik az *In memoriam Takács Imre* című, egy kissé szürreális portré, akár egy gyönyörű őszi pasztell, de nem színes krétával, hanem költői stílusesszékkel: „Tarisznyádban ott lapul a mindenség / Bor, búza, békéltenség / Meg egy falat kenyér, és sokkötetnyi vers”.

A cikluszáró *Szegény Tiborc* szintúgy a csalódottság,a csüggedés panaszdala: „Urbárium lett az utcaseprés, / sárga mellényed úgy hordhatod, / mint rabruhát, s egykor a csillagot. ”Remélhetőleg nem ilyen nagy a baj. By the way, az Európai unió zászlajáról nem kellene eltávolítani a sárga csillagokat?

Három költő, akiknek eddigi életművében fellelhető embertársaik, városuk, nemzeti közösségük iránti szeretetük és felelősségtudatuk. Akiknek még ma is van emberi arcuk. Legyenek példaképeink.

PÉK ESZTER ANNA MŰVE

LUCREZIA

Heiter Tamás

Én választok, én döntök el, hogy mi legyen, és én azt választom, hogy elköltözöm innen. Anyám meghalt és csakis a fiamnak élek ezután. Igen, így lesz, ezt fogom tenni – gondolom magamban olvasás közben. Azon veszem észre magam, hogy a könyv, amit az imént olvastam, életlenül fekszik az ölemben, hirtelen nem is tudom felidézni, hogy hol tartottam, miről szól. Megcsörren a telefon. Helyi hívás, csak a számot látom a kijelzőn, ebből tudom, de nem ismerős a hívó. Sóhajtok. Nem fogadom, bárki is legyen az – gondolom – mégis felveszem. Az előbb határoztam el, hogy én irányítok, és most mégis. Mérges vagyok magamra. Anyám temetéséről érdeklődik egy nő, mert a tisztelendő úr szeretné, ha időben értesülne, hogy ... Nem lesz temetés egyelőre – vágok közbe – ezért felesleges hívogatni, ha szükségét látom, majd értesítem a tisztelendő urat, vagy téged. Hideg vagyok és elutasító, idegesít a nő tolokodása, türelmetlen leszek tőle. Tegezem, régen anyám alkalmazottja volt az óvodában. Ismerjük egymást legalább ötvenöt éve. Utálom. Babonás, kényszeres, ájtatos szentfázék. Azt hiszem, én is kényszeres vagyok. Érzem, hogy kivörösödöm, befutok a fürdőszobába megnézni. A nyakam és a mellkasom felső része lángvörösre változott. Gyűlölöm ezt az állapotot. A bőröm ilyenkor teljesen öreggév válik, olyan leszek, mint egy ősi hüllő, borzalmas árkok és kráterek mutatkoznak rajtam, megvastagodik és durván összegyűrődik a hámréteg, a pórusaim egyenként meg lehetne számolni. Csúnya, nagyon csúnya. Parfümöt permetezek a fülem mögé, és ettől lassan megnyugszom. Kimegyek a konyhába, anyám urnája a konyhaszekrény tetején áll, elkapom a tekintetemet. Felöltözöm és elindulok a boltba, illatfelhőbe burkolózva válogatok a polcokra pakolt árak között. Nem akarok venni tulajdonképpen semmit. Lopni jöttem, de azért vásárolok is. Fizetek és kilépek az üzletből, a friss levegő érintése nagyon

jól esik. Ismét győztem ezek fölött a senkik fölött, hiszen hadat viselek ellenük. Hátról egy kéz érinti meg a vállamat, valaki a nevemen szólít. Az érintés gyengéd, szinte tartózkodó. Jaj Andriska, te vagy az? – szólok a boltos fiúra – boldog karácsonyt. Önnek is Szilvike – mondja a fiú. Mit fiú, már elmúlt harmincéves, pont, mint a fiam. Mi van ezzel – fut rajtam keresztül egy kellemetlen érzés, tegeződünk, bár a tanára voltam négy évig, de hol van az már. A fiú újra tegeződésre vált és visszainvitál az üzletbe. Készséges vagyok, mutatni akar valamit. A raktár felé vezet, széles válla alig fér el a szűk folyosón. Mocskos dolgok jutnak az eszembe egy pillanatra. A raktárban és egyben irodában félhomály van. Iroda, ezeknek? Leültet és felém fordítja az asztalon álló monitort. Lejátssza, amit a zártláncú biztonsági kamera felvett. Borotvahabot lopok a polcra. Komoly arcot vágok a felvételen, előkelőnek látom, amint a táskámba ejtem a palackot. Csak nem akarsz ebből itt botrányt csinálni Andriska? – kérdezem. Zavarba jön. Nyeresre állok, a táskámba nyúlok, egy ötezzrest rántok ki belőle és a monitor elé rakom. Nem, nem rakom, inkább odaajtom, bár dobni szeretném. Odabaszni. Mit képzelsz, hogy nem tudom kifizetni – kérdezem és felállok az asztal mellől. És folytatom - nem kell visszaadnod, tartsd meg az aprót. Megindulok kifelé, ő tévovázik. Nem képzelek semmit – válaszol a hátamnak, majd hozzát teszi – azt kérem, hogy ne gyere ide többet. Kis geci – gondolom, de azt mondom – ne haragudj Andriskám, és őszintén számítok a diszkréciódra, nem kell ezen senkinek sem csámcsogni, ugye érted. Érzem, hogy nem vagyok kivörösödve. Nem megyek még haza, útba esik egy másik üzlet hazafelé. Betérek, lepakolok a bejáratnál, leteszem a táskámat is a borotvahabbal. Az eladó ismer, nem mer rám szólni, pedig tudja a kis szemét, tudja, hogy mit csinállok. Ez szórakoztat is, meg nem is. Kilép a pult mögül, imitálja, hogy rakodik, rendezgeti a nyomorult árukat, és közben figyel. Így próbál megakadályozni

a hülye. Mellé lépek, rámosolygok és lelökök egy rakat konzervet. Ösztönösen lehajol. Én pedig zsebre dugok egy parenyicát. Füstölt sajt szagú lesz a bundám ettől a szartól. Hazaérek és felhívok egy-két ismerőst. Boldog karácsonyt kívánok nekik. Először az egyiket dicsérem meg azért, amiért olyan nemeslelkű, pedig biztosan tudja, hát hogyne tudná, hogy az (a másik) miféle trágár módon pletykálkodik róla. Igazán Mártikám, nagyon becsüllek, hogy te mit sem törődsz ezekkel a pszichológusokkal és emelt fővel jössz-mész, intézkedsz, miközben már mindenkit ellened hangolt, és bár tudod, hogy kiröhögnek a hátad mögött, te csak teszed a dolgodat és nem nyúlsz hozzá egy újjal sem, pedig megtehetnéd, hiszen mégiscsak a főnöke vagy – mondom. Aztán felhívom az ellenérdekelteket, és valami hasonlót mondok neki is. Elégedett vagyok. Felbontok egy sört, aztán még egyet. Kicsit idegesít, hogy a fiam még nincs itthon. Naponta kerékpározik, ami nem vesztélytelen, hatalmas errefelé a forgalom. Mindig ugyanazt a két útvonalat járja be. Az egyik nap a tó körül teker, a másik napon hegyi túrát csinál. Ez utóbbi nehezebb és veszélyesebb is. Sok az éles kanyar és az alattomos emelkedő. Minden percben itthon lehet. Odakészítem neki a vacsorát és kiviszem a hűtőből az inzulint, diabéteszes szegénykéim tízéves kora óta. Igazából nagy teher ez nekem, soha sem panaszkodtam senkinek, és erre büszke vagyok. Anyám szétszakálta miatta az életemet. Erre vigyázzak, arra vigyázzak, mintha hülye lennék. Felnézek az urnájára. – Látod – mondom – boldogulok. Boldogulok. A fiam éppen akkor lép be, amikor a harmadik sört bontok fel. Nem iszom bele a sörbe, egy konyakot töltök. Amúgy nem vagyok alkoholist, de ha kell, bárkit az asztal alá iszom. A fiam egy szót sem szól, leül és elkezd enni a vacsoráját. Előbb az inzulin – vetem közbe, és beadom neki. A hasfal bőrébe szúrok, jobboldalra. Összezsíppentem és már meg is van. Eszik szótlanul tovább, az arcát kicsípte a decemberi hideg. Minek kell még ma is, ilyenkor is kerékpározni, akarom mondani, de tudom, nincs értelme. Olyan fafejű, mint az apja volt. Leülök vele szemben a konyhaszekrény. El kellene temetni nagyanyádat – ajtatokodom. Hát, temessük – válaszol. Tudja jól, hogy sem szertartást, sem semmiféle nyilvános temetési színházat nem akarok. Nincs ellenvetése, amikor elmondom neki, hogy azt szeretném, ha mi ketten temetnénk el anyámat. Majd imádkozunk érte magunkban. Nem kell ehhez nekünk közönség. Anyám sokat panaszkodott rám másoknak, nem akarom kitenni magamat a néma élcelődéseknek. Rosszul bánss anyáddal – keresett meg ezzel a hülyeséggel egy idős kolléganóm. Előtte nap látogatta meg anyámat, amikor nem voltam itthon. Nem tartozom senkinek sem magyarázattal – gondoltam, de azért türellemmel, tételesen megcáfoltam anyám rágalmaikat. Igaz, utána nem adtam neki enni két napig, és zárva tartottam a szobáját. Nem sajnáltam, azt viszont szégyelltem, hogy anyám így kibeszélt engem. Szégyelltem, de csak egy kicsit. Szörnyű gyerekkorom volt anyám miatt. Ez a gyerekkor tavaly ért véget, amikor meghalt. A két ünnep között elvisszük anyám hamvait a temetőbe, és apám sírjába temetjük el. Fel kellett volna emeltetni a beton fedlapot, de inkább úgy döntöttünk, hogy egy lyukat vágunk bele egy vésővel. Sokáig tart, pedig egy méregdrága vésőgépet használunk. Erre az alkalomra vette a fiam, szereti ezeket a szerszámokat. Nem jön erre senki sem, nyugodtan dolgozha-

tunk, a gép iszonyatosan hangos. Az urnát egy szalaggal ereszttem le a lyukon. Hallom, amint koppan a fedlap alatti földemen, amely alatt a már csak a kriptá van. Jó lett volna valahogy azt a lyukat eltüntetni, erre nem gondoltunk előtte. Úgy hagyjuk és hazamegyünk. Majd a tavasszal veszek rá egy beton virágtartót, és akkor nem fog látszani a nyílás. Valahogy máshogy képzeltem el, nem ilyen után, de legalább nem látott minket senki. Méghogy tisztelendő úr. Minek? Igazából csinálhatták egy új síremléket is, de nem nagyon érdekel. Az a baj, hogy ez is ilyen szarul sikerült, minden szarul sikerül. Érzem, hogy újra kivörösödöm. Sajnálom magamat.

Nem szólok a fiamhoz, pedig tegnap megint volt egy kisebb epilepsziás rohama. Nem tudom, hogy mi lesz akkor, ha véletlenül kerékpározás közben éri utol egy ilyen rosszullet. Először a cukor, újabban ez a kórság. Félelmetesek ezek a rángatózó, szuszogó, szörcsögő állapotok. Költözniük kellene – vetem föl újra. Jól van, szabaddalunk meg a háztól, a féle pénz az enyém – válaszol és kimegy a motorjaihoz. A motorkerékpárokat egy fűtött hangárban tartja a ház mögött. Nagyon sok van ezekből a vackokból. Haragszom érte, nem kell azt senkinek sem tudni, hogy milyen sok pénz maradt ránk az apjától. Audi 8-ast akart venni az apja halála után. Már másnap. Nem engedtem Audit venni, csak egy fullos Hondát. A pénz jó részét lakásokra költöttem. Ezeket mindig ki lehet adni, és lesz akkor is pénze szegény fiamnak, ha én már nem tudok róla gondoskodni. Nem akart lakásokat és erre válaszul jötték ezek a motorok. Minek ez a sok régi ócskavas? Fűteni kell rájuk télen. Nehezen egyeztem bele, és azt kikötöttem, hogy nem hozhatja ide a haverjait a motorokat nézegetni, meg irigykedni. Megegyeztünk.

A költözés gyorsan megy, a házat pillanatok alatt eladom, nem alkudozom senkivel, ezt eldöntöttem. Az elhatározásom megmáshíthatatlan. Kivörösödött nyakkal fogadok el mégis négy millióval kevesebbet annál, mint amit eredetileg gondoltam. Már nagyon mennék.

Végre máshol vagyok, nem ismerek senkit, a telefonomból nem törölök ki egyetlen számot sem. Véletlenül sem akarok beszélni a régiekkel. Felmondtam, a tb-met erre a két évre, amíg nem tudok nyugdíjba menni, magam fizetem majd. Heti tervet készítek, az étkezések és inzulinok határozzák meg a kereteket. Hétfő és kedd: a fiam kerékpározik. Szerda: kontrollra viszem a fiamat, utána gyógyfürdő, leginkább a Gellért, vacsora ugyanott. A többi nap is a kerékpározásé. Szerdai napokon szedik az albérleti díjakat. Ez havonta csak egyszer van, és ilyenkor későn végzünk. Sok helyre kell mennünk. A fürdő ekkor sem maradhat el. Nem fürdöm másokkal együtt, még csak a kellene. Kádfürdő. Nekem ez megfelel, és masszázs. A fiam a medencét választja, úszni sajnos nem tud, pedig mennyit kértem, hogy tanulja meg. Sokszor jár a fejemben mostanában az apja. Nem mintha lelkiismeret furdalásom lenne miatta, hiszen a bajt ő maga kereste magának. Meg is találta. Anyám erőltette ezt a rohadt házasságot, engem nem érdekelt az egész. Hát olyan is lett. Egy élő természetudományi lexikon lett a férjem, aki mindent tudott az agráriumról, fejből tudta, hogy hány milliméter per szekundummal áramlik a gesztenyefa rostjaiban a folyadék, mint csinál az aknázómoly, hogyan lehet vele szemben védekezni. Nagyjából a gyengédség is annyi volt a kapcsolatunkban, mint a lexikon egyik pótkötetében, de azért gyerekünk még-

is született. Ő, nem akarta, én viszont nem tágtítottam. Visszahallottam, hogy azt beszélék rólam, én itattam halálra. Ha kért, kapott inni az utolsó időkben is, naná. Előtte meg nem kellettem hozzá, hogy igyon. Ha viszont én kértem valamit, egy mosógépet, mondjuk, én nem kaptam. Tárcsás mosógéppel mostam még akkor is, mikor már számítógép vezérelte automata készülékeket lehetett kapni. Nem volt színes TV-nk, de még központi fűtésünk sem. Nem sajnálom, hogy meghalt. Akkor voltam a legnagyobb marha, amikor hozzámentem. Sajnos a fiamban is felfedezem az ő eszelősségét és megközelíthetetlen makacsságát. A különbség annyi, hogy a férjem mindenre sajnálta a pénzt. A gyereknél ez pont fordítva van. Mégis milyen egyformák. Két ellentétes szögfüggvény azonossága. Megdöbbenek ettől a gondolattól, de nem tölt el félelem. Tíz évig éltem a férjemtől külön. Két utca választott el bennünket...

A szigorú heti-terv, szigorú napi-rendben ölt testet. Metronómja az inzulin adagolása. Mindig én csinálom. Soha nem maradok ki emiatt estére sem. Ha a barátaimhoz megyek, úgy intézem, hogy amikor kell, otthon legyek. A boltokban óvatos vagyok és utolérhetetlen. Akkor cselekszem, amikor tömeg van, tudom, hogy hol vannak a kamerák. Nem csak lopok, van úgy, hogy levadgósom a próbafülkében a gombokat egy-egy kabátról, nadrágról, vagy az egész ruhát összeszedem. Ha egy szupermarketben hibázok, annak nyoma marad. Értesítik az illetékes jegyzőt, bármely kicsi is az okozott kár. Felveszem a kapcsolatot a régiek közül néhány volt kollégával. Meghívunk, persze nem gondolják egészen komolyan, de én meglátogatom őket, és mindig valami szuvenírral térek haza. A fürdőszobában hagynak az emberek sok mindent. Gyors felderítés és aztán cselekszem. Volt rá eset, hogy az egyik-től átcsémpéztem a másik lakásába valamit, mondjuk egy fehérenmút. Sikeres vagyok.

A motorkerékpárok miatt többször figyelmeztetem a fiamat, állandóan a komputer előtt ül és vásárolgatja őket. Sms-t kapok a telefonomra, minden kiadásról. Elegem van. Többet kellene önmagával törődnie, és kevesebbet foglalkoznia a költségekkel. Már négy garaszt bérelünk emiatt. Nem biciklizik annyit, és valahogy kótyagosnak látom őt az utóbbi időben. A rohamok után katonán melankólia vesz rajta erőt. Ha rosszul van, éktelen erővel kapalózik és hörög, csikorog minden porcikája, jól hallok, bár ő a felső szinten lakik. Nem mindig hívok hozzá orvost, vagy mentőt. Vezetni sem vezet olyan magabiztosan, mint annak előtte. Most is újra hallok, hogy nemsokára beszíppantja az epilepszia örvénye, már az ebédnél is kába volt. A levegykedvűen eszi, és nem kér másodikat. Az inzulint úgy mértem ki, hogy abba a második fogás kalóriáját is belekalkuláltam. Leszarlak – mondja, amikor arra kérem, hogy egyen még valamit. Feláll az asztaltól, és elindul felfelé a szobájába. A második lépcsőfokról tántorodik vissza, elindulna a kanapé felé, de arccal előre a szőnyegre esik. Hason fekszik, nézem, és egy párnát igazítok az arca elé, hogy ne halljam a vicsorgását. A kezem nyálás lett. Gyorsan felöltözöm és elindulok a boltba, ahol fennakadok a pénztárnál. Hátrakísérnek a biztonsági szolgálat irodájába, hiába kérem őket, hogy hagyjanak elmenni, mert nagyon félek attól, hogy esetleg rosszul lesz a fiam. Nem érdeklí őket, lelketlen gazemberek. Érzem, hogy egy cseppet sem vagyok kivörösödve.

PÉK ESZTER ANNA MŰVE

„MÁTRAI KÉPEK”

Petróczi Éva

2016. július 18. Két-három kiadós hóhullámot – a csúcspont éppen a Múzeumok Éjszakájára esett, amikor Pécssett a Zsolnay Múzeumban tartottam verses tárlatvezetést – követően ma, éppen Andris fiunk harminchatodik születésnapján, megérkeztünk Mátraszentimrére, a nagyon otthonos Borostyán vendégházba, a Narád utca 4-be, (figyelem: nem a Harap utca 3-bal), a Narád hotellal szomszédos telekre. Idefelé jövet nagyon csüggesztő látóvonalok is akadnak, többek között a pásztói elágazásnál, ahol a Bagolyvár étterem, egyik kedves, megfizethető törzshelyünk, gyerekeink egykori kedvence, mára szó szerint méltóvá lett a nevére: az egykor ötletes-romantikus épület valóban elhagyatott bagolyvár-rá vált, ahol nem sztrapacsát, legfeljebb denevérsültet szolgálnak fel...

A megérkezés már szerencsésebbre sikeredett, Bea, a kedves gondnoknő éppen begyűjtött a barna és a zöld cserépkályhákba, mert a ház, több esős nap után, fogvaccogatóan hideg lett volna. Így azonban nagyon kellemes meleg árad most mindenütt, s a nagyobbik, a zöld cserépkályha padkjára le-letelepszem, valóságos Padkamanóként – Batka manó helyett!! Igaz, vakációzni is jöttünk, de a magunkkal hozott munka sem kevés. András a Wittenberg-könyvén dolgozik, meg egy reformációs vándorkiállítás forgatókönyvén, én meg a Doktorok Kollégiumára készülő Pápai Páriz Ferenc-előadásomat csiszolom, meg naplózgatok is, éppen hat és fél évvel hasonló műfajú, csak terjedelmesebb könyvem, a Heidelbergben írott *Áfonyabegyi jegyzetek* után. A nyár eddig, ahogyan jeleztem, zsidbasztó mennyiségű munkával telt, hosszú *Mértékadó*-anyagok megírásával, plusz egy versfordításaimmal dúszított Roald Dahl-centenáriumú cikkkel, a *Parnasszus* felkérésére, továbbá mindenféle, a *Stádiummal* kapcsolatos írói és szerkesztői feladattal.

Érdekes módon, elég hosszú szünet után, itteni kilenc napunk során két rádiós meghívásom is lett volna. Először a kedves, művelt és szép hangú (civiltől a pécsi Szeráfi kórusban, nagyapám és keresztpapám egykori szeretett „dalárdájában” éneklő!) Emesz Lilla hívott meg a Karc Rádióba, egy, a női regény műfajáról szóló beszélgetésre. Nagyon méltó beszélgetőtársat javasoltam magam helyett: Mörk Leonórárt, aki sokat tesz az intellektuális (tehát: nem gagyi!) női regények meghonosításáért, sikeres szerzőként és publicistaként egyaránt. A másik rádiós téma sokkal kevésbé lett volna virgonc: Kozma Ági szerkesztő-riporter számított rám, Székesfehérvárott, a Vörösmarty Rádióban, holnap, kedd este, az általában derűs „Esti beszélgetések” sorozat ezúttal szomorú, „Nekrológ” című, Esterházy Péterre emlékező adásában. Így, utolsó percben el nem halasztható kis mátrai nyaralásunk miatt személyesen ugyan nem leszek jelen, egy versemmel, a *Volkswagenhattyúdal*-al azonban igen, amelyet 1994-ben írtam, amikor Péterrel még közeli barátságban voltam. A rokonszenv és a szeretet, úgy vélem, részéről is, mindvégig változatlan maradt, de őt az „Európa írója”-perspektíva, engem pedig az egyetemi munka, a tanítás és kutatás csaknem két évtizedre annyira lekötött, hogy ifjúkori barátságunk, a „kettőnk ötven forintjából sörözések” ideje bizony már a szép emlékek tárába került.

Visszatérve Mátraszentimrére: nagyon élvezem az őslakosok és a nyaralók

kedvességét, a „mindenki mindenkinek köszön” Pestről kikopott, szép szokását, s azt is, amilyen személyre szabott az egy szem, még fungáló kis vegyesboltban a kiszolgálás. Itt még téma és esemény – foglalkozástól és a pénztárca vastagságától függetlenül – egy-egy új vásárló betoppánása. A rádásról, a tapintható csöndről, a nyári erdő illatáról és a szélzúgásról már nem is szólva. Az első napra ennyi elég is, mert most elmerülök két rövid, de nagyon boldog leuveni vendégtanári korszakomra is gondolva, Hugo Claus *Belgium bánata* című, vaskos könyvében, amely egyszerre Louis (a világhírű flamand író alteregója!) fejlődésregénye, katolikus iskoláztatásának helyenként Villamont *Kisdarázs*-át idéző részleteivel, s a mindmáig fájdalmas „flamand, vagy vallon?” dilemmával. A L’Harmattan Kiadó méltán híressé vált „Valahol Európában” –sorozatának több kötetéről írtam a *Nagyvilág* „Könyvről-könyvre” rovatában – amíg volt *Nagyvilág*.

2016. július 19.

Egy kedves bolondság erejéig hadd térjek ki tegnapi szállásainál, ismerkedő sétánkra. Mátraszentimre kellős közepén egy világossárga szemetes konténernek szabályos *malacpofija* van. Ugyancsak derűs, bár azért komolyabb séta-esemény, hogy a részben eladó és elhagyatott szlovák parasztházak között mászkálva az egyik útkereszteződésnél az evangélikus egyháztörténetbe, Csepregi Zoliba és feleségébe botlottunk. Otthon, Pesten, évszámra nem futunk össze, legfeljebb konferenciákon, itt meg rögtön az első délutánunkon összehalmozottunk...

Ami igazán tartós és nemcsak külső, de belső meleget is adó itteni öröm, az még mindig a két cserépkályha, Barnanéni és Zöldnéni. Most délelőtt 11 van, fél napja etettük meg őket utoljára néhány fahasábal, s még mindig sugárik belőlük a meleg. Olyanok „ők” ketten, mint Örkény *Az ember melegségre vágyik* című novellájának meglevenedett cserépkályhaszereplői. Igen, az ember melegségre vágyik, annak ellenére, hogy a múlt héten nagy könyvelés után még azt mondtam: „Mindent megadnék egy jó kis fázásért!”

Tegnap, indulás előtt, szokás szerint nyugós hangulatban voltam; úgy tűnik, vénségemre, azaz mindkettőnk vénségére, megfoghatkozott Andrásban is, bennem is az *életbizalom*. Emlékszem, 1973-ban, két, eléggé kopott és kifakult, még lánykori finn Marimekko vászonruhával, két üres zsömlével, s öt dollárral (vagy tán azzal sem?) indultam Hollandiába. De jóval később, a nyolcvanas-kilencvenes években is a mostanihoz képest már ény motyóval vágtunk neki a gyerekekkel egy-egy, főleg hegyvidéki, gyakran éppen mátrai vakációnak. Egyszóval: mostanság minden indulás előtt megszállottan csomagolunk, elsősorban a halált kivéve mindenre jó orvosságok hatalmas bugyraival. Tegnap, mármár hisztérikus úti lázamat az a szomorú-szép ajándék oldotta fel, s tette kis szorongásaimat önmagam előtt is neveltségessé, amely Fehér Illés újdéki műfordítótól érkezett Facebookomra. *Ezüst hid / Srbeni most* című online antológiájába beszerkesztett ugyanis egy Esterházy Péter-émlékoldalt, benne ifjúkori, részben Péter-ihlette versem, a *Volkswagenhattyúdal* szerb fordításával. Érdekes módon, az általa

megosztott oldalra olyan íróársak és civilek is reagáltak, akikre a legkevésbé számítottam.

Néhány órával később, ismét könnyedebb téma: nagyon kellemes volt a szomszédos Hotel Narád-ban egy kis pancsolás és infrasaunázás. A lubickolás fő helyszínéül egy parajdi gyógyás vízzel feltöltött, kicsi masszázsmenede-cse szolgált. Így – ha kicsiben is – úgy érezhettük, hogy visszatértünk szovatai nyaraink. Az infrasauna pedig itt tapintatosan kímélő „üzemmódú”, így a szokott 15 perc helyett a 25 perc is jól esett. Úgy éreztem, valósággal kiázott, majd kigyöngyözött belőlem az idei nyár rengeteg feszültsége és feszített munkatempója. Holnap, ugyanebben a nyugalmas, ebédi időszakban, déltől kettőtől, újra átme gyünk. Délutánonként állítólag dugig megtelik a római fürdőket és vízi vidámparkot (óriási kőbékával és kőkutyussal!) egyszerre idéző hotelfürdő. A „wellness” szót ki nem állhatom, azt sugallja – ha rá vagy hangolva, ha nem – ott mindenképpen jól kell érezned magad. A kőbékáról ki más juthatna az eszembe, mint Weöres Sándor: „A kőbéka lassan ment...” Az idézet felbukkanását annak is köszönhetem, hogy a vendégház pici könyvtárban kizárólag remekművek sorakoznak, Weörestől Jean Cocteau-ig, a Micimackótól egy Erdély-képeskönyvig...

Közben beköszöntött a szokásosan hideg este. Meghallgattuk a Vörösmarty Rádió Esterházy emlékműsorát, benne az én Volkswagen versemmel. Nagyon sajnáltam, hogy nem tudtam tegnap Fehérváron, a stúdióban felolvasni, illetve részt venni a stúdióbeszélgetésen. Helyette itt mondom el röviden egy 1986 nyaráról származó, azaz éppen harminc esztendő, Péterrel kapcsolatos élményemet. Egy akkori pozsonyi kutatóút alkalmával elvetődöttünk a Franciskánusok terére, a Mirbach palotába, amelynek egyik faláról a jól ismert, baráti arc nézett rám, női kiadásban és Lennon-pápaszem nélkül. Az egyik Esterházy-ösanya. A hasonlóság egyenesen döbbenetes volt, Péter pedig jót mulatott női alteregója véletlen felbukkanásán. A galériához közeli vendéglőben a pénztárcájuknak nagyon olcsó felvidéki pisztrángot és más finomságokat falatozó osztrákok, akik Bécsből szaladtak át a jó „monarchiás” ízek kedvéért, *akkor* még nem ismerték Esterházy Pétert és műveit. Nem csodálkoznék rajta, ha *most* rajokban tolongának az Esterházy-dáma portréja körül. Ha valaha eljutok ismét Pozsonyba, ahol egyszer az ottani Magyar Kultúrintézet, egyszer pedig a Pozsonyi Casino vendégeként adtam elő, feltétlenül elzarándokolok ugyanabba a galériába és – kerül, ami be kerül egy fotóje gy – meg is örökítem a festményt!

2016. július 20.

Ez a harmadik itteni napunk, de máris elfogott az általában külföldi, főleg németországi, olykor angliai, hollandiai, walesi ösztöndíjas útjaimra jellemző „búvárharang” érzés, a csalóka, de nagyon megnyugtató és pihentető ténen-, időn-, sőt körülményeken kívüliség. Ennek jegyében tegnap hatvanöt évesen is egy ötvenes kislány szívével szemével-fülével tudtam örülni este az égetett cukor (dobostorta fedél!) színű cserépkályhánk üvegablakának, a tancoló lángoknak, a tűz pattogásának. Ez a lelkes hangulat aztán ma reggel még folytatódott, amikor, jóval reggeli

előtt, feltettem fődögélni három napi adagnak szánt, füstölt szűzpecsenyével (Andris fiunk ajándékával!) megbolondított fejtett bablevesünket. Szép, rusztikus berendezésű tanyánkon most így finom gyerekkor-illatot sikerült a levessel varázsolnom. Nem tola kodó ételbűzt, hanem olyan, mesébe illő leves-párát, hogy szinte karnyújtásnyi távolságra érzem szülővárosomat, Pécs-et és Rákóczi úti otthonunkat. Azon se csodálkoznék, ha nagymama toppanna be az ajtón, rituális „Megjöttem a piharcra!” mondatával. Nemrég elautóztunk, épp a Múzeumok Éjszakája szereplésem színhelye felé igyekvőben, egykori piacunk helyén, a már csaknem felismerhetetlenné és idegenné vált Búza téren. Az is nagyon jó, hogy a magunkkal hozott munka mellett itt sokkal inkább ősember-össasszonyi módra élhetünk, mint Pesten, igaz, a háttérben szerény amerikai konyhával, fürdőszobával, wifivel, mobilokkal felszerelve. De a minden esti tűzrakás, az, hogy egy csokornyí petrezenszem beszerzése is nagybetűs Feladat, ilyen rövid távon nem teher, nem nyűg, legfeljebb játékos próbatétel. Hogy lám, hatvankodva is még egészen ügyibe valók vagyunk, még nem hagyjuk el magunkat, s nem szorulunk másokra.

Közben egy-két szakmai telefon mégis megszakítja a csöndet. Az imént beszéltem szerkesztőtársammal, Fazekas Pistával, ha minden jól megy, talán már ma megkapom online a *Stádium* 2016/2-es számát, amelyért mindketten nagyon sokat dolgoztunk. Most, bár lasscskán, de újabb és újabb támogatások tűnnek fel, a már eddig is többször segítő Béres cég mellett Székesfehérvár önkormányzata, egy fehérvári különszám fejében, továbbá a Terror Háza, ahol 1956-os emlékszámmunk premierje lesz. Ha a nagy hősegek után most jólesően vacogunk is, azért még bőven a nyár közepén járunk. És ennek ellenére már az őszi tendóktól zsidong az agyam. Szeptemberben valószínűleg a balatonalmádi református gyülekezetben adunk elő, aztán sorra-rendre jönnek a *Stádium*-premierek, s persze Füred...

Mai mátrai napunk koronája a fejtett bableves, s az ebédet követően egy kisebb, számocával és taplógombával illusztrált túra volt. Egy kiadós félhold Mátraszentimre körül, s egy leereszkedés a Szénegetők útján. A vándorbotos séta végén elterültem, mint egy béka, s aludtam, aludtam.

2016. július 21.

Ha végiggondolom, mi merített ki annyira az elmúlt hónapokban, elsö helyre a *fund-raising*-et, a lap-és könyvtámogatási körbe kódulást kell tennem. Ezt a keserves műfajt csaknem húsz éve, 1997-ben, a Ballasi Kiadónál megjelent, *A bokályos házban* című verseskötetem óta vagyok kénytelen gyakorolni. Első három „szépirodalmis” könyvem, meg a Dovin Kiadónál 1990-ben publikált negyedik, a *Képes beszéd* idején még nem voltak ilyen gondjaim. Később aztán annál több, hármát kivéve puritán témájú opuszaimmal is. Ebben fehér hollónak, kivételnek számít a Kálvin Kiadó, ők hittel és merészen vállalják a kockázatot, s az elkt példányok fejében még fizetgetnek is, minden februárban. A mostani legújabb „gyűjtögetési cél” egy karácsonyi könyvnek tervezett kis album, Lipovszky Gyuri ötvenegyhány ter-

mészetfotója, ugyanennyi versemmel.

Ha már a természetnél tartunk: anélkül, hogy szép ferencvárosi Feszty-házunkhoz, állandó otthonunkhoz hűlen lennék, most valósággal levarázsol, hogy itt munka közben is hegyoldalt, fákat, az ablak alatt bókólok bokrokat láthatok. Pancsolás közben a Narád üvegkopolója alatt pedig felhőket. Vonulásukról, bár az angol romantika nem az első számú kedvencem, Wordsworth jut az eszembe: „I wandered lonely /as a cloud.” („Mint egy felhő, magányosan vándoroltam...”).

A magányról, meglehetősen szabad és merész asszociációval, az 1981-es év jut az eszembe, amikor Jékely Zoltán és Vas István ajánlására százszázalékos szavazati aránnyal vetek fel az Írószövetség költői szakosztályába. Ma bizonyára vadul kiszavaznának, abból a testületből, amelynek életem – és, ha így maradnak a dolgok – majdani halálom is tökéletesen közömbös lesz! Hatvanadik születésnapomra az MTA Irodalomtudományi Intézete kiadásában szép „Festschrift”, ünneplő kötet jelent meg, katicabogár-mániámra való tekintettel *Septempunctata* címmel, míg az Írószövetség akkor is, meg az idei, hatvanötödik évnapomkor is egyoros, lélektelen, egyen-szövegű „gratuláló levéllel” tisztelt meg. Ez már azért sem nagyon érthető, mert az évtizedek során soha, egyetlen író-társnak sem tettem keresztsbe, senkivel nem gonoszkodtam. Ellenkezőleg. Bár szűk mozgástérben, de mindig azon voltam, hogy teret, publikációs fórumot szerezzek az arra érdemeseknek. A nyolcvanas évek elején, *Új Tükör*-korszakomban éppen mostani *Stádium*-béli kollégámnak, Fazekas Istvánnak, aki akkor kisvárdai iskolásfiú volt.

Ugyanaznap délután folytatom. Most a Borostyán gyönyörű kertjében írok, tölem balra egy platánfa, jobbra egy tihanyi méretű levendulabokor. Ráadásnak madarak, lepkék, poszméhek... És lassan úszkáló felhők. Anyu naplója szerint babakoromban, Pécssett, a Mátyás Flórián utcai kertben órákig néztem őket. Apróság, de mai ebédünket nagyapa egyik józú kis házi rítusa tette még finomabbá. A maradék fejtett bablevest ugyanis úgy ettük, ahogy valamikor tőle láttam. Apró zöldpaprika falatkákat tettünk a mókás itteni, héttörpés méretű levesestányérok alá. Ezt az itteni csöndet csak néhány, de jó híreket hozó e-mail törte meg. Zánkán élő angol műfordító barátom, Bernard Adams születésnapjára kötetben több műfajú szerző leszek. Ha rajtam múlna, (de semmi se múlik rajtam, legfeljebb a bableves minősége!) akkor nagyon magas kitüntetés kapna nyolcvanadik születésnapjára Szepsi Csombor Márton, Bethlen Miklós, Árva Bethlen Kata, Mikes Kelemen, Mikszáth, Kosztolányi, s még sok további magyar irodalmi remekmű nem mindennapi pontos és finom angol változataiért.

Aprópó, Zánka, Balaton... Az imént jöttem rá, miért szeretek minden nyaraláskor apró-cseprő holmikakat kézzel mosni, s a kertben kitergetni. Ősz-tönös utánzása ez a hobbi annak, amit anyu valaha Alsóbélatelepen bizony szükségből művelt, az ötvenes évek tavóli nyarain. Folyóvizünk nem lévén, forró napokon a Balaton vize volt nagymosásai színhelye, egy nádas-övezte mellék-öbölben, s a szárítás is a nádasban zajlott. Én meg estefelé nem győztem szimatolni az imígyen

kitisztázott ruhák nap-illatát. Hiába, a rengeteg halált csak így, a valóságos és a hétköznapi, a „rendes” feltámadás (ahogyan Tamási Áron írta!) hitével lehet elviselni.

2016. július 22.

A tegnapi e-mailek közül kifejejtettem egy nagyon kedveset: Duna Katalin igazgatónő levelét, aki szeptemberre meghívott Balatonfüredre, a hatvanadik születésnapját ünneplő Lóczy Lajos Gimnáziumba, ahol az utóbbi másfél évtizedben már többször megfordultam. Meghívása azért is esett jól, mert körülbelül négy éven át az egyik legtöbb, különböző műfajú írással szolgáló szerzője voltam a füredi irodalmi lapnak, a *Tempevölgynek*. Egyik útinaplóm, a *Pogácsás futam, avagy Alsóbelateleptől Senjig* még külön kis Tempe Könyvként is megjelent. A Krúdy-hóshöz hasonlító, többek között éppen irodalmi Krúdy-reggeliket szervező korábbi főszerkesztő, dr. Praznovszky Mihály, becenevén „Praznó” leköszönésével azonban egyértelműen persona non grata lettem a *Tempevölgy* számaiban, s így apránként Füreden is, amely egyébként családjunk egyik kultikus gyógyhelye, hiszen nagyapám szívét itt sikerült többször is felrissíteni, gyógyíthatni... Füreden közönség és a helyi TV baráti kamerája elé legutóbb 2005 áprilisában jutottam, amikor a helyi „refiben” megrendezett költői estemet egyik nagyon értő olvasóm, kétszeri előszóíró, több könyvem szárnya segítője, (a szponzor szó ide túl rideg és túl üzleties!) Steinbach József dunántúli református püspök nyitotta meg.

Friss mátrai benyomásaim közé tartozik, a tegnapi kézzel-mosás, kertben-szárítás mellett, a rőzse és tobozgyűjtés is. Barnanéni és Zöldnéni, a két cserépkályha hasába ugyanis esténként bedobálunk néhány fahasábot, s így egész éjjel és egész nap kellemesen langyos a Borostyán vendégház. Igen ám, de a vékony gyújtós elfogyott, így gyerekkori, megint csak balatoni túzelés-émlékeimet felelevenítve eszembe jutott, hogy a kertben bőven akadhat rőzse, kisebb-nagyobb száraz gally, sőt, fenyőtobozok is. Közben felvillant bennem egy kamaszkori versem

Rőzsessedő öregasszony

Köviült hőségben didereg:
„Istenem, mikor lesz ismét meleg?” – motyogja, s gyűjti télre a fát, de közben mindörökre zárt, fonnyadó szívéből szökik már az izzó világ.

Alig tizenhat évesen írtam ezeket a sorokat, s eszembe se jutott, hogy hipp-hopp, alig pár évtized, s magam is rőzsessedő öregasszony leszek, de legalábbis olyan ember, „aki melegségre vágyik”, megismételve első itteni napom Örkeny-idézetét. Nem fizikai fázás ez nálam, inkább a lélek vacogása.

Kaptam ma egy nagyon kedves felkérést, Székesfehérvárról, Nehrer Gyuritól, aki a tehetségesen író kései pályakezdők közé tartozik. Eddig egy regénye jelent meg, most pedig egy *38 pillanat* című novelláskötete készülődik, amelynek sajtó alá rendezését örömmel vállalom. már csak azért is, mert kis hazánkban lassan nemzeti sport lesz a tehetség legaprócskább gyertyáját is véka alá számúzni, másokat a világlátás lehetőségétől megfosztani. Hol van már Kazinczy szép, naiv, ifjúkori mondása, amelynek szellemiségét érett korában ő se követte mindig, gondoljunk csak arra az idegenkedésre és fanyalagságra, amelyet Berzsenyi tehetsége keltett benne! De valamikor, pályakezdő

éveiben még hitt a „Mert az igyekző (igyekvő!) gyertyát gyújt a másika (a másik!) gyertyájánál.” igazságában. Így legyen, így lehetne mindmáig.

2016. július 23.

Ma, éppen harminc év szünet után, elmentünk Parádra. Azaz, Parád-fürdőre, amelynek szanatóriumában 1953 telén olyan szépen rendbe hozták anyut, hat, egymást követő hasmútéte után. Ebben az időszakban, kevesebb, mint két évesen, be nem állt a szám, egyre ezt hajtogattam: „Hoz nekem anyuka Parádról kukás bögrét.” Hogy, hogy nem, bár akkoriban meglehetősen gyér volt a Disney-figurás csuprok kínálata, anyám valahol mégis felhajtott nekem itt, a Mátrában egy, a legszótlanabb, tehát rám egyáltalán nem hasonlító törpe figurájával ékes bögrét.

Mi semmi „kukásra” nem vadászunk ugyan, de Rebi és Panni unokáinknak vettünk egy bagolymintás, sóval töltött fülemelegítőt, mert még mindig dül náluk a bagolymania. Az úton-útfélen, Mátra-szerte táblákon reklámozott parádi „Palóc piac” viszont – kivéve egy-két kiemelt vásárnapot évente – egy, a maihoz hasonló, egyszerű szombaton – nagyon felfújt vásárocska. Jó páran bedőltek neki és dohogva távoztak.

Annál nagyobb öröm volt, igaz, most nem gyerektársaságban, a Kocsimúzeum ismételt meglátogatása, ahol egy nagyon rokonszenves fiatalasszony, Hollóné Kiss Éva kalauzolt bennünket, s fotózásra is engedélyt kaptunk, (azóta el is készült) *Mértékadó*-cikkem számára. Ezúttal most csak két, hirtelen beugrott asszociációmat jelzem. A kocsi-kiállításhoz csatlakozó istálló gyönyörű lovait nézegetve, összetéveszthetetlen, finom szagukat szimatolva, egy ifjúkori olvasmányom jutott az eszembe: D. H. Lawrence magyar fordításban nem elérhető kisregénye, a *St. Mawr*, amelynek főszerplője, Lou, egy gazdag amerikai lány valóságos „beleszeret” a hátsalóvába. No, én egyik paciba sem szerettem bele, ellenben a különböző szekerek-hintók-fogatok közt csellengve rataláltam egyik apai szépapám, dr. Johann Ludwig pécsi városi orvos csukott, fekete batárjának közeli rokonára. Továbbá egy postakocsit ábrázoló, színezett metszetre, amelyről Laurence Sterne *Sentimental Journey (Kazinczy fordításában: Érzékeny utazások!)* című könyve „ugrott be”, amelyet nem is olyan régen még nagy kedvvel tanítottam az egyetemen, a *Tristram Shandy* néhány részletével együtt.

A szabálytalan Sterne-útirajz azért is idéződött fel bennem, mert manapság (tisztelet minden egyes kivételnek!) sokkal inkább az érzéketlen utazók korát éljük. Ezt bizonyítja a tópartok, s a mátrai erdők állapota, a hátrahagyott dicstelen turista relikviák látványa. Egy káposztás kagylótészta és nektarin-alma vegyes kompót gyártását követően a mai nap termett még egy mátrai verset, az itteni kert Legszebbjéről, egy, már jóval a virágzás után is illatozó hársfáról. A hársak régi gyengéim, talán Walter von der Vogelweide német lovagköltő miatt...

Egy mátrai hársfára

A baranyai hársak nyár derekán is illatozó, türelmes nővere ez, nem a június-elő mohó idejének asszonya ő, de a kései július sokat tudó, érett havában, virágzás utáni, szép idejében árad-árad belőle

(leginkább alkonyatkor) a halk, szerelemet párálló, mézes üzenet.

2016. július 24.

Nyugtalan, frontos, hol itt fáj, hol ott fáj-os alvás után jóleső reggeli torna, erre vagy két éve szoktam rá. A nyugdíjas korszak áldása, hogy bármennyit dolgozom napközben és este, reggel erre úgyszólván mindig jut idő. Tegnap nem csak „naplóztam”, de elkészültem Doktorok Kollégiuma előadásom jó felével, Pápai Páriz Ferenc Pax animae-jának elemzésével. Az egyik legérdekesebb részlet – a szépségről – nagyon nyári téma, hiszen ez az időszak bizony, egy közismert református énekünk kulcskifejezésével élve, a „testi gög” kitüntetett korszaka. Így volt ez már strandoló nagyanyáink idejében is, de ma egyenesen hisztériává fokozódott. Az örök ifjúságra (pontosabban: az örök testi ifjúságra, mert lelki igenis léteznek!) óriási pénzek mennek el, miközben az erdélyi Kutyalva templomát és sok kárpátaljai falut letarolták az idei, kegyetlen viharok. És kedves evangélikus lelkész barátunk, Szeverényi János szerény Facebook-segélykérése nyomán például mindössze 85.000 Ft gyűlt össze, mielőtt a kárpátaljai magyar falvakba indult, miközben egy Barbie-dáma havi szépségügyi szükséglete ennek többszöröse! De nézzük, mit is írt Pápai Páriz 1680-ban megjelent, első *Pax* kötetében: „Az, hogy a kevélység együtt jár a szépséggel, nem ennek [t. i. a szépségnek!] az ő természetitől, hanem csak történet szerint esik. Mert holott a szép embereket mindenki dicséri és csudálja, nem kell csudálni, ha elhiszik magokat [ha önhitté válnak!] mivel sok munkával jár az ő szépségeknek megtartása, mossák, szappanozzák magokat!” A „mossák, szappanozzák magokat” itt természetesen költői képként kezelendő. Pápai Páriz Ferenc doktor úr, a kora újkori Erdély egyik legképzettebb orvosa nem a tisztálkodás ellen prédikált, csupán a folytonos piperészkedés ellen! Ha ma élne, amikor még a dédik is vadul sminkelnek és haját festetnek, ugyan-csak elámulna...

Ma délután, frontoktól elpilledten, majdnem este 6-ig aludtam, aztán óriásit sétáltunk. Többek között „Mátraalján, falu szélén...”, a helyi temető körül, amelyben megdöbbenően sok gyerek sírocska volt. A falu legnagyobb játszótere mellett pedig egy márvány sírkő-darabkát találtunk; már csak ennyi olvasható rajta: „Megh. jan....1860.” Nyilván egyetlen utód sem él már itt, régóta. A nagyon szép és szokatlanul ízléses II. világháborús emlékoszlopon pedig egy nagyon vidám, nagyon életszagú névsor olvasható, az elesett katonák egy részének *ragadványneveit* is felvették, anyakönyvezett nevük mellé. Kész *Spoon River-i holtak*, Edgar Lee Masters híres versciklusának stílusroka – egy kis mátrai temetőben. Az én kedvencem ez: „N. N. – CSINOS.” Vagyis, itt éppen a negyvenes évek egyik mátraszünetimre szívtiprójára emlékeznek.

2016. július 25.

Egy kis adalék még tegnap esti sétánkhöz. Találkoztunk Lassie „dédijével”, egy inkább Granny névvel illethető, mert korántsem „Lányka”, hanem anyóka korú skót juhászcutyával. Bundája dús volt ugyan, de már szinte hófehér, s csak fejének színe idézte a klasszikus, vörhenyes árnyalatot.

Ma nagyon fura időjárás kerekedett. Fél 12-től körülbelül délután 4-ig szélrohamok és mennydörgések követték egymást, egyetlen csepp eső nélkül, míg a Mátra távolabbi településein

vízözön volt. Mindenesetre, itt jól kihasználtuk a száraz időt, s egy jó labdázunk a kertben. Anitánál, az itteni mindenes boltban tegnap egészen „békebeli” áron, 300 Ft-ért vettem egy jóképű, nem leeresztett, de nem is vesztélyesen kemény labdát, amellyel a magamfajta műszemlencsés is bátran játszhat.

Tegnap este befejeztem Pápai Páriz Ferenc *Pax corporis (A test békéje)* és *Pax animae (A lélek békéje)* című könyveiről szóló előadásomat, amelyet ugyan csak augusztus 29-én kell elmondanom, de germános pontosságom és határidő-mániám mindig arra kényszerít, hogy egy-egy feladattal ne határidőre, hanem jóval azelőtt végezzek. Úgy is mondhatnám: igazi anti-Pató Pál(né) voltam, vagyok és leszek...

Nem tudom, az idei nyár szeszélyessége teszi-e, vagy egyszerűen életkorunk miatt már jobban odafigyelünk a halálhírekre, de az író-bölcsész szférában is egyre-másra érkeznek a gyász hírek. Az utóbbi napokban Nemes Nagy Ágnes egykori költő-műfordító pártfogoltja, Bárdos Laci távozott, azután Oláh János és Szegedy-Maszák Mihály, akiről szegedi gólyáevemből jó emlékeim vannak, továbbá tudományos „debütálásom” idejéből, amikor a budahegyvidéki református gyülekezetben és a Protestáns Szemlében is ő mutatta be *Fél-szentek és fél-poéták* című, első puritán tanulmánykötetemet. Még két napunk van itt, azután otthon rengeteg gépbe-írás következik, mert itt csak kézzel írtam, laptopon legfeljebb leveleket.

Hotel Narád-béli két óránk előtt még kaptunk három kedves látogatót, Beát, a gondnoknőt és két kisebbik csemetét. Bea elmesélte, hogy az itteni kis magyar és szlovák tannyelvű iskolában már csak összesen 34 gyerek tanul, többé-kevésbé a régi, osztatlan formában, legalábbis úgy, hogy két-két osztályt összevonva, összesen 4 teremben tanítják a nyolc osztályt. Teljesen olyan hangulata van ennek, mint Laura Ingalls Wilder „A farm, ahol élünk”-je iskolai epizódjainak. Ez tanár- és tanítványpróbáló modell ugyan, de olyan családias közösséget tesz lehetővé, mint – hogy ezúttal magyar példát említek – mint Gárdonyi *Az én falum* című novellafüzérének kisvilága.

2016. július 26.

Tegnap este, az itteni házi könyvtárban kutakodva, az utoljára vagy húsz éve olvasott *A teljesség felé* című Weöres kötetben egy olyan fejezettel találkoztam, amely Pápai Páriz Ferenc „szépség-elméletének” huszadik századi, 1944–1945-ben, Csöngén papírra vetett, egyenes ági rokona. Ami egyáltalán nem csoda, hiszen irodalmunk manóforma mágusa egész életében nagyra tartotta a régi magyar irodalmat. Tanúbizonyosság erre *Három veréb hat szemmel* című, egyedi és egyéni szöveggyűjteménye, amelynek fő-fő segítője egyetemista éveink egyik meghatározó tanára, Kovács Sándor Iván irodalomtörténész, azaz KSI volt. Akiből hiányzott ugyan Ilia tanár úr nyugalmát és harmóniáját, de szenvedélyes (tan)tárgyszeretetűkben mégis hasonlóan hatottak a diákok – egy részére. A Pápai Párizra rímelő Weöres-idézet pedig így hangzik: „Az ifjú arc, váltakozó vidám és szomorú tündéréivel: mozgalmas, szikrázó, örvénylő, csábító szépség. Az öreg arc, szilárd formáival, a ráncok egyenletes hálózatával, nem csábító, önmagábanvaló, fenséges, nyugodt szépség.” A mai embert (nekünk ezek a sorok már *tegnapiak* ugyan, de örökérvényűek!) az érzékiség rángatja, csak a csábító-

szépet ismeri, s az öreg arc hatalmas szépségéhez kevésnek van szeme. S többnyire el is rúttják ifjú arcukat, nemiségük plakátját formálják belőle; s elcsúfítják öreg arcukat is, mert a fiatalosság nyomorúságos roncsát őrizgetik rajta.”

Érdekes véletlen, hogy a parajdi sós-vizes mini-medencében ma egy olyan, nagyon kedves és bölcs házaspárral, Gizivel, és férjével, Sándorral barátkoztunk össze, ahol az asszony hozám hasonlóan 1951-es születésű, aki fiatalos arcához, fitos orrához vidáman viseli „salt-and-pepper”, só és bors”, azaz szépen öszülő haját. Hogyan én is szintén üszttel kevert, valamikori aranyvörösömet. Gizivel alaposan megnéztük a „wellness” korunkbéli hölgykorszorúját, s döbbenet láttuk, hogy szinte mindenki festék-keményítette hajjal és arccal maszkált, „jól konzervált” ifjúsága biztos tudatában! Egy percig még a szépség-öregség témánál maradvam: én a legszépsége-sebb öregember-öregasszony arcokkal a már említett Szeverényi János evangélikus lelkész Facebook-on is közzétett fotóin találkoztam.

Ma elkezdtük a búcsúzkodást, többek között a kisbolt stábjától; búcsúzóul vettünk még két dobozka, nagyon finom és sokféle gyógyhatású, óriási, sötétkék kerti szedret.

2016. július 27.

Ez az utolsó mátraszünetimre napunk. Hajnalig ömlött az eső, aztán reggel néhány órára elállt. A Narád uszi-részében déli egy és kettő között, mintha moziban lennénk, az üveg-falakon át úgy nézhettünk végig egy hatalmas mátrai vihart. A gyakori esőzések idején, mintegy ellenpontként, újra végigolvastam Exupéry *Az ember földje* című kisregényét. Ő, aki sokkal több, mint *A kis herceg* szerzője, szaharai postaszállító pilóta is volt, s gyakran nézett szembe a szárazság és szomjúság iker-kínjaival. Még a tou-louse-i (vagy bárhol élő!) kispolgárokat jellemző metaforája is ezt tanúsítja: „Az agyag, amiből vagy, most már megszikkadt, megkeményedett, senki nem ébresztheti már föl benne az alvó zenészt, költőt, vagy csillagászt...” És egy másik, ugyancsak a Szaharát idéző költői kép: „A sivatag – én vagyok. Nem képződik bennem többé nyál, nem képződnek bennem kívánatos képek, amelyekért epekedhetnék. A nap kiszáritotta bennem a könnyek forrását.”

Halálesetekkel terhelt mostani nyarunkon hadd búcsúzzak most valami nagyon biztatóval, ugyancsak *Az ember földjé*-ből: „Néztem az anyát, ezt a nyugodt és merev arcú, összszárt ajkú, öreg parasztasszonyt, ezt a kőarcú változott arcot. És felismertem rajta a fiúk arcát. Ez a maszk arra szolgált, hogy megmintázza az arcukat. Ez a test arra szolgált, hogy kiformalja testüket, e szép emberpéldányokat... Ezért tűnt úgy ezen az estén, hogy a kis falu lélekharangjának szava nem reménytelenséggel súlyos, hanem tapintatosan és gyöngéden vidám...” Mindnyájan, akiknek Isten gyereket és unokákat adott, megértjük és magunkénak érezzük ezt a szép gondolatot. Ezzel az idézettel búcsúozom az erőt és derűt adó kilenc mátrai naptól, remélve, hogy „mátrai képeim” érzékeltettek valamit ennek az időszaknak a hangulatából, s felkeltik az Olvasók érdeklődését, még akkor is, ha nem egzotikus és nem is divatos, de mindenképpen hiteles helyen születtek, kis országunknak az égbolthoz legközelebbi, gyönyörű településén. Higgyük el Petrarcanak, hogy a hegyek megtisztító erejű, szent helyei az emberiségnek.

A DUPLATETEJŰ SZEKRÉNY

Csernák Árpád

Ballonkabátos, kalapos emberek érkeztek és feldúlták a lakásukat. Minden szekrényt kiürítettek, a ruhákat a földre dobták, minden könyvespolcot lesöpörtek, a könyveket egyenként „átpörgették”... de ez nem volt elég; tudatosan romboltak, szándékosan törtek-zúztak, nem kímélve a virágokat, az üvegedényeket, pedig ezekre a helyekre nemigen lehetett eldugni semmit.

Az apja sápadtan félreállt, intett a fiának: menjenek át a másik szobába. A fiú csodálkozva, szinte csodálattal nézte: az apja mosolyog, és mintha azt mondta volna: Hadd dolgozzanak az urak... Ő nem akarta elhagyni ezt a szobát, mert az itt álló komód alsó fiókjában tartotta az írásait, zoknik, alsónadrágok és atlétatrikók alatt. Félt, de nem tudott ellenállni apja szelíd unszolásának. Amióta hazatért a GULÁG-ból, szűkszavú lett, gyakran sápadt, de mindig nyugodt és meglepően derűs, mint aki azóta jobban meg tudja becsülni a legapróbb dolgokat is, és nem izgatja magát olyan események miatt, amelyek nem csak rajta múlnak.

Anyja a konyhában főzött. Legalábbis úgy tett, mintha főzne. Kevergetett, zöldséget aprított, leszűrte a tésztát, de az aggodalomtól remegett, és csak nagy gyakorlatában bízhatott, hogy ebből a zaklatott, rémült cselekvés sorozatból végül ehető étel születik.

– Gyere, igyunk egy kávét – mondta apa a fiának, és kimentek a konyhába.

Hozzáfogott. Szerette a kávéfőzés szertartását, megnyugtatta. Anyyra nem volt bonyolult, hogy elrontsa, de ahhoz, hogy jó kávét főzzön, hogy „jók legyenek az arányai”, figyelnie kellett, és ez elterelte minden egyébről a gondolatait.

A fiú soha nem beszélt az apjának arról, hogy miket ír, hogy kik a barátai, mert nem akarta veszélybe sodorni.

Az apa soha nem beszélt fiának arról, hogy a kékcédulás választások után milyen terveket szövögetett, milyen rendszerváltó elszántság volt benne, mert nem akarta a családját veszélybe sodorni.

Most, hogy lakásukban az ÁVH „vendégeskedik”, mindketten szólni akartak erről, de mind a ketten úgy döntöttek, ez most a legkevésbé alkalmas pillanatot.

– Cukorral iszod? – kérdezte az apa.
– Nem, kösz, keserűen...

Ebben a pillanatban kicsapódott a konyha ajtaja, és egy szempillantás alatt ott termelt mind a három pribék.

– Maga velünk jön – mondta a legkisebb, de legszelebb, és a fiatalemberre mutatott.

Apa és fia egymásra néztek. Az apa a megszokottnál is sápadtabb lett. Az anyának némán eleredtek a könnyei. Az apa előre lépett:

– Mehetünk – mondta.

– Nem maga – mondta a legmagasabb, és félrelökte.

– Hagyd, apa... menjünk – szölt a fiatalember, megölelte anyját, apját, aki az értetlenségtől szinte megmerevedett, és elment a három ávéhással.

Az apa soha nem tudta megbocsájtani magának, hogy nem beszélgetett őszintén a fiával – talán a legfontosabból – a hazájukat érintő kérdésekről. Úgy érezte: helyette vitték el. Tudta, hogy ír, verseket, novellákat, de hát ebből csak nem lehet baja... Feltette, még mindig gyerekeknek tekintette, nem akarta, hogy

„beszálljon a ringbe”. Pedig a fia már régen ott volt a „ringben”, és éppen az ő példáját követve, az ő igazságát értve, de fia meg éppen a GULÁG poklát megjárt apját szerette volna kímélni.

Szülei mindent megtettek a szabaddulásáért: kérvényeket, személyes hangú, sokszor könyörgő és megalázkodó leveleket írtak, de mindig elutasították őket. Meg kellett várni a forradalom kitörését. Az apja, néhány társával, személyesen hozta ki a börtönből. Ezek után már nem volt titkolódzás. Együtt harcoltak.

Otthon megmutatta az apja, hogy miért nem tud megnyugodni, miért emészt a lelkiismeret furdalás. Egy székot húzott a diófa könyvespolc elé, és leemelt a szekrény tetejéről egy finom megmunkált, patinázott falapot, és alóla kivett néhány iratot és átnyújtotta a fiának.

– Ez a duplatetejű szekrény. Az én találmányom. Még a családban sem akartam senkinek elárulni... Tudod, a gyerekek őszinték... és ha ti tudtok erről, valami gesztusból, tekintetből rájöttek volna ezek a rohadékok... nem vettem

észre, hogy közben felnőttek... Ne haragudj... – leszállt a szekrély és megölelte a fiát.

– Apa, ez csodálatos! Fantasztikus... – mondta a fiú őszinte rajongással – én hülye, meg ott tartottam az irományaimat a komód alsó fiókjában, a gatyák alatt... Persze, hogy megtalálták... Ne bánkódj, apa... Ez a pár év börtön a GULÁG-hoz képest semmiség volt... Erre a „találmányra” meg lehet, hogy még szükségünk lesz...

Már csak neki lett rá szüksége, mert édesapját, aki mindent magára vállalt, a forradalom leverése után halálra ítélték, és az ítéletet végre is hajtották.

Évekkel később értette meg, hogy a forradalom alatt miért volt mindig mellette az apja. Ha észrevette, hogy lőni készül, megelőzte; ha valaki rá célzott, annak nem kegyelmezett. Mesterlövész volt. Egész életét végigharcolta. Nem volt öregember, a századdal volt egyidős, mégis, ha megjelenik előtte az apja, egy éles árkokkal szabdaltságon arcát látja. Csak a tekintete volt éber, örökké figyelő.

Csoóri-dedikációk

CSOÓRI SÁNDOR

NAPPALI HOLD

Fazekas Istvánnak,
aki ugyanúgy
és önmagának jár,
ahol az igaz
emberek,
székelnek.
2004
apr. 23.

hártpíjjal,
Csoóri Sándor

Csoóri Sándor ajánlása Fazekas István költőnek.

Csoóri Sándor
ÍGY LÁSSON, AKI LÁTNI AKAR

Sándor Csoóri
COSÌ MI VEDA CHI VUOL VEDERMI

Helgának és Kaiser Lászlónak,
mivel nem a
kivételnek, hanem
a nemek kedves
embereknek,
örömeim szívével
Csoóri Sándor

Csoóri Sándor ajánlása Peresztyényi Helgának és Kaiser László költőnek.

CSOÓRI SÁNDOR

NAPPALI HOLD

Szenássy Barnának
kedves gesztus
vizsgálásul,
szívekkel
1993 II. 4.

Csoóri Sándor

Csoóri Sándor ajánlása Szenássy Barnának.

Csoóri Sándor

FUTÁS A KÖDBEN

Véghelyi Balásznak,
örömeim annak, hogy
vejre megindulhat
a rettentés után,
hártpíjjal,
NAP KIADÓ
Bp. Csoóri Sándor
2005. 11. 3.

Csoóri Sándor ajánlása Véghelyi Balázs íróknak.

Csoóri Sándor

ELVESZETT UTAK

Véghelyi Balásznak,
fiatal pályafutásom-
nak, aki el tud-
ta dönteni, hol a
telje,
szíveimmel,
Csoóri Sándor
NAP KIADÓ
Bp. 2004. apr. 23.

Csoóri Sándor ajánlása Véghelyi Balázs íróknak.

CSOÓRI SÁNDOR

Föld, nyitott sebem

Összegyűjtött versek
CD-melléklettel

Takács Olgának,
aki még mindig
szerepel a Tenger és
diólevél eszméim.
Erőt és demés utat
megírom.
Csoóri Sándor
NAP KIADÓ
Bp. 2010. 9. 5.

Csoóri Sándor ajánlása Takács Olgának.

BÚCSÚ KÓSA CSABÁTÓL

Kaiser László

Tisztelt Gyászoló Egybegyűlteket: Családtagok, Pályatársak és Mindannyian, akik egyek vagyunk Kósa Csaba szeretetében!

Még mindig csak ocsúdva a váratlan haláltól, jöttem ide, hogy a Magyar Újságírók Közössége és a magam, egyben a Hungarovox Kiadó nevében is szóljak néhány megrendült, ugyanakkor szándékom szerint teljesen egyértelmű szót.

Egyértelműt, mert a halál felfoghatatlan misztériumában csak így lehet.

Ennek jegyében idézem a mindig pontosan fogalmazó Kósa Csabát, aki barátja és író-társa, Obersovszky Gyula elhunytá alkalmával így fogalmazott: erkölcsi zseni távozott. Számomra Csaba – az író, az újságíró, a szerkesztő, a tanár és messze nem utolsósorban a Magyar Újságírók Közösségének alapítója és elnöke, igen, immár örökkön örökké örökös elnöke – erkölcsi zseni, vagyis morális irányító volt – és az marad, mindenkinek, az emlékezés végső határáig, aki jól látta tetteit s mindenkinek, aki jól olvassa most és olvassa majd a jövőben műveit.

Barátaim, hát nem a legmagasabb szintű erkölcsiség jellemzi írásait, a több mint harminc kötetet, amikor a magyar történelmet örökíti meg, amikor Tőkés Lászlóról szól, amikor Mansfeld Péterről, vagy amikor az újságírásban a szépirodalmat műveli a nagy magyar újságíró-írókhoz, Kosztolányihoz, Móriczhoz méltóan, vagy éppen a szenvedő, kiszolgáltatott embert örökíti meg? Nem az erkölcs jegyében volt ott a Magyar Demokrata Fórum indulásánál sok magyar íróval együtt? Nem az erkölcsi tartása vezérel-

te olyan döntéseknél, nevezzük nevén, az antalli, Antal József-i út vállalásával, amikor odahagyta a főszerkesztői posztot? Vagy éppen a Magyar Újságírók Közösségének létrehozásakor? Micsoda fölhördülések követték sokszor lépéseit, milyen értetlenség fogadta, hogy a plurális demokráciában merészelt egy másik érdekvédelmi szervezetet létrehozni. Rádadásul működtetni. Micsoda embert nem kímélő támadások érték, sokszor onnan, ahonnan nem várta. De talpon maradt, dolgozott és – ismétlem – működtetett. Hogy írta Németh László? A

nemzethez való tartozás legfőbb ismérve a munka! Igen, nemzetben gondolkodva, a határon kívüli és a vidéki újságírók előtt is a legteljesebb mértékben nyitottan lett ő egy a Magyar Újságírók Közösségével. Sokszor lehetetlen anyagi és egyéb, hadd ne részletezzem most, körülmények között írt és íratott, szervezett, szerkesztett, díjazott, tanított. S utazott százfelé az országhatáron innen és túl. Akárhon volt, akármit cselekedett: mércéje, az erkölcsi mércéje, a Magyar Újságírók Közösségének egyik díjának a mottója volt, nem akarja írta, Petőfi Sándor. Hogy is szólnak ezek a ma is nagyon aktuális sorok? „*Soha lantomnak egy hangját, tollamnak egy vonását nem adtam bérbe senkinek...*”

Hihetetlen munkabírása volt, úgy, hogy mindig volt ideje a jó ízű beszélgetésekre is. Lassan ez is kihalóban van, mint az irodalmi publicisztika és a riport. Mennyi, de mennyi összefüggés, emlékezés, ünneplés házigazdájaként adott erőt és jó szót az íráshoz és hétköznapokhoz. S mindeközben állandóan írt, rá is érvényes az a sokat idézett megállapítás: az írás életforma. Vérbeli író volt, meggyőződésem, hogy az irodalmi publicisztikában, ebben a mára hanyatlóvá vált műfajban a legnagyobb-

bak között a helye. És egy személyes megjegyzés: kiadóként, a Hungarovox Kiadó vezetőjeként öröm vele együtt dolgozni, műveit, három könyvét megjelentetni. Öröm, mert a korrektség, hozzáértés és tehetség egy volt benne, s a barátság a munkában találkozott, a munka pedig mélyítette a barátságot.

Említettem, milyen hatalmas munkabírása volt. Nem kímélte magát, aztán végül kisebb-nagyobb bajok nem kímélték őt. Sem testi, sem lelki. Úgy bennem van, hogy jó néhány hónapja mondta nekem először panaszképp: korábban az istrángot is elszakítottam – aztán később is így beszélt sokszor magáról. Mondhatnám, milyen remek költői-írói kép, talán az andrásfai gyerekkorában hallhatta először. A kép szép, a valóság könyörtelen. Kifutott az erő, elfáradt a test és a lélek. És végül elszakadt amaz istráng, amely Kósa Csabát a földi léthez kötötte.

A Magyar Újságírók Közösségének elnöksége és minden tagja nevében búcsúzom Kósa Csabától. És minden irodalom- és kultúraszertető ember nevében. Kósa Csaba, nyugodj békében!

(Elhangzott a Farkasréti temető Makovecz termében, 2016. szeptember 26-án)

LOVÁSZ PÁL – A BÚZA TÉRI „SZENT ÖREG” – ÉS 1956

Petrőczy Éva

Anépmesékben a gyermekek bölcsőjénél többnyire jó, olykor gonosz tündérek szoktak megjelenjen. Esetemben ez egy kicsit másként történt. Magyarartanár, művészettörténész, később irodalmi színpadot, egyfajta pécsi versszínházat vezető édesanyámhoz ugyanis időről-időre érkeztek íróvendégek, jóformán már babakoromtól kezdve. Az én bölcső (mózeskosár), később pedig kiságy-örem is ők voltak. Első éveimben a leggyakrabban Vég György költő, műfordító, gyermekversek szerzője, rádiós, és memoáriró bukkant fel háromszoros társbérletünkben, s gyakran nálunk is aludt. Ő, a megrogzított vendégeskedő, sokak szeretett, képzelt betegségekől szenvedő, a legnagyobb nyárban is sálas-nagykabátos „Véggyurkója”. A késő ötvenes-kora hatvanas évek hivatalos „irodalmi nagyságai” közül pedig Fodor József, Goda Gábor és Bölöni György, Ady barátja, nekem – akkor – egyszerűen „Gyurka bácsi” látogatott el Pécsre. De bármilyen kedvesek is voltak hozzám, életem első meghatározó jelentőségű írói mégsem ők voltak, hanem egy csendes, finom, nagymamával egy esztendőben, 1896-ban, Bácsföldváron született, s Pécsen otthonra lelt idős úr, Lovász Pál, finom hangú versek költője. Akit a Janus Pannonius Társaság alapítójaként, a *Sorsunk* című folyóirat szerkesztőbizottságának tagjaként, az OTI, e két háború közötti megbízóhelyi fiókjának igazgatójaként ismertek a legtöbben. A tájékozottabbak, ráadásul, talán Weöres Sándor korai gyámolítójaként is, a költő-zseni pályakezdésének pécsi éveinek idejéből. *Tiszamentén* (1922) és *Vándorút* (1944) című, pontosan húsz év különbséggel megjelent verseköteteiről megfélemezni látszott a szocializmusba fulladt magyar világ.

1960. február 13-án, több, mint 56 évvel azelőtt, hogy most e sorokat a képernyőre vetem, azonban ritka és nagyon megérdemelt öröm érte Lovász Pált. A városban évekig emlegetett, három pécsi szerzőt bemutató Galambosi-Kende-Lovász esten tizenkét mives versének tapsolhatott az öt újra felfedező közönség, köztük a bácskai gyerekkort idéző *Fecske, Eperfa, Bátyám* címűeknek és a római kori Pécsre emlékeztető, szépséges *Villa rusticá*-nak. Mindezeket a verseket nagy örömmel olvastam azt eset bevezető és megálmódó anyámnak dedikált, 1942-es Lovász-kötetben.

Néhány évvel később, a hatvanas évek derekán már rendszeresen írtam verseket, s ettől kezdve legalább havi két alkalommal el-elzarándokoltam Pali bácsi és felesége, Dodó néni kedves otthonába, a pécsi Búza tér (akkoriban éppen Irányi Dániel tér!) egyik patinás házába. Saját irományaim, versek, kezdeményeim süteménnyel, teával „körített”, szelíd hangú bírálata csak az egyik ok volt, amiért annyira szerettem ezeket a látogatásokat. A másik ok Pali bácsiék irodalmi „magánmúzeuma” volt, a Janus Pannonius Társaságnak és „Sanyikának”, azaz Weöres Sándor pécsi éveinek szentelt fotógaléria. Több mint negyven évvel az én kis Búza téri íróiskola-látogatásom után az itt következő versben emlékeztem meg ezekről a számomra meghatározó évekről:

A Búza térére...

Lovász Pali bácsinak

A Búza térére röppenek és ajtót nyit a szent öreg; kezemben újabb vers-köteg.

Nem dorgál, soha nem sokallja. Szelíd szeme és kedves arca a vad kamaszlányt elfogadja.

Költő-iskola, régi, pécsi módra -- az Idő ezt már elsodorata.

Helyette jöttek kivagyí, pénzes *creative writing*-negédek.

A Búza tér „szent öreg”-jének, akit első pécsi megjelenésű verseskötetem, a 2004-es *Donátus* előszavában pécsi „költő-nagyapámnak” neveztem, komoly szerepe volt abban is, hogy tizen-nyolc esztendőskoromban a keszthelyi Helikonon Évszakok című négyrészes versemmel és egy T. S. Eliot-fordítással aranyérmert nyertem. Ezeket a versenyre beküldött anyagokat ugyanis ő segítette kiválasztani, akkori kézirat-kazlamból. De 1969-ben, ugyancsak érettségim évében, még ennél nagyobb ajándékot is kaptam tőle. Néhány zsongémet elküldte Weöres Sándornak, aki postafordultával, nagyon kedves és biztató sorokkal válaszolt. Így az évtizedek során megszületett tizennégy verseskötetemben benne van Lovász Pali bácsi sok szeretete és nagyapaszívű támogatása. Iránta érzett megbecsülésem, hálám és irodalmi unokai kötődésem természetesen nem csupán az írásaimnak szentelt figyelem táplálta, hanem a Lovász-versek időt álló szépsége is. Gyereklányként az olyan, tiszta és harmonikus Lovász-darabokat szerettem a legjobban, mint az Áprily hangját idéző, de nem utánzó *Szépnyám földjén*, amely gyönyörű vallomás Pécsnek és Baranyának:

„Bibliás szépségben itt lebeg a lelke, sugarat hullat le futó életemre. Keze fogásának, lába hú nyomának emlékét villantja édes biztatásnak.

Templomkilencs fényén tenyere parázslík, harangszó hangjában imája hintázik. Mecseki sziklán fön, vadrózsabokorban, tündöklő arcának igézete lobban.”

Lovász Pálról alkotott képem 2006-ban változott meg gyökeresen. Nem úgy, hogy összetört, hanem úgy, hogy kiegészült, kiteljesedett. Azt, hogy ma már színről-színre láthatom, láthatjuk őt, a mindig ápolot, mértéktartó, fegyelmezett, a Délvidékről szépanyja földjére, Pécsre elszármazott költőt, s – amíg a történelem engedte – irodalomszervezőt, egyetlen ember érdeme. A Pécs méltatlanul

elfeledett irodalmi értékeit fáradhatatlanul kutató irodalom- és helytörténész, könyvkiadóé, *dr. Szirtes Gáboré*. Aki Lovász-ügyben először 2006-ban, az 1956-os forradalom és szabadságharc ötvenedik évfordulóján mutatta meg a magyar versbarátoknak a *másik*, pontosabban az *igazi* Lovász Pált. Ekkor jelentette meg ugyanis kiadójánál, a Pro Pannoniánál azt a 46 versből álló ötvenhatos ciklust,

REVÁK ISTVÁN RAJZA

amely a jubileumi év nyarán, egy dobozból került elő, egy használaton kívüli szekrény mélyéről. A versek emléket állítanak az országos eseményeknek épp úgy, mint Pécs és a Mecsek sajtó, hősies ötvenhatjának. Ez bizony nem a megszokott, szelíd, finomra cizellált Pali bácsi-hang, nem a tőle megszokott lírai akvarell. A kötet egyik csúcspontja az Új Pilátus, amely bibliai köntösbe öltöztetve mond ítéletet a magyarok élet-halál küzdelméről legfeljebb szeretetszavakkal enyhítő Nyugatról. A menekültek (későbbi) tömeges befogadása nemes cselekedet volt ugyan, de a vers születése idején még nem sejthető jellemény:

Új Pilátus

Nyugat helytartója, képmutató
Pilátus, hiába mosod kezed:

Poncius hajdan a názáretit
adta át, te egy igaz nemzetet!

Hatalmad nagy: a megfeszítettés
ellen nem tettél, csak mondtad: „Íme
a magyar...! S palotából nézted: a
poroszló a szöveget mint veri be.”

Két évvel a *Mecseki rapszódia* megjelentetése után, 2008-ban ugyan-csak Pécssett látott napvilágot Szirtes Gábor *Két szőlőben – Lovász Pál pályaképe* című monográfiája. Ennek egyik legfontosabb fejezete azokkal a versekkel foglalkozik, amelyeket Lovász Tisza Pál álneven írt, s amelyeket a negyvenes-ötvenes években a legnagyobb titokban, saját lelki öngyógyítása érdekében vetett papírra. Műfajukat tekintve – jobb híján – nevezzük most őket

„termelési versek”-nek, amelyek ennek a keserves korszaknak mutatnak torztüköröt. 1949-ben, a Rajk-per évében született például a maró és ugyanakkor kétségbeesést tükröző bökvers, a *Reklám*, amely a korszak két „pillér-hősét” bugyuta reklámfigurává fokozza le:

„Eltárs, ó, hallottad, hogy
Sztálin borzas, Rákosi kopasz képe
egymás mellett függvén – egy polgár őket
hajnövesztőszert reklámjának nézte?”

Hat esztendővel később, 1955-ben pedig így szólal meg az Életszínvonal az az ugyancsak bálványromboló vers, amelynek hangja egyenesen a korszak egyik kedvelt műfaját, a csasztuskát, a szovjet módi szerint aktualizáló gúnyversikét idézi:

„A cérna foszlós, hitvány,
a szén palás, köves,
a kenyér nyers, szalonnás,
a tej sovány, vizes...
.....
Emelkedik, nő egyre
az életszínvonal,
s ha még sokáig így nő:
az ország belehal...”

Ezek a csaknem 1956-ig futó, az akkor írott versek nyitányának is tekinthető, titkos kis kötetek bizony olyanok voltak, mint megannyi kézigránát, vagy megannyi, végtelen börtönévvél fenyegető ítélet. A Történelem Ura gondoskodott arról, hogy ezek a versek akkor, a megénekel, veszélyes korszakban ne kerüljenek elő. Ma azonban komolyan hozzájárulnak ahhoz, a *Mecseki rapszódia*-val együtt, hogy Lovász Pál

életműve ne hulljon méltatlanul a feledésbe. S figyelmeztetnek arra is, hogy a Lovászhoz hasonlóan rejtőzködve élő, zárkózott költők megítélésében minden időben, ma is, legyünk körültekintőbbek és igazságosabbak! S arra is, hogy nemzeti ünnepeinken ne csak agyonverklizett, agyonidézett verseket vegyünk elő, hanem mutassuk fel egy-egy történelmi fordulópontunk, így 1956 kevéssé ismert kincseit is. Az olyan, egyértelműen értékmentő, értékelő irodalmárok, mint Szirtes Gábor sokat segíthetnek nekünk ebben. A felnőtt korban megismert versek egyébként nem idegenítették el tőlem ifjú éveim szeretett Pali bácsiját, csupán árnyalták és gazdagították a róla bennem élő, szeretetre és tiszteletre méltó képet.

KOPPÁNY DOKTOR

Oláh János

Az avaskéri hegyen abban az időben fillérekért lehetett szőlőt kapni, prészázastul, kádastul, hordóstudul, mindenestül. Senki se bízott a jövőben, akármeny-niért szívesen elkótyavetyélte a földet, egy újmódi, politúros szobabútort, egy világvevő nagy rádiót többre becsülték a régi vágású birtoknál.

Nem véletlenül alakult ki ez a közhangulat. Egy váratlan pillanatban, amikor már mindenki belenyugodott, rendben van, a földet elvették, de legalább, gondolták, a szőlő megmarad, új, ambiciózus elnök került a szövetkezet élére, s elhatározta, kiirtja a maszek világot a faluból egészen, elkezdte bekebelezni a szőlőhegyet is.

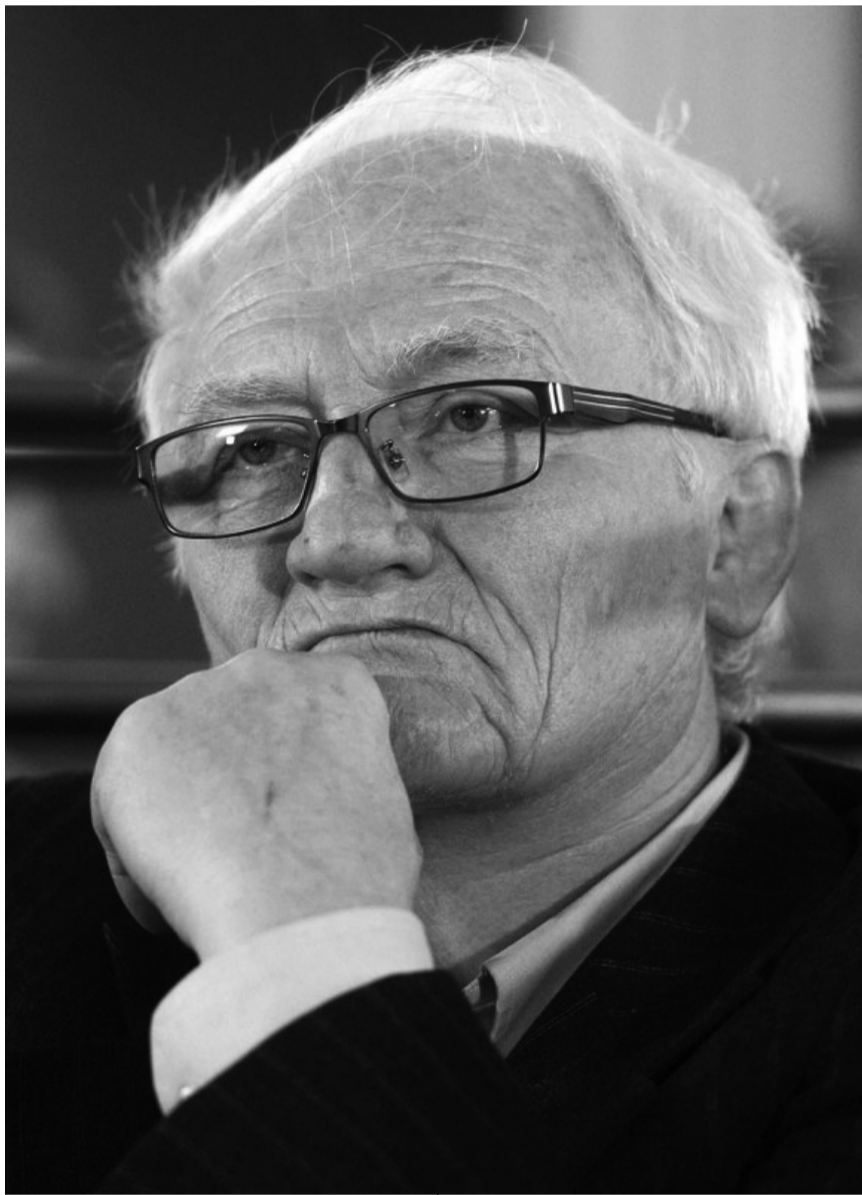
Útközben derült ki, nincs erő a sokféle, csak kézzel rendben tartható telepítés gondozására, meg gazdaságtalan is, de már nem lehetett visszakozni, védeni kellett a mundér becsületét. Hogy jött volna ki, ha máról holnapra visszaadják a jogos tulajdonosoknak, amit elvettek tőlük?

Előbb hagyták tönkremenni, elvadulni a kerteket, csak akkor hívták be a gazdákat a tanácsházára, és közölték velük, vihetik a szőlőjüket, ahová akarják, amikor az már közönséges dzsungellé vált. Évek gondos munkájával lehetett volna elérni, hogy újra teremjen a föld, de hát kinek volt kedve újramezteni, amikor nem tudhatta, mi vár rá nem két-három év múlva, akár csak holnap is, esetleg nem megint más szedi-e le, vagy hagyja a tőkén, a fákon rohadni a nehezen kicsikart termést.

Amit ma megehetsz, ne halaszd holnapra, így módosult a régi mondás akkoriban.

Ez a föld körüli végeérhetetlen hercehurca segítette hozzá Koppány Pistát, a varasdi fogorvost avaskéri szőlőjéhez, félig-meddig akarata ellenére. Jó darab föld volt, két holdnál is több. Ennyiért nemegyszer embert öltek a környékbeli parasztok a régi időkben. Most Koppány doktornak szinte erőszakkal varrta a nyakába az öreg Ricsovcics. Egy zápfog volt az ára.

– Főorvos úr, odaadom a szőlőmet, ha kihúzza a fogamat, ezt itt, ni – ugratta ki Ricsovcics Koppány doktort az éjszaka kellős közepén az ágyból. A műtét annak rendje és módja szerint le is zajlott a hideg, borzongató árnyakkal teli éjszakai rendelésben. Koppány doktor nem gondolta, hogy Ricsovcics komolyan beszél.

Egy-két hónap elteltével aztán egyszer csak újra beállított hozzá. Talán eszébe jutott az elmaradt tiszteletdíj, tűnődött a doktor, s azt hozza? Nemegyszer előfordult ez a fájdalomtól eszüket vesztett betegekkel, akiknek csak hetekkel az után, hogy egészséges ember módjára visszatértek a rendes napi kerékvágásba, dereng föl a mulasztásuk. Ebben meg is nyugodott volna a doktor, ha Ricsovcics félresöpörve az útból a gondosan szét-rakott gipszmintákat, kész pótlásokat, viaszlenyomatokat, nem kezdi el kite-regetni a mindenféle telekkönyvi kivonatokat s egyéb birtokjogi papírokat. A gyanakvó rossz érzés akkor teljesedett ki a doktorban, amikor vendége a papírhalom tetejére aduásként odatértette az ügyvéd által gondosan előkészített adásvételi szerződést.

– Ehol írja alá, főorvos úr! – mondta, és meggömbült sárga körmével odabökött a szerződés aljára.

Koppány doktor meglepetésében nem tudta, mihez kezdjen. Először szabad-

kozni akart, de aztán meggondolta magát, nem mintha nem lett volna képes ellenállni Ricsovcics lehengerlő modorának, inkább a kaland izgatta, a honfoglalás váratlan lehetősége, a honfoglalás, amelyet ifjú korában olyan sokáig tervezgetett, de amelyet mostanra már végleg elszalasztottnak vélt, és elszántan odafirkantotta a szerződés alá a nevét.

Ricsovcics, mint a kámfor tűnt el a rendelésből, azt se mondta meg, merre található a birtok, amit ilyen kurtán-furcsán a főorvos úr nyakába varrt.

– Hagyd az egészset a fenébe – mondta Koppány doktornak a felesége, amikor ott találta az urát még estére kelve is a széttergetett papírok között. – Vegyék el, államosítsák, csináljanak vele, amit akarnak, erőszakkal csak nem kényszeríthetnek rá, hogy megművelj!

Koppány doktor hajlott rá, hogy megfogadja a felesége tanácsát. Egy színházba sem mehetünk el, egy moziba a végén, mert ha hozzákezdesz, ennek

aztán nincs se vége, se hossza! Hetekig motoztak a fejében a felesége szavai. Egy szép napon mégis ott találta magát az avaskéri kocsmában, Ricsovcics után, meg a szőleje után érdeklődött.

Bogaras aglegény volt ez a Ricsovcics. A falu szélén lakott, éppen szemben a sírásával. Baglyokat tenyészt a padlásán, azt beszéltek róla, eltanulja a hahogásukat, fél éjszaka eltársalog velük. Délidőn ébred aztán, mikor is a kepek mellé pihenni ledőlő parasztokat riogatja a tudományával, mint valami vásott kölyök. Megkergettek, meg is botozták érte már néhányszor, de ennek semmi nem használ. Na, a szőlőjén is meglát-szik, miféle ember, merő gaz, bozót, surján az egész. Lesz vele dolga, akinek eladta, mert állítólag eladta valakinek.

Mit akar ez a városi úr, sügtak össze Koppány doktor háta mögött a falusiak, amikor kiderült, ő az új szőlősgazda, majd éppen a selmős, finom kezével fogja mög a kapát, a metszőollót, löködi a permetezőgépet!

Koppány doktor rációlt a kételkedőkre. Igenis megfogta a munka boldogabik végét. Már pénteken odahagyta a rendelőjét, lakását, s hétfő reggelig hiába fájt a varasdiak foga, ha ki nem zárandokoltak az avaskéri szőlőbe, nem húzta ki nekik senki.

A szabaddá vált patientúrára hamarost lecsapott egy új, fiatal doktor, aki meg-részegülve a lehetőségektől, a csillagokig emelte az árait. Ricsovcics zápfogának az árát azonban neki sem sikerült túlszámnyalnia.

Koppány doktort nem idegesítette a konkurencia. Nézte, kedves uram, vagy hölgyem, magyarul a hűséges betegeknek, akik azért még mindig szép számmal töltötték meg a lerövidült rendelési időben az előszobát, s rosszmájú megjegyzéseket eregettek az újdonsült kollégáról, én megengedhetem magamnak, hogy szolid áron dolgozzam. A gyerekeim felnőttek, a feleségem dolgozó asszony, szeretőt meg már az én koromban, ha akarna, se tarthatna az ember, így aztán nincs szükségem rá, hogy telhetetlenül hajszojlam a pénzt. Amennyi tisztességes fizetség a tisztességes munkáért jár, én azzal megelégszem.

A doktor azt gondolta, illenek a foghúzás és a szőlő reális ára közötti különbséget kifizetni. Nem szeretett tartozni senkinek. Egyik hétvégén össze is készítette a kérdéses összeget, s leszállva a

vonatról nem a szőlő felé vette az útját, kiballagott a falu végére, s bekopogtatott Ricsovcicshez. Az öreg megörült a doktor látogatásának, de amikor a pénzre terelődött a szó, dührohamot kapott, fenyegetőzni kezdett. Koppány doktor kétségbeesve magyarázta, csak a saját lelkiismeretét akarja megnyugtatni. Az más, enyhült meg Ricsovcics, és eltűrt, hogy a doktor az asztalra tegye az előkészített borítékot.

Mesélték, hogy aztán aprópénzre váltotta fel az így zsáknnyira dagadt összeget, marékszáma szórta a cigányok meg az iskolás gyerekek közé, s nagyokat röhögött, amikor azok összeverekedtek a pénzermék fölött.

Koppány doktor feleségének igaza lett, a kert csapdába ejtette a doktort. Még hétközben, amikor otthon volt, akkor is állandóan a szőlőhegyi tennivalók jártak a fejében.

A csalános vadon gyorsan kivirult a gondos kezek munkája nyomán. Koppány doktor nem sajnálta a fáradságot, nem riadt vissza semmilyen akadálytól, jöhetett szél, fagy, eső, bármilyen rossz idő, ő vette a hátizsákját, s ment az állomásra. Semmi nem volt képes visszatartani, várták odakint a kedvenc gyümölcsfái meg a fenyők, díszfák, cserjék, amiket már ő maga telepített a lassan-lassan arborétummá vedlő domboldalba.

Nem röstellte farkánál fogva végighúzni a falun a döglött macskát, csak hogy valamelyik kedvencének a tövébe eláshassa. Merthogy ez a legjobb trágya – magyarázta –, kedves uram, ugye, tetszik engem érteni! A fák minden-estere megértették, és boldogan telt ki a lombjuk a köréjük ázott dögök s egyéb disznóságok korhadékától.

Vasárnap este volt, erre biztosan emlékezett, mert éppen a hegyről tartott hazafele, hátán a degeszre tömött hátizsák, amikor a forgalmista közölte vele, ne várjon tovább, jobb, ha visszamegy a hegyre, mert holnap reggelig biztosan nem indul vonat.

Amíg csak a rádióból, innen-onnan szivárogtak a kósza hírek, nem vette őket komolyan, hazudik ez mindegyik, akár kelet, akár nyugat, mondta, és megvonta a vállát, de most, amikor ilyen nyíltan szembe találta magát e hírek következményével, megijedt. Talán a kelletténél is nagyobb jelentőséget tulajdonított a vonat kimaradásának. Ilyesmit csak háborús helyzet indokolhat,

jutott el tapasztalatai alapján a végső következtetéshez.

Ha a saját bőrét akarná menteni, ha mással nem kéne törődnie, itt maradhatna a hegyen, az volna a legcélszerűbb, de a felesége, a lányai, az unokák sorsa nem hagyta nyugodni. Mind bent voltak Varasdon, s nélküle, ki tudja, mi lesz velük.

Nem olyan nagy ez a távolság, többet is megtettem én már egyhuzamban, gondolta, és nekivágott gyalogosan az útnak. Éjfélre járt, mire hazaért.

A lakásban gyanús csönd fogadta. Letette a hátizsákját az előszobában. Benyitott a nappaliba. Megnyugodva látta, együtt a család. Lesötétítették az ablakokat, és nemhogy villanyt, gertyát se mertek gyújtani, egymáshoz húzódba kuporogtak a sötét sarokban a díványon, de nem aludt senki, még csak hozzá se készülődtek a lefekvéshez.

– Kitört a háború – suttogetta óvatosan a felesége. A kezét ijedten tapasztotta a szájára, megrémült attól, amit kimondott.

A doktor vizagstálni akarta, de mielőtt bármi eszébe jutott volna, megszólalt a csengő.

– Ne menj ki – mondta aggódón az asszony. A doktor megmakacsolta magát.

– Végül is orvos vagyok – mondta. – Lehet, hogy emberletről van szó – tette hozzá szabadkozva, és kiment az előszobába, hogy ajtót nyisson.

Egy bőrkabátos férfi állt előtte. Csak úgy áradt belőle a lóporfüst meg az olaj szaga. A doktor hallott ugyan idefelé jövet egy-két kóbor lövést, géppisztoly-sorozatot belevakkanni az éjszakába, de azért nem gondolta, hogy ennyire komoly a dolog. A férfi benyomakodott az előszobába. Nem várt semmiféle invitálást. A nyakában géppisztoly lógott. Kezét nem vette le a ravaszról. A csövel próbálta a doktort a rendelő felé terelni. A doktor gyakorlott szeme rögtön fölfeledezte az olajos, marcona arcon a fogfájósok keserű fintorát. A felismerés, hogy végül is csupán egy pácienssel áll szemben, megnyugtatta.

– Parancsoljon – mutatott a doktor készségesen a kopott fogorvosi székre, és felkattintotta a villanyt. Az idegen fájdalomtól szikrázó tekintetéből is ki lehetett olvasni a meglepetést, amit a látvány okozott neki.

Óriási volt a rendtelenség. Koppány főorvos úr rendelője mindig is jobban hasonlított egy fűró-faragó ezermester műhelyéhez, semmint orvosi rendelőhöz. Ő így érezte jól magát, így tudott dolgozni, és nem érdekelte se a tisztelt kollégák, se a parvenü páciensek véleménye. Akinek nem tetszik, le is út, fel is út, gondolta.

A legkülönfélébb ragasztók, fogminták, fűró-faragó szerszámok nemcsak az üvegezett polcokat borították el, betolakodtak mindenüvé, a szoba közepén álló óriási asztalon egész kis dombot képeztek, úgyhogy csak nagy ügyel-bajjal lehetett bármiféle újabb tárgynak helyet szorítani közöttük. Pedig ezek az újabb és újabb tárgyak lankadatlan erőszakkal kérték, követelték maguknak a helyet.

Rendelés előtt és után, üdítő foglalatoságként Koppány doktor fafaragással foglalkozott. E szenvedély eredményei apró, festett hárs- és nyárfa szobrocskák képében jelentek meg. Mindennapi jeleneteket, alakokat ábrázoltak ezek a szobrok, láthatók voltak a foghúzás, javítás különböző pillanatai, a nevelésen eltorzult fogfájós pófák, a szőlőművelés, borkészítés mozzanatai a leg-

apróbb részletességgel. Ugyanaz a világ volt ez, amiben élünk, mégis egészen más. A szobrokból áradó groteszk derű megszabadította kötelező szorongásuktól a szemlélőket. Különösen a gyerekek érezték elemükben magukat. Nem egynek közülük, ha jól viselte magát, Koppány doktor a kezébe nyomta valamelyik alkotását, s boldog volt, amikor meglátta a gyerekek arcán szétterülő földöntúli mosolyt. Ennél több művészi elismerésre nem vágyott. A városi művelődési ház újdonsült előadóját ridegen elutasította, amikor kiállítást akart rendezni a műalkotásaiból.

A férfi hamar túltette magát az első meghökkenésen, és megadóan hupant bele az imbolygó fogorvosi székbe. Koppány doktor meggyújtotta a lámpát, a kétszázas égő fénye egészen közelről, brutális erővel csapódott a férfi szeme közé. Össze is rándult tőle.

Amikor átlátta, hogy csak egy egyszerű fogorvosi lámpával van dolga, megadta magát a sorsának, kitéátotta a száját, olajos-bütykös hüvelykujjával rámutatott a bal alsó hatosra, és nagyokat nyögött közben, jelezve, hogy azzal van baj, de a géppisztolyt nem tette le, minden eshetőségre fölkészülve továbbra is ott tartotta az ölében.

– Ez így nem lesz jó – mondta Koppány doktor, és a géppisztolyra mutatott. Az idegen türelmetlenül, haragosan integetett, hogy gyerünk, gyerünk! A nagyobb nyomatek kedvéért még a fegyvert is ráfogta a doktorra, aki erre megadóan emelte föl a kezét, és hátrált egészen az ajtóig. A férfi elégedetlenül csóválta a fejét. Visszaintette magához a doktort. Mutatta, hogy leengedheti a kezét. Fölkapott a szék mellett álló kisasztalról egy fogót, és a doktor kezébe nyomta. A doktor hozzá is kezdett volna a foghúzáshoz, de a géppisztolytól nem tudott a beteg közelébe férkőzni. Végül halált megvető bátorsággal kikapta az idegen öléből a géppisztolyt, és a sarokba támasztotta. Az idegen nem ellenkezett, a fejét hátradöntötte a fejtámlára, és kitéátotta a száját.

A kemény, hatalmas zápfog mintha egybenőtt volna az állkapoccsal. Az első próbálkozásra meg se mozdult. Ennek a fele se tréfa, gondolta Koppány doktor, és odalépett az ablakhoz. Kinyitotta, hogy egy kis levegőt szívjon, összeszedje magát az újabb erőfeszítés előtt, de hamar elment a kedve a levegőzéstől. Egy tank állt az ablak alatt, a doktor úgy érezte, az ásító ágyúcső pontosan a mellének szegeződik. Gyorsan becsukta az ablakot, és visszalépett a beteghez, s hidegen gyöngyöző homlokkal újra munkához látott.

A marcona idegen kisgyerekként nyöszörgött, amíg a doktor a fogát lazíttgatta. Jó sok idő eltelt, mire a végső nekirugaszkodásig eljutott. Szerencsére újabb komplikációk nem léptek föl. Az elefántagyarhoz hasonló véres, sárga csonk ott füstölgött a fogóban. Koppány doktor diadalmasan tartotta a magasba, s mutatta az idegennek, aki erre a fájdalomtól kábultan, de megkönnyebbült, álomittas mozdulatokkal állt föl a székből.

Hátrálva tette meg az utat az ajtóig, egy fordulat, s már kint is volt az előszobában. Csapódott a kijáratí ajtó, a nehéz, vasalt csizmák dobogása az egész lépcsőházat fölverte. Aztán minden elcsöndesült.

Koppány doktor elővette a köpenye zsebéből lepedőnyi zsebkendőjét, és megtörülte a homlokát. Megkönnyebbülten sóhajtott fel, de amikor körülnézett, egyből észrevette, elsiette a sóhajtást. A sarokban ott maradt a géppisztoly, s most nem tudta, mit kezdjen vele. Rohant az előszobába, le a lépcsőn, de az idegen már nem volt sehol, mintha kút-

ba ugrott volna, olyan hirtelen nyelte el a sötétséget.

Óvatosan visszalopózott a rendelőbe. Minden ajtót bezárt maga mögött. A lámpát is leoltotta. Először csak óvatosan kémlelt ki a résnyire nyitott ablakon. Mintha festményt látott volna: a tanácsháza szecessziós, kerámiacserepes tetőzete kékes fényben vibrált, a tér közepén álló, macskaléptű Kossuth-szobor zöld penészén a galambürülék fehér csikjai egészen a csizmaszárig lefutottak, a félig-meddig csupasz fák ágbogainak irkafirkája fekete hálóként feszült a holdvilágban meg-megcsillanó üres úttest fölé.

A tank azonban nem volt sehol. Álmodtam volna, bizonytalanodott el Koppány doktor, és becsukta az ablakot. Amikor visszafordult, ismét a géppisztolyra esett a tekintete. A géppisztoly szinte követelte, hogy közelebb lépjen hozzá, megtapogassa, kézbe vegye. Az asszony nem bírta tovább a várakozást, benyitott a rendelőbe. Majd hanyatt esett, amikor meglátta a férje kezében a géppisztolyt.

– Mi ez? – kérdezte fuldokolva. – Itt felejtette a kedves beteg – mondta a doktor.

– Dobjuk ki az ablakon – javasolta az asszony.

– És ha visszajön érte a gazdája, mit mondok neki? Nálam még sose veszett el senkinek semmije – mondta, és óvatosan visszatette a fegyvert a helyére, a sarokba.

A csontokig ható izgalom hirtelen szédtítette őket álomba. Ruhástul aludtak el. A doktor arra riadt, hogy a felesége a vállát rázza.

– Statárium van. Mindenkit föbe lőnek, akinél fegyvert találnak. – A doktor megvonta a vállát. – Mi lesz a géppisztollyal? – aggályoskodott tovább az asszony.

– Nem a miénk – mondta a doktor. – Csinálj vele valamit – könyörgött a felesége. A doktor az ablakra nézett. Világosodott.

– Ne sírj – mondta a feleségének –, rendben lesz minden! – Átment a rendelőbe, magához vette a géppisztolyt. Óvatosan kikémlelt a lépcsőházba. Nem látott senkit, mégis visszahúzódtott. Egy rongyos inget vett elő a szekrény aljából, belesavarta a fegyvert, hátha mégis találkozik valakivel.

Az udvaron megállt, körülnézett. Alkalmas helyet próbált keresni, ahova elrejtethné a géppisztolyt. Váratlanul felhangzó dörömbölés szakította meg a tájékozódását.

– Hatóság – rikácsolta egy idegen férfihang –, azonnal nyissák ki! – A doktor odalépett az udvar közepén álló, használaton kívüli kerekes kúthoz, és beledobta a fegyvert.

A kaput reccsenve szakította be az egyre erőszakosabbá váló dörömbölés. Reménytelen lett volna menekülni. A katonák előzőnlőtték az udvart, de csak hárman maradtak itt: a parancsnok, akiben Koppány doktor ráismert éjszakai páciensére, egy sürgő-forgó, ide-oda szaladgáló segédtsízt, meg a szürke zubonyos tolmács, a többiek szétszéledtek. A hálószobától a konyháig fölforgattak mindent, még a WC-be is belenéztek. A padlás, a pince, semmi se került el a figyelmüket.

Nem telt bele negyed óra, a ház összes férfi lakója Koppány doktorral együtt lenn téblábolt az udvaron, előállítva. A katonák, mint akikre már sem-

mi szükség, behúzódtak a kapualjba, nevetgeltek, beszélgettek, cigarettára gyújtottak. A lakókban is oldódni látszott a feszültség. A hangulat egészen kedélyessé kezdett válni. Jó sokáig nem történt semmi. Mindenki azt várta, hamarosan eltávozik a kis csapat, és a ház visszatérhet békés életrendjéhez, de a katonák csak nem akartak távozni. A parancsnok és a tolmács elmélyülten pusmogtak az egyik sarokban.

A tolmács semmi kis ember volt. Vasutas ruhát viselt, és látszott rajta, tudatában van fontos szerepének, s ez elégedettséggel tölti el.

– Ha van valakinél fegyver, adja elő! – mondta, és fenyegetően fölemelte hozzá a mutatójúját, mintha ő lenne itt a főnök. – Mindön fegyvert be köll szógátatni, erre röndölet van – bugygyant ki belőle a fontoskodást is legyőzve a tájszólás.

A csönd egyre kínosabbá és vádolóbbá vált, s megszorult a tenyérnyi udvaron. Csak a segédtsízt nem nyughatott. Kábult dervisként róttá egyre szűkülő köreit a kút körül. Végül, mintha csak szórakozottságból tenné, nekitámaszkodott a rozoga alkotmánynak, ami erre recsegve, ropogva oldalra billent. A segédtsízt méregetől vörös arccal, sértődötten ugrott fölre. Gyanakodva kezdte vizsgálgatni a kutat.

A parancsnok intésére mindenki menetkészen állt már, rá vártak egyedül. A parancsnok sietős kézmozdulattal sürgette is, de a segédtsízt oda se hederített, a mélység fölé hajolt. A kíváncsi kis vasutas egyből ott termett mellette. Ő is belenézett a kútba.

– Van ott valami – dobta föl a visszhang a szavait.

A parancsnok leállította az indulási készsültséget. Kötél és vasmacska került elő a szolgálatkész házmester jóvoltából. A segédtsízt sokáig horgászott elmerülten az ideiglenes szerszámok segítségével. Mindenki unta már ezt az akadémuskodást, de ki tudja, miért, még a parancsnok sem próbált ellen-szegülni neki. Végül siker koronázta a segédtsízt fáradozását.

Az ingbe bagyulált géppisztoly ott feküdt a parancsnok lába előtt a kövön. A segédtsízt letérdelt a csomag mellé, és óvatosan kigöngyölte. A parancsnok ránézett a fegyverre, de nem árulta el, hogy fölismerte volna. Megpiszkálta a lába fejével. Lehajolt érte. Odatámasztotta a csizmája szárához. Mégse akarta egyből a nyakába akasztani.

– Kié a fegyver? – kérdezte a vasutas. – Álljon elő, mert ha nem, mindön férfit letartóztatunk, mindön férfit, válogatás nélkül.

Koppány doktor úgy érezte, a szemek rá szegeződnek. Látni vélte, hogy a házmester odahajolt a szomszédjához, valamit súg a fülebe, és közben feléje mutogat. Nem, egy pillanatig se kételkedett benne, hogy tisztázni lehet ezt a félreértést. Előlépett hát. A kis vasutas-hoz intézte a szavait.

– Kedves uram – kezdte határozottan és magabiztosan, de amikor észrevette, hogy senki nem figyel rá, elbizonytalanodott, és nem folytatta tovább.

– Ne, ne! – hallotta a függőfolyosóról a felesége kiáltását.

Föl akart nézni, inteni akart neki, hogy megnyugtassa. Még mindig nem tett le róla, hogy szót értsen a parancsnokkal. Hiába emelte azonban föl a fejét, a feleségét már nem látta, az udvar hirtelen kiszaladt alóla. Erős kezek ragadták meg a hóna alatt, emelték föl, röptették az utca felé.

– Kedves uraim, itt valami tévedésnek kell lennie, hát nem értik?

Odakint a téren, a Kossuth-szobor tövében egy kisebb csoport várakozott két fegyveres őrizetében. Közéjük lökték Koppány doktort. Nehezen ismerte fel az érzelem nélküli, merev múmia-arcokat: a gimnáziumi számtantanár alakja mindannyiuk fölé magasodott, Kavicsos úr, az alváros vízvezeték-szereelője zsörtölődésével tűnt ki, másokat csak arcról ismert, még inkább szuvas zápfogaik révén, de a fele társaság idegen volt, valószínűleg afféle várótermi népség.

Elindultak. Koppány doktor kissé hátramaradt. Még mindig reménykedett benne, hogy esetleg valaki meghallgatja. Óvatosan próbálgatta, hogyan tudna közelebb kerülni a kíséreihez. Nem vették zokon a lemaradását. Valószínű azt hitték, a kora miatt esik neheze rá a járás, de ő félreértette, a bizalom jelének vette ezt az engedékenységet. Visszafordult. Csaknem olyan közelről látta a parancsnok arcát, mint a fogorvosi székben. Meglepdőve vette észre, hogy az éjszaka óta még csak nem is mosakodott: a kormos, olajos foltok között egy félarasznyi, elvékonyodó, feketére száradt vercsík futott le egészen az álla közepéig.

Az arckifejezése arról árulkodott, fölismerte a doktort. A kútból kihalászott géppisztoly már ott lógott a nyakában. Kapkodva bújt ki a szíjból, fogta két marokra a csövet, s a tussal oldalba taszította az öveget, ki a sorból, bele az árokba. De elkésett. Még mielőtt az egyensúlyát veszített, imbolygó test lebukhatott volna az árok oltalmába, egy gazdátlan sorozat hátba kapta, s oda lökte a partra, a zörgő októberi avarba. A keze, ez az ezermester kéz, mintha túlélte volna magát az embert: tempós igyekvéssel túrta szét a leveleket, markolt bele az alattuk megbúvó nyirkossárga löszbe, mintha csak az avaskéri dombok földjét kereste volna, a szőlő-ét, amit egyhamar megint nem vesz a gondjaiba senki.

Gellén-Miklós Gábor Régi költők hangján

Svábbogarak másznak a függönyön. Éjfél van. Még sincs kísértetvonulás. A tárgyak mozdulatlan várakoznak. Látszólag nyugodt a lakás.

Az ablakon beömlő holdfény alaposan lemossa a csempét. Nem marad rajta egyetlen porszem. Ha látnád, tán zokon is vennéd.

De te édesdeden alszol. Ágyad, álmod mélyülő árok. Angyal vagy, ez most szembetűnő: körülkeringnek különös világok.

Még puhán lélegzel, elindul feléd, úszó sziget, a dohányzóasztal. Csukott szemmel is látlak. Látványod elrettent. Látványod megvizgatlat.

Éjfél van, és minden nyugodt. Hiába ketyeg, nem megy előrébb az óra. Nem történt semmi. Vackodon fekszel. Mert mi is történhetett volna?

NÉGY-ÖT MAGYAR

Oláh János

Nyíratlan, sörhabtól csapzott bajusz, ritkásan őszülő, torzonborz üstök dereng a füstködön át. Cigaretta kerül elő. Nagyujjal fricskázva meg a doboz alját a kéz gyakorlott mozdulattal poccenti ki az újabb szivnivalót. Az arcot gúnyos fintor lengi át, mintha valami lenézett, éhenkórász pajtást kínálna, akinek zacskójából elfogyott a dohány. Aztán, hogy nem nyúl a cigarettáért senki, maga gyújt rá.

Pedig nem egyedül ül a tenyérnyi asztalnál. Vannak úgy négyen-öten. Mind hasonló szerzet. Azért nem lehet a létszámot pontosan megállapítani, mert egy-kettő mindig elcselleng belőlük, hol a mosdó függönye mögé, hol az italpult-hoz, a fogasok irányába, a kijáratí ajtót nyitogatni, köszöntgetni a szomszédos asztalok valamelyikéhez bevetődő ismerősöket.

Az ütött-kopott eszpresszóasztal tele van poharakkal, italos üvegekkel. Aki itt foglal helyet, nem marad szomjan, torka nem hány száraz nyálakat, mint az elbitangolt szegénylegényé, akiknek vörös gyurkója tele van, csak ritkán.

E díszes kompánia tagjain nem nyargalász a tetvek serege, nem penészlík

a katonapor, lefürödtek a gyári zuhanyozóban, mielőtt felöltötték volna utcai ruhájukat. És ez az öltözet is egészen rendjén való, a dolmány nem rongyos, viselőjének nincs kint az oldala, nem nehezül sok főtűl a nadrág, elgatyásodott kordfarmer mindegyiké. Csupán a csizmával van baj, azt talán valóban elrohasztotta valamikor a sár, mert az alkalmatlan télidő ellenére mindnyájan félcipőt viselnek.

A nyereség, hát igen, az most is vékonyan jár. Morognak is miatta eleget. Alighanem a munkahelyi nyereségosztás után vannak. Itt ülnek mindennap, amíg futja a pénzük, sőt még azután is, hitelben. Az üzletvezető türelme rendszerint kitart a következő fizetésig. Isznak, de csak ritkán részegek. Nem beszélgetnek. A kártyát is alig veszik elő. Többnyire maguk elé merednek. A cipőjük orrát bámulják, vagy éppen a fröcskölt mintás linóleumot, ahonnet a legkülönfélébb torzalkokat csalja elő a babonás képzelet.

Mintha várnának valamire. Káromkodás, duhaj rikkantás hangzik fel hébe-hóba innen-onnan: Kurv'anya, pajtás, mondják, élünk, mint élhetünk! Ennyivel be is érik. Minek toldanak-foldanak, többet, jobbat, okosabbat egyőjük se tud. Ide jutottak. Remínsége, fizetésben nyeresége, tisztességes híre-neve egyiknek sincs, s már nem is hiszik, hogy az idő

megfordul, a jószerencse megmozdul. A totót, a lottót azért megveszik, szorgalmasan kitöltögetik minden héten, ámbár nyerni még sohasem nyertek egyetlen petákot se. Mondják is, csalás az egész, urak huncutsága, s fogadkoznak, hogy soha többet, de alig várják a következő hetet, hogy megvásárolhassák az újabb kollektív szelvényeket, s velük az újabb egy hétre szóló hiábavaló reménységet. Nem vaktában, garantált szisztéma szerint, tudományosan kidolgozott kulcsok szerint, megsokszorozott eséllyel játszanak, de hát mi ez a megsokszorozott esély ahhoz, amit közben elvesztesgetnek. Valamikor régen talán volt választásuk, de most már nincs. Mehettek volna bujdosásra, nagy idegen földre, de nem mentek, itt maradtak. Munkásszállás a lakásuk. A tehetősebbeké albérlet. Valamikor nyári konyhának hívták ezeket a víz, villany nélküli, a városszéli házak kertvégebe rakott kulipintyókat, amelyek bére ma a bérlő fele fizetését viszi el havonta. Így aztán nem csoda, ha a szegénylegény házasodni nem mér, mert sok költséget kér. Elvadult, megrögzött agglégény mindegyikük. Ha nem is nőgyűlölő. Alkalmi szerelmet gyakran vásárolnak, ha adósság bánja, akkor is. A családi életnek csupán a kellemesére vágyakoznak, arra is ritkán, karácsonykor, esetleg húsvét táján, a többit, a felelősséget, a vesződséget könnyen elvetik.

Betanított munkásként, alkalmi kisegitőként dolgoznak. Mesterséghez fogyni? Nehéz már tanulni! Így vannak vele. Sokkal többre akkor se mennének, vallják. Lehet, hogy igazuk van? Mindenesetre nem próbálják meg. Így aztán biztosan igazuk marad.

Nem beszélnek róla, ahogyan semmiről se, de azért tudják, a romlás bűneikből fakad, a nagy kegyetlenségéből, egymás ellen való méltatlan irigységéből. Kegyetlenek vagyunk, mert egymást nem szánjuk, kisedel csöcszopókat kardélre hányattunk! Másképp alkalmi szerelmekből fogant félidős magzatokat nőgyógyász szikéjére.

Borgózós állapotban, úgy záróra felé nemegyszer rágyútanak a cinikus dalra: Az paraszt embernek fogd meg a szakállát, hajtsd el a marháját, verd pofon öt magát! Mintha saját magukon csúfolódnának, hiszen a legtöbbjük ilyen szakállon fogott, pofon vert parasztemberből lett öntudatos városi bujdosóvá. Az öntudatukkal nagyra vannak, fontoskodva tartják maguk elé, akár valamiféle pajzsot. Ha néhanapján népdal szivárog a rádióból, köpnek egyet, s gyorsan lezárják, nehogy bárki gyanút fogjon származásukat illetően.

Kétes státusukra a végtelenig büszkék. Nem cserélnének, ahogy mondják, magával a hercegprímással se. Ez ugyan a jelen pillanatban nem nagy áldozat, de

ők nem tudnak róla. A maguk módján élik világukat. Sötét tekintetükből csak úgy süt a kétségbeesett önelégültség: a munka mocskából kifürödve, zsebedben szerény fizetéséddel idebent, ebben a füstös-koszlott, Rodostóhoz címzett eszpresszóban mégiscsak te vagy a legény, Tyukodi pajtás.

Hej, Rákóczi, Bercsényi, magyarok híres vezéri, Bezerédi, hol vannak? Legföljebb néhány ásatag tudományos munka, sarkba vágott iskolakönyv, megrozsdásodott utcanévtábla őrzi emléküket, egyébként a kutya se foglalkozik velük, még a rádió-televízió ismeretterjesztő műsorai is megfélekedtek róluk, egyébiránt ők maguk se nagyon törekszenek az egyre hálátlanabb jelenlétre. Bundi András, Zöld Demeter, Török Péter, a sok névtelen azonban, akinek olcsó a vére, három rossz forint szegénynek bére, itt rostokol most is hűségesen. Nincs mit csodálkozni rajta. Mindig így volt: csak a szegények, s nem úrfiak véreket onták.

Elszántan várakoznak, de arról, hogy mire, fogalmuk sincsen. Talán nem is várakozás ez már. Minden, ami megtörténik, önmagáért történik. Az események látszatra semmiféle kapcsolatot nem tartanak se a múlttal, se a jövővel, de talán még a jelennel se, mintha valóban az volna az egyetlen küldetésük, hogy az enyészet könyörtelen folytonosságát igazolják.

DEÁK MÓR ANYAKÖNYVE

Bakonyi István

A költőnek is megismert Deák Mór különleges, olvasmányos prózakötete az *Anyakönyv*. Címe többjelentésű: a címlapon is látható, valódi anyakönyv is tárgy, onnan tudhatja meg az olvasó, hogy a név fölvev, hiszen írónk apját Nagy Józsefnek hívták, és a móri születésnek is különös bája van a névválasztásban. És *Anyakönyv* is ez a könyv, hiszen az elbeszélő én számára az anya a fontosabb személy, ha nem is főszereplője a műnek.

A mű műfaji sajátosságai is különösek. Az írások döntő többsége szorosan összefügg (az utolsó írást kivéve), önmagukban teljes értékű novellák, ám így, novellafüzérként közelítenek a kisregény műfaja felé is. A legerősebb összekötő alak a nagybácsi, akinek sajátos, szerencsétlen sorsa végigvonul az *Anyakönyvön*, és aki a főhős apját is bizonyos mértékig helyettesíti, olyan „pótapai” szereppel. A többszöri válásával és többszöri nősülésével foglalkozó mondat igen gyakran olvasható a különböző részletekben. Kemény, de érzelmekben gazdag a bemutatott valóság. Igen gyakran szélsőséges fordulatokkal, ez erőszak különböző megnyilvánulásai. Az elbeszélő én gyermekkorának sokfajta epizódjaival. Az olvasó természetesen gyanakodhat az önéletrajzi fogantatásra, azzal a megszorítással, hogy az író és hőse nem feltétlenül jelent azonosságot.

Jó ideig úgy látjuk olvasás közben, hogy Deák Mór a nemesen egyszerű prózastílus híve, a hagyományosnak nevezhető elbeszélő hang az övé. Sűrítéssel, jó arányérzékkel, sallangmentesen ír. Ez általában jellemző rá, ám kétségtelen, hogy el is szakad ettől, és váratlan drámai fordulatokkal, a természettel küzdő ember végzetes pillanataival tarkítja műveit. Az emberek ütnek, ha

úgy látják jónak. Vér, veríték, könny jellemzi ezt a világot, az emlékezés részecskéit. Az *Anyakönyv* egyben család- és rokonságbökönyv is, sok-sok összefüggéssel, egymásra épüléssel. Az első írások hangvétele tehát módosul később (*befőt, belsőlvés*). Előbbiben a társtalan ifjú egy egériben találja meg a kapcsolatot, ám „társá” a macska áldozata lesz, ahogy ez lenni szokott... Áradó, itt-ott szabadversre emlékeztető próza ez. Másutt titokzatos, misztikus elemekkel gazdagított világ, a realitás és a szürrealitás határmezsgyéjén. Vagy valamiféle kelet-közép-európai abszurd. Igencsak sok borúval, nehéz sorsokkal, kudarcokkal teli élettel.

Figurái elevenek, legfőképpen a már említett nagybácsi megjelenítésével. Akinek felesége háromszor hozzámment, és négyszer vált el tőle... Nem hiányzik innen a gúny sem, miközben az élet mélyrétegeit látatja az író. S a visszavisszatérő elemek sajátos ritmust is teremtenek. Közben egy jellegzetes részlet a vissza-visszatérő nagybácsiról: „Nekem persze el kellett kísérnem, kísérték mások is, egyre többen, ő meg ment a kocsmá felé, fél a nyolc, féltem én is, és tudtam, hogy ő is félt, orra betörve, monoklik a szeme alatt, zúzóadások az arcán, de már nem is könyörögtem, hogy ne menjen oda, fél nyolc volt és neki menni kellett...” (*fél a nyolc*)

Szerkezeti érdekesség a könyvnek, hogy sokáig mértani pontossággal megalkotott részleteket találunk, három és fél oldalon. Aztán jönnek a négyoldalosok. Egyébként is erénye, hogy egy-egy művön belül is szerencsések az arányok, nincs túlrtság, fölösleges fecsegés. A lényeg van mindig a középpontban. Akkor is, amikor arról olvasunk, hogy papírgalambok testesítik meg a vágyat a tisztátalan környezetben. (*papírgalambok*) Aztán azok is semmissé

válnak, pedig a pálinkaivásra buzdító nagybácsi hozott elegendő fehér papírt. De hát ebben a világban az álmok rendszeresen szertefoszlanak – sugallja Deák Mór.

A könyv egyes részletei filmszerűek, és el tudjuk képzelni, hogy érdemes lenne ily módon megjeleníteni őket. A groteszk jó példáit, a pálinkával „fémjelzett”, fojtó, nyomasztó világ epizódjait. S persze ki lehetne domborítani a fiú és nagybátyja kapcsolatát, az erős köteléket. A fiú mindent elhisz a másik embernek, persze akkor, ha az nem ivott... Tudja, hogy: „...apám öccse. Hogy több. Mint az apám.”

Ugyanakkor a történelem és a társadalom főbb összefüggései alig vannak jelen. Természetesen az életkörülmények árulkodnak, pl. a „peremen” élők helyzetéről, nyomorultságáról. Egy csigavadászat közben föláll valami más is. Amikor szovjet katonákkal találkozunk, kibuggyan a mondat: „... pedig mi vagyunk itthon...”

És a három és fél meg a négyoldalos írások előkészítik a befejező, nagyobb lélegzetű részleteket. Közülük a „záróakkord”, a *Ne bánts a majmokat, Apám* az előzőektől különböző történetet mutat föl. Élvezetes, olvasmányos elbeszélés, az alkotó képzelet különleges erejével. Egy, az „imperátortól” mentes, öbölbeli környezetben. Ugyanakkor az „anyakönyv” sajátos betetéződése is, az egzotikus környezetben. Vannak benne horrorisztikus elemek is, amelyek másfelől az elme belső harcainak kivetülését is jelenthetik.

Így lesz telje a könyv gazdag és színes világa. Deák Mór sikeres prózaí kísérlete.

(*Deák Mór: Anyakönyv, Vörösmarty Társaság, 2016*)

Káliz Sajtó József Szébb létre vágyva

*Uram, jól tudod,
hogy' borzaszt
a világ förtelmé.*

*De adj időt
mégiscsak
e bolond koldusnak,*

*add meg, hogy
az élet italát
hörpöljem. –*

*A kevése jó,
mit eddig kaptam,
nem elég.*

*Mutasd meg: ennél
sokkalta szébb
a földi lét...*

*Tudom, egyszer
mindenért meg kell
majd fizetnem.*

*De töltsd meg
sanyarú létem poharát
menyei ízekkel.*

*Nézd, utolsó csöppig
kiittam éveim keserűjét.
Széleszedd el, Uram,
e kösürű éjt. – –*

**Ez a lapszámunk
Székesfehérvár Város
Önkormányzata
támogatásával jelent
meg.**

Cseke J. Szabolcs Esti ének

*... mivel az igaz utat nem lelem
Dante*

*Már nem is titkolom Uram
Szándékom s tetteim sorába
Egy félfikarcnyi örömet
Sem lelhetek fel nemsokára
S hogy Éned tiszta lángjait
Nem védtem kőszá szelek ellen
Az emberit és istenit
Öncéljaimért szétfeleztem*

*Úgy ülök húnnyó mécssem mellett
Tünődve mi marasztal itt
Az igaz útra mért nem letem
Késő megbánás szavait
Fogadd el végtelen kegyeddél:
Segíts az önszáműzetetten!*

Parázs

(*Gabikának*)

*Rötszörű macskánk
szemed fénye
napozza magát
varázsfénybe
lábunkhoz kényest döngölözve
lopózik egyre a szívünkbe
Basztat ő
az ő Kemetből
ahol istenként dédelgették
Néha elkap egy céda lepkét
ha egerészni nincs épp kedve
s kutyaként kémlel a szemünkbe
- határeset –
Kis léparázs*

Csoóri Sándor Veres Péterrel.

ALBERT DE PURY ELŐADÁSA A KÁROLIN

A középkori zsidó tudós, Ibn Ezra már határozottan állította, hogy vannak olyan részek a Pentateuchosban, amelyeket nem írhatott Mózes. Ilyennek tekinthetjük természetesen a Mózes haláláról írtakat, vagy az olyan - magyarázatnak szánt - közbevetéseket, hogy „akkor még kánaániak voltak ezen a földön” (pl. 1Móz 12,6). Nyilván az ilyen észrevételekből még nem állhat össze semmilyen forráselemzés, ám inspirálhatják azok kialakulását. Mint ahogyan nagyban segítette ezt a folyamatot Jean Astrucnak, a Napkirály orvosának kritikai megfigyelése is, akinek elsőként tűnt fel az, hogy a Pentateuchos váltakozva használja Isten neveit: hol a Jahve, hol pedig az Elohim név szerepel az elbeszélésekben. A XVIII-XIX. századi ószövetségi forráselemzések feltételezése szerint a Pentateuchos összeállításakor régebbi iratokat is felhasználtak. A XX. sz. első felére általánosan elfogadottá vált az a nézet, hogy a Pentateuchos négy alpiratból lett egygyé komponálva: a Jahvista-, az Elohist-, a Deuteronomista- és a Papi

iratból. Ezeket az alapiratokat Izrael történelmének különböző korszakaira datálták. A Papi iratok egyik kutatója, D. Dr. Albert de Pury teológus professzor - ThDr. Karasszon István, PhD. professzor úr meghívásának eleget téve - *A Papi iratok és a Perzsa Birodalom kapcsolata* címmel tartott előadást ez év október 28-án a Károli Gáspár Református Egyetem Teológiai Karának dísztermében. Pury professzor megállapítása szerint a Papi iratok önálló, autonóm részt képeznek a Pentateuchoson belül, és ennek a húsz oldal terjedelmű, jól elkülöníthető szövegrésznek gyakorlatilag önálló teológiája van. Ennek a szellemisége szoros kapcsolatba hozható a Perzsa Birodalom akkori légkörével. Jól illusztrálja ezt a kapcsolatot a teremtésről szóló első fejezet, vagy az Ábrahám utódairól és az Izrael fiairól szóló részek. Pury professzor a szerzőség és az irat datálásának kérdésében is merészebben foglal állást az eddigieknél. Kizártnak tartja azt, hogy a Papi irat egy közösség alkotása lenne: a szöveg egysége, annak szerkesztési jellege egyetlen szerzőt feltételez, s a perzsa lenyomatok a szövegeken egyértelműen jelzik, hogy az Kr.e. 539. és Kr.e. 525. között keletkezhetett. Következő lapszámunkban az előadás tartalmáról részletesen beszámolunk! (De Pury professzor urat Magyarországra a felesége is elkísérte, Dr. Anne Gysel régész, aki az előadással egyidőben a Nemzeti Múzeumban végzett kutatásokat svájci projektjéhez, így azon nem tudott jelen lenni.)

BOTZ DOMONKOS ÉS ÍRÁSMŰVÉSZETE

Kaiser László

Igen sok könyv, igen sok szerző: napjaink egyik kulturális „termése” ez a tény, azokkal a cáfolhatatlan és statisztikailag igazolt adatokkal együtt, hogy kevésbé olvasunk, kevésbé „fogynak” a kötetek. Sok könyv, sok szerző, egyszerre könnyű és nehéz megjelenni, a végeredmény a művek sokasága: jó esetben széles sugárban a boltokban is, vékony sugárban kis példányszámokban. Köztük persze gyengék és rosszak, mondjuk úgy, kevésbé jók, vegyesen. Jók is, tehát az irodalom maga, s most ne méricskéljünk; Osvát Ernő, a Nyugat legendás szerkesztője mondta, hogy vannak a nagy írók és van az irodalom. Irodalomon belül gondolkodom a szép számban megjelent könyveket kóstolgatva és valamelyest ismerve, s ez már dicséret, nyilván nem nekem, hanem az alkotásoknak. Ebben a kétségkívül gazdag termésben – Botz Domonkos művei is természetesen idetartoznak – sok hasonlóság és eltérés van, persze a szépírói minőség összeköti őket. Mi az, ami számomra egyértelműen kiemeli Botzot és műveit a viszonylagos nagy és minőségi mennyiségből? Remekül ír, stílusa van, jó témái vannak. Mindez talán még az evidencia szintjén van. Talán az is – elvégre költőről, ugyanakkor íróról van szó –, hogy vulkanikus érzések részvétellel teli pillantásokkal keverednek nála, hogy a tegnapelőtti, gyerekkorát idéző és mai életet pásztázó műveiben a feltárási „helyzetjelentések” mellett meghökkenítő, megcsavart, furcsa történetek is megfogalmazódnak, nem beszélve valami sajátos, humort sem nélkülöző ambivalenciáról, amely

oly jellemző rá. *Amikor a bobóc felzokog* – ez egyik verses kötetének címe, és ebben nem csupán írásművészete, hanem emberi mivolta is benne van. Szerepvállalás és őszinteség. Az érzékeny, súlyos egyéniségű, az életben sok mindent tapasztalt éretten férfi, akinek előbb az élet volt fontos, mára, vagyis az elmúlt években az írás, pontosabban a rendszeres megjelenés vált fontossá: lehet, ez egyik oka a viszonylag kései könyvben is megvalósult jelentkezésnek. Jómagam kortársként fogadtam el rögtön, amikor néhány éve megismertem őt és írásait, s boldogan jelentettem meg kiadóként három könyvét, az *Elengetett kézzel* című verses kötetét 2012-ben, a *Szálkás kereszték* című elbeszéléseket 2013-ban és a már említett, *Amikor a bobóc felzokog*-ot 2014-ben.

A sok dicséret után jöjjön a fő dicséret, az, amire már korábban céloztam. Ez pedig a hihetetlen írói önmérséklet. Másként mondva: még véletlenül sem szószátyár, végképp nem bőbeszédű. Óriási dolog ez, amikor manapság jó műveknél, tehetséges íróknál olyannyira érzem sokszor a túlírtást, a művészi igényességet s minőséget csónkító redundanciát. Vagyis nem tudnak maguknak, a mondatformálásnak megálljt parancsolni, pedig talán ez a művészet egyik lényege. Botz Domonkos arányra, mértékletességre törekvő alkotó, nem lép túl terjedelemben a témákban, netán érzésben implicite benne rejlt lehetőségeken. És ez nem csupán konzekvensen a prózájában (kisprózájában) érzékelhető, hanem verseiben is,

hogy világos legyen: hosszabb verseiben is. Nem lép túl, mert ilyen az írói alkata, tehetsége, ösztöne – és alkotói intelligenciája. Megint másképpen: nem csupán magában, az olvasóban is gondolkodik. Az emészthető életben tehát, amelyben éppen az ilyen írók adhatnak áttételesen segítséget és olvasói gyönyörűséget.

Egyébként Botz Domonkos amikor nem ír, hanem irodalmat „szervez”, akkor is ilyen. Folyóirat, társaság, kötet, baráti beszélgetés, szerkesztés, interjúkészítés: mind-mind egy irányba mutat. Érzésekkel telve ésszerűen közelebb a lényeghez. Legyen az könyv vagy élet...

VERSILÁGOK HATÁRÁN
Botz Domonkos írásművészetéről

Szerkesztette és jegyzetekkel ellátta
VARGA RUDOLF

KEGYELMET NEM KÉREK!

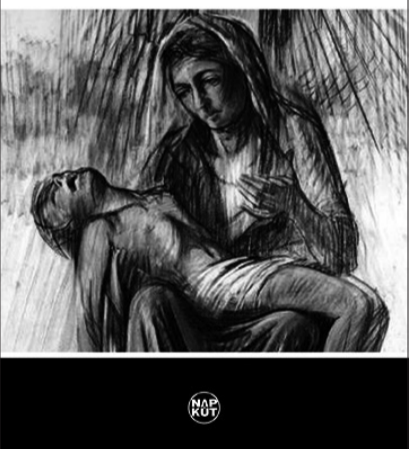
RÉSZLET A SZÍNDARABBÓL

Fazekas István

FAZEKAS ISTVÁN

KEGYELMET NEM KÉREK!

Történelmi dráma két felvonásban

II. felvonás

(Nagy Imre cellája. Csönd van. Nagy Imre merengve ül a priccsen, majd hirtelen feláll. Kintről néha az örök kiabálása hallatszik. Aztán - vélhetően a börtönfolyosó rádióján - felhangzik az Internacionálé.)

NAGY IMRE: Honnét e zene? (Megsimítja a fejét, majd az Internacionálé szövegére reflektálva folytatja.) Hm. A múlt eltörölni akarása – ez a kommunista eszme legnagyobb tévedése! (Riadtan körültekint.) Odakint egyre nagyobbakat lobban a nyár, én pedig idebent egyre inkább rettegek minden fölisméréstől. Ami velem történik most, az a halál és az élet közös forradalma. Józanon tántorog mind, ki megsejti az árulót, s benne a sunyi zsarnokot! (Járkálni kezd.) Amit el kell mondani, nem lehet elmondani, amit el kell üvölni, nem lehet elüvölni, amit jaggatni kell, nem lehet eljag-

gatni – csak a halál mondhatja el az elmondhatatlant, csak a halál üvöltheti el az elüvölthetetlent, csak a halál jaggatja el az eljagathatatlant! Egyre tisztábban látom, amit már Snagovban is láttam: Kádár és az MSZMP totális bukásra van ítélve, ha ellenforradalomnak értékeli a forradalmat, s ez alapján akarja konzolidálni a helyzetet és biztosítani a szocializmus építésének feltételeit Magyarországon. Céljait nem tudja megvalósítani, legfeljebb csak néhány évtizedig, mert a nemzeti ellenállás minden ilyen irányú tevékenységét megbénítja majd. Nem törhetek meg! (Visszaül a priccsre.) Csak a gyermekek tudnak játszani igazán. Játsszanak telhetetlenül és betelhetetlenül az elmúlás ellen. Hová tűnik a felnőttből a gyermek embersége? (Tünődik, mosolyogni kezd.) De jó is volt kicsi Zsókmát ringatva altatni! (Tünődik tovább.) De sok tévedésem volt! Most mind jóvá tehetem! Nincs alku! A sors különös ajándéka ez. Vagy az isteni kegyelem? Az Isten szólogat?

(Hirtelen bevágódik a cella ajtaja és belép az egyik ör. Nagy Imre megrettenve föláll.)

ÖR: Nagy elvtárs! Küldeménye van.

NAGY IMRE: Éjszaka?

(Az ör átnyújt neki egy becsomagolt könyvet.)

ÖR: Most hozta egy futár. Az a parancs, azonnal adjam át.

NAGY IMRE: Értem. (Az ör távozik, Nagy Imre kibontja a csomagot, belelapoz a könyvbe, majd megakad a szemében az elején lévő ajánlásban. Olvasni kezdi.) „Nagy Imrének új megpróbáltatások előtt baráti üdvözléssel jegyzi: Kádár János.” (Fanyarul elmosolyodik, aztán levezi a szemüvegét.) Felakasztanak.

Petröczi Éva versei

Az arany hattyú...

– segélycsomag-émlék, 1956-ból –

Az arany hattyú
meg se rebbent,
csak úszott, úszott rendületlen
(úszása maga a remény!)
fényes-zöld, szépen ívelt
címke-tavának bús vizén,
Rákóczi úti tankok érdes robajában.

Én meg? Egérfogakkal rágtam, rágtam
legelső, amerikás-édes,
száritott, préselt vigasz-függem.

Pécs, 1956 - Budapest, 2006

Az ittmaradók páskája

Tíz vérbe-reménybe-várakozásba
pácolt hosszú napon át
ette-ette a ház
nagyanyám kovásztalan kenyerét.
(Élesztőért túl nagy ár a halál:
löttek a sarkon, a boltnál!)
Egyszóval: kicsi gázsütőnk,
ama „rerni”, a csúnya nevű,
laposka lepénnyel csitította az ebünk.
És nem gondolt nagymama
arra, hogy Exodusunk idején
az ittmaradók páskáját gyúrta
harapásnyi bazává,
fájdalom-bogos ujjával.

Pécs 1956 - Budapest, 2006.

„Tankica”

Keserű Andinak, akivel együtt éltem át 1956-ot

„Tankica, tankica” – kántáltuk,
vas-masztodonok
talpa alatt nyögött
a máskor oly békés Rákóczi út,
ahol a „Ruszkik, haza!” mondat
pántlikázott fel nagy elszántan
minden kökerítést, kaput.

Azt hittük, eleinte legalábbis,
hogy játéktankok dübörögnek,
de sebet tépett naiv redőnyünkön
több durva lövedék,
s aggódva hajolt – messziről –
szent hegyünk, a Mecsek, fölénk.

Egyszóval: felni kezdtünk,
és velünk rettegett
gyermeki létünk kupolája:
megrendült, reszketett
egyetlen egünk: a pécsi ég.

Szép napok voltak mégis.

És a felnőttek arcán fény lakott,
nem úgy, mint addig, szürkeség.

Pécs, 1956 - Budapest, 2016

Csoóri Sándor Fazekas Istvánnal és Véghelyi Balázssal

Balajthy Ferenc versei

Könyvmoly ajándékba

Csodásan eszi a lapot a könyvmoly.
Ízlik neki a papír. Pár szót lenyel.
Felkavaró – megrendítő, de épp oly
Fájó is, mint ló hátában a kengyel.

Úgy érzem kevesebb könyvem lesz egyel.
Felnagyítódnak a szétrágott nyomok.
A moly nem répát, hanem lapot eggyel,
Eszí a prózát, verset, mint a drogot!

Megbocsátom neki, hisz valamiből
Élni kell, mielőtt az ember kidől!
Isten teremtménye még a legapróbb

Állat is! Helye van polcon és Földön:
Néhány példányát a könyvvel elküldöm,
Nem lehetek élhetetlen, sem gyarló!

Képzelt valóságok
(epé)

Vulkánt forral bennem pokoli katlan,
Ahogy a völgy ágyat vet a hegnyek.
(Miért hal meg az, aki halhatatlan?)
Én sem maradhatok meg csak egnyek!

Külön elpusztult volna a test, a vér,
Eggyé gyúrt a szentség, amit adtál.
Akárhogyan is, de így lettél testvér.—
(Testemből etél, véreimből ittál!)

Csillag ég, de vár rá a csillaghalál!
Vallat a Minden, mindent bevallandó,
De nincsen bűnöd, tiszta, vagy mint a hó.

Társad Szaturnusz-kalapos ősz apó, -
Álljon meg az idő, görbüljön a tér,
Virágozzon Holdon a szép pipitér!

Sajtónyelvőr

Reneszánszát éli a „barokkos túlzás”

A reneszánsz történelmi fogalomként „a városi polgárság érdekeit és szemléletét tükröző tudomány, irodalom és művészet nagy föllendülése a 14–16. században, illetve ennek a kora”. Művészeti, művészettörténeti tekintetben pedig „e kornak az antik formákat továbbfejlesztő, realizmusra törekvő képzőművészeti iránya” – mint a *Magyar értelmező kéziszótár* tömören definiál. S megjelöli harmadik jelentést is: „valaminek újjászületése, újjáéledése.” Utóbbi értelemben akkor pontos és indokolt e szó használata, haa történelmi, művészeti alapjelentéssel valamiképp összefügg, érintkezik. Pl.: „Művészet és tudomány reneszánsza”; „Irodalmi kávéházak reneszánsza”; „Az opera reneszánsza Kinában”; „Egy reneszánsz ember reneszánsza” (Bánffy Miklós író méltató írás szellemes, szójátékkal élő címe).

Átterjedt azonban ez a szó, illetve a vele alkotott szerkezet – főleg a média nyelvben – az élet olyan területeire is, amelyeknek vajmi kevés közük van az idézett, eredeti meghatározásokhoz. Snyakló nélkül használják –nem is elsősorban az első és második jelentészinonimájaként – ’valami(nek) újjáéled(ése), felélénkül(ése), feléled(ése), megújul(ása)’ –, hanem főleg a ’(megint) diví, divatozik, szokásban van, sokféle használatos’ értelemben, ráadásul a szövegkörnyezetbe jobban illő magyar megfelelők rovására! Rendszerint arra utalnak tehát vele: valaminek új divatja van, valami újra divatját éli, valami (megint) szokás, (ismét) módi. Így olykor megmosolyogtató közlések, mondatok teremnek. Íme: „Itt az euró-befektetések reneszánsza és a bankbetétek újjászületése?”; „A mosható pelenkák reneszánsza”; „A lewendula új reneszánsza”; „A csodálatos cementlapok reneszánsza”; „Itt a panel reneszánsza?”; „A csipkemelltartó reneszánsza”; „A bontott téglá reneszánsza”; „Manapság reneszánszát éli a csicsókatermesztés, főként a biogazdák éreztek rá a kor üzenetére”; „a komposztálás jól ismert folyamata átalakult, azt is mondhatjuk, a komposztálás a reneszánszát éli”; „úgy látom, hogy a trágyagiliszta újra reneszánszát éli”.

Következzen három paradox példa is. „A romantikus játék reneszánsza”; „Szecessziós budai villa reneszánsza”; „A barokk korban jelentős népszerűségnek örvendő pengetős hangszer, úgy tűnik, reneszánszát éli”. E szövegek azzal, hogy egyetlen közlésbe zsúfolnak korban, jellegben, eszmében távoli fogalmakat – itt korstílusokat, stílusirányzatokat, ezek nyelvi vegyülékét hozva létre –, nyelvi jelenésgerjedést idéznek elő.

S ha már szóba került a reneszánszra következő barokk – „a 17–18. századnak európai stílusa, irányzata, amelyet szenvedélyes mozgalmasság és a díszítőelemek tobzódása jellemz” –, felsorakoztatunk olyan, nemkülönböző divatozó médianyelvi példákat is, amelyek e korstílust – ugyancsak töle idegen jelentéssíkokra terelve – emlegetik.

Úgy is fogalmazhatnánk: reneszánszát éli a „barokkos túlzás”... Í m e : „Barokkos túlzás az előadássorozatot fesztiválként aposztrofálni”; „A jóval erősebb az azért barokkos túlzás, de mindenképpen nem rossz bajnokság” (a közlés vége helyesen: ...semmiképp sem rossz...); „Vettem egy vízálló tokot a telefonomhoz... Mondjuk, a tok barokkos túlzás, inkább egy keményebb anyagból lévő zacskó!”; „a kategóriára rámondani, hogy teljesen amatőr, barokkos túlzás”; „Korántsem barokkos túlzás azt mondani, hogy egy teljes délutánt érdemes rászálni” a múzeumra; „Barokkos túlzás azt állítani, hogy a jelenlegi fészkek nem biztosít helyet a fiókák mozgásigényének kielégítéséhez”; „Ráadásul azok a filmek jönnek ki 3D-ben, amik már 2D-ben is nagyon látványosak lennének, így viszont az összesből csak barokkos túlzás lesz”; „A fesztivál elnevezés barokkos túlzás”; „az a pár óra, amit ott bohóckodnak a pultban, barokkos túlzással sem nevezhető munkának”; „Reggeliztünk. Bár ez barokkos túlzás a részemről, nem bírtam enni”; „Egy kis barokkos túlzással állíthatom, hogy értek a divathoz”.

A szlenget is utolérte ez a „korstílus”: „A csaj bár tényleg formás kaszni, azért a tízes osztályzata barokkos túlzás”.

Bármely közlésben elég lett volna pl. ezek valamelyike: *túlzás, túlbecslés, nagyítás, felértékelés, túljátszás, mértéktelenség, nagyotmondás, nagyozás, dicsekvés, hengegés*.

Nemcsak az a baj, hogy divatszóvá vált e két (művészet)történelmi fogalom, divat kifejezéssé lett a velük alkotott szerkezet, hanem az is, hogy többeknek valószínűleg fogalmuk sincs, miről beszélnek, midőn e citált terminusokat (tartalmazó szókapcsolatokat) használják. Legalábbis nem „barokkos túlzás” azt állítani, hogy jó néhány idézett példa ezt a gyanút kelti; ami műveltségfigyeltetésnek készült, nemritkán mulatságos nyelvi formákat fakasztott.

Arany Lajos

STÁDIUM
Társadalmi és Kulturális Hírlap

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ:

Pozsgay Imre

FŐSZERKESZTŐ:

Czigány György

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES:

Petrőczy Éva

KIADJA:

Editio Librorum Kft., Százhalombatta

FELELŐS KIADÓ:

az Editio Librorum Kft. ügyvezetője

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Fazekas István

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Arany Lajos (anyanyelvi lektor)
Bertha Zoltán (esszé),
Bognár Nándor (lapigazgató)
Bordás Mária (tanulmány),
Czifrik Katalin (közéleti hírek),
Szigetvári József (kulturális hírek)
Tomcsányi Gusztáv (tördelőszerkesztő)

Terjeszti a Lapker Zrt.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

10 lapszám esetén 2600 Ft

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:

2440 Százhalombatta, Kodály stny. 26.

Telefon-fax: 06/23-354-447

Honlap: www.stadiumlap.hu

Ára: 300 Ft

ISSN 2063-5389

Oláh János versei

Elérhetetlen föld

Itt lakom, a barnasisakos dombok oldalában,
mint az ezüstbaltá, olyan fehér a házam.

Kint esik az eső, az ágak között
meg-megbotlik, csontjai lehullnak a földre.

A szobámban ülök egy háromlábú széken,
körülöttem szerszámok porosodnak.

Gondolataimban, mint egy mély folyóban
lesüllyednek az emlékezés roncsai.

Kovácmester volt a nagyapám,
én is vertem a vöröslő patkót.

Tudtuk, milyen engedetlen a vas.
Néha kiültünk a kűszöbre,

a térdünkre könyökölve
beszélgettünk.

Nem volt a szívünkben semmi,
ami kioltotta volna

az évszakok roppant illatát,
míg a domboldal

száraz füvei közül
néztük a robogó jellegeket.

Szabadság

Saláta tankönyvek lapjai közt raboskodott
szeptembertől júniusig
Sztálin és Rákosi idézetekbe zárva.
Mindenki róla beszélt, de nekem fogalmam se volt, ki az,
s végképp nem tudtam, minek nevezem,
ha egyszer - fennállt a veszélye ennek is -
valóban szólnom kell majd hozzá.
Széltében-hosszában hangoztatott
nevét - mert mit jelent az, hogy szabadság? -
túlontúl frivolnak találtam.

Ki is lehet voltaképp ő?
A választ kénytelen voltam teljes egészében
a képzeletre bízni.

A nyár lehet, gondoltam, amely
fölsébi talpamat,
az izzó tarló,
a vadvízi cikázás a csikot rejtő
kardélú sás között a fűzkosárral,
a föld, a víz, a Nap talánya,
a szemem láttára meggyalázott asszonyok,
dicséret és fenyítés kagyló-mély börtöne,
minden,
amit gyerekeit sirató gyűrött-öreg arcként
a föld kivallott,
és az olajos tankok lánctalpnyma
örvénnyel zokogással rántott össze,
igen, az elhasznált sátorponyva-ég,
amit kés hasít fel,
a golyópergette vakolat sava,
amikor a szemembe verődik,
és mindent, mindent kiolt.

ELŐFIZETÉSI ÍV

Előfizető neve:

Lakcíme:

Telefonszáma és e-mail cím (ha van):

Az előfizetés 10 lapszámra 2500 Ft, 20 lapszámra 4000 Ft!

Vágja ki az ívet, s adja fel a szerkesztőség címére!

